

TÜRÜK
Uluslararası Dil, Edebiyat
ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
2014 Yıl:2, Sayı:4
Sayfa:53-117

ISSN: 2147-8872

BİR ESKİ OĞUZ TÜRKÇESİ METNİ: RİSÂLE-İ BEVÂSİR

Saban Doğan*
Melis Sezen Güneş**

ÖZET

Bu çalışmada kimi kaynaklarda Hacı Paşa'ya ait olduğu ifade edilen ve basur hastalığı ile tedavisi üzerine kaleme alınan Risâle-i Bevâsîr adlı eser incelenmiştir. Dillerin tarihi seyrini, zaman içerisinde yaşadıkları değişme ve gelişmeleri tam anlamıyla ortaya koyabilmek için tarihî metinlerin neşredilmesi gerekmektedir. Çalışma kapsamında öncelikle eser hakkında bilgiler verilerek eserin müellifi hakkındaki görüşler tartışılmış, ardından eserin içeriği kısaca verilip söz varlığı üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır. Eserin kaleme alındığı dönemin ses ve şekil bilgisi özellikleri yapılan birçok çalışmayla ayrıntılı olarak ortaya konduğundan ve bu metinde de ses ve şekil bilgisi bakımından döneminin eserlerinden farklı özellikler bulunmadığından ses ve şekil bilgisi incelemesi yapılmamıştır. Çalışmada amaçlanan eserin söz varlığını ortaya koymak olduğu için metnin çeviriyazıya aktarılmış biçimi ve gramatikal dizini de hazırlanmıştır. Çalışmada amaçlanan metni neşrederek Eski Oğuz Türkçesinin ve bu dönemin tıp dilinin söz varlığına katkı sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Eski Oğuz Türkçesi, Risâle-i Bevâsîr, söz varlığı, Türkçe tıp metinleri

AN OLD OGHUZ TURKISH TEXT: RİSÂLE-İ BEVÂSİR

ABSTRACT

In the present study the work named Risâle-i Bevâsîr, which is claimed to be a work of Hacı Paşa in some source books and which is penned for the treatment of hemorrhoid, has been examined. In order to clarify the historical periods and the changes and developments, the historical texts

* Doç. Dr. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, sdogan@ibu.edu.tr

** Arş.Gör. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, melissezengunes@ibu.edu.tr

of a given language must be published. Within the framework of the study, firstly information about the writer of the work has been provided, the content of the work and its vocabulary has been debated. Phonetic and morphological properties of the work has not been included as these properties of the era in which the work was written were put forward by the previous studies. As the aim of the study is to give the vocabulary of the work, the index and transcribed version has been prepared. The objective is to contribute to the literature by giving the vocabulary of Old Oghuz Turkish and medical language.

Key Words: Old Oghuz Turkish, Risâle-i Bevâsîr, Vocabulary, Turkish Medical Texts

0. Giriş

Anadolu'da Oğuz ağız özelliklerine dayalı bir yazı dilinin şekillendiği 13. yüzyıldan itibaren başta din ve edebiyat olmak üzere birçok alanda Türkçe pek çok telif ve tercüme eser verildiği bilinmektedir. Kendi içerisinde dönemlere ayrılan bu yazı dili 13. yüzyıldan günümüze kadar devamlılık gösteren kesintisiz bir seyir takip eder. Bu yazı dili bünyesinde oluşan ve Türk tıbbının yönünü Batı'ya çevirdiği 19. yüzyıla kadar da gelişerek standartlaşan bir tıp dili olduğu muhakkaktır. "Bir dil topluluğu içinde, bölgelere, tarihsel farklılıklara, mesleklere, çeşitli sosyal gruplara, hatta cinsiyete göre oluşan farklılıklar (Karaağaç 2013, 633)" olarak tanımlanan özel dillerin bir türü de meslek dilleridir. Meslek dilleri aynı mesleği icra eden meslek gruplarının ortak argosudur ve ölçünlü dilden bazı noktalarda uzaklaşır. "Meslek dilinin kullandığı sözlük, bir mesleğe ait terim sözlüğüdür. Meslektaşlar arasındaki konuşmalarda, herkesin anladığı bir söz dizimi, fakat herkesin çok az anladığı söz ve anlamlar söz konusudur (Karaağaç 2013, 584)." İlk Türkçe ürünlerini 14. yüzyıldan itibaren vermeye başlayan Anadolu Türk tıbbının, dinî ve edebî eserler bir tarafa bırakılacak olursa, diğer birçok sahadan çok daha üretken olduğunu ifade etmek mümkündür. Başta Eski Oğuz Türkçesi dönemi olmak üzere Anadolu sahası Türkçe tıp metinleri üzerine birçok çalışma yapılmış ve yapılmaya da devam edilmektedir. Gerek tez ve gerekse kitap olarak hazırlanan bu çalışmalar daha çok hacimli eserler üzerinedir. Tez olarak çalışılmayacağı ve kitaplaştırılmayacağı düşünülen kısa metinlere yoğunlaşmamakta, bu eserlerin de tıp diline ve dönemlerinin söz varlığına katkı vereceği gerçeği göz ardı edilmektedir. Bu gerçekten hareketle Eski Oğuz Türkçesi dil özellikleri gösteren Risâle-i Bevâsîr adlı kısa metin çalışma konusu olarak seçilmiş ve işlenmiştir. Çalışmada Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Koleksiyonu 3545/2 arşiv numaralı nüsha esas alınmıştır. Çalışma kapsamında Sadettin Özçelik (Özçelik 1998) tarafından çalışılan Diyarbakır nüshası ile eldeki nüshanın karşılaştırılması da yapılmış olup, Diyarbakır nüshasının elimizdeki nüsha ile farklılıkları dipnotlarda gösterilmiştir. Özçelik yayınının kullanıldığı bu nüsha D. kısaltması ile

gösterilmiştir. Makalede, Özçelik tarafından yapılan çalışmadan farklı olarak eserin diğer nüshaları hakkında bilgiler verilmiş, müellifiyle ilgili farklı görüşler üzerinde durulmuş, eserin söz varlığı kısaca işlenerek istatistiksel veriler ışığında değerlendirmeler yapılmış ve çalışmanın sonuna gramatikal dizin eklenmiştir. Nüsha karşılaştırılmasında bir nüshada bulunup diğerinde yer almayan ya da farklı biçimlerde yer alan kelimeler gösterilmiş; çalışmayı aşırı uzatacağı ve amacından uzaklaştıracağı düşüncesiyle fonetik ve morfolojik farklılıklar işlenmemiştir. Diyarbakır nüshasını yayınladığı bilgisini veren ve bu bilgiyle çalışmanın son şeklini almasını sağlayan kıymetli hocam Prof. Dr. Sadettin Özçelik'e teşekkürü borç biliyorum.

1. Risâle-i Bevâsîr'in Müellifi

Risâle-i Bevâsîr bazı kaynaklarda meşhur hekim Hacı Paşa'ya ait olduğu ifade edilen, basur hastalığının teşhis ve tedavisi üzerine kaleme alınmış bir eserdir. Eserin içeriğine geçmeden müellifi üzerine bazı değerlendirmeler yapmak istiyoruz. Eser IRCICA tarafından hazırlanan Osmanlı Tıbbî Bilimler Literatürü Tarihi (I. Cilt, s. 27-28)'nde Hacı Paşa'ya ait olarak gösterilmektedir. Süheyl Ünver (Ünver 1953), Bedi Şehsuvaroğlu (Şehsuvaroğlu vd. 1984, 31) ve İsmail Çiftcioğlu (Çiftcioğlu 2005, 98) eserin Hacı Paşa'ya ait olduğu görüşündedir. Sevgi Şar (Şar 2014, 124) risâleyi isimsiz olup Hacı Paşa'ya atfedilen eserler arasında zikr ederken; Cemil Akpınar "Bunlardan başka basur hastalığına dair Risâle-i Bevâsîr ve insan organlarının seçirmelerinden çıkarılan tıbbi manalarla ilgili İhtilâc-nâme adlı Türkçe iki küçük risalenin Hacı Paşa'ya ait olduğu ileri sürülmekteyse de bunu doğrulayacak kesin deliller bulunmamaktadır (Akpınar 1996, 496)." ifadeleriyle risalenin Hacı Paşa'ya ait olup olmadığının kesin olmadığını belirtir. Adnan Adıvar (Adıvar 1991), Ali Haydar Bayat (Bayat 2010), Bursalı Mehmet Tahir (Tahir 1975), Zafer Önler (Önler 1990) ve Zikri Turan (Turan 1992) Risâle-i Bevâsîr'i Hacı Paşa'nın eserleri arasında zikr etmezler. Metnin Diyarbakır nüshasını yayınlayan Sadettin Özçelik (Özçelik 1998) de eseri müellifi bilinmeyen eser olarak zikreder. Araştırmacılar arasında konuyla ilgili ittifak bulunmaması ve elimizdeki nüshalarda da eserin Hacı Paşa'ya ait olduğuna dair bir bilgi olmaması sebebiyle Risâle-i Bevâsîr'in, en azından şimdilik, müellifi bilinmeyen eserler arasında zikr edilmesini gerektiğini düşünüyoruz. Gerek dil özellikleri ve gerekse bazı nüshaların istinsah tarihleri eserin Eski Oğuz Türkçesi döneminde kaleme alındığını göstermektedir.

2. Eserin Nüshaları

Eserin Türkiye Kütüphanelerinde tespit edebildiğimiz yedi nüshası bulunmaktadır:

Diyarbakır Nüshası: Diyarbakır İl Halk Kütüphanesi 1353/3 arşiv numarasında kayıtlı olan bu nüsha her sayfasında 19 satır bulunan 138 varaktan ibarettir. Eser Kitâbü'l-Mühimmât ve

Hülâsâ Dîvan Tercümesi adlı iki tıp eseri ile birlikte ciltlenmiştir. Risâle-i Bevâsîr, yazmanın 128b-134a varakları arasındadır. Eserden sonra çeşitli meyve ve sebzelerle hazırlanan reçeller üzerine bir risale daha vardır. Harekeli nesihle yazılan eserin istinsah yılı 1519'dur.

Manisa Nüshası: Manisa İl Halk Kütüphanesinde 6516/2 arşiv numarasına kayıtlı olan eser Kitâb-ı Tıbb isimli yazarı bilinmeyen bir tıp metni ile birlikte ciltlenmiştir. Eser yazmanın 89b-98b varakları arasındadır. Harekeli nesihle yazılmış metin her sayfasında 13 satır bulunan 98 varaktan ibarettir. İstinsah tarihi 1527/1528'dir.

Konya Nüshaları:

1. Konya İl Halk Kütüphanesi Feridun Nafiz Uzluç Kitaplığı 6834/1 arşiv numarasında kayıtlı eser talik hatla yazılmış, her sayfasında yirmi yedi satır bulunan beş varaktan ibarettir. Eser dokuz risale ve bir de Hacı Paşa'nın Teshil adlı eseriyle birlikte ciltlenmiştir.

2. Konya İl Halk Kütüphanesi Antalya Elmalı İlçe Halk Kütüphanesi koleksiyonu 3016 arşiv numarasında kayıtlı nüshadır. Nesih hatla yazılmış olan eserin her sayfasında 11 satır bulunmaktadır. İstinsah tarihi belli değildir.

Bursa Nüshası:

İnebey Yazma Eser Kütüphanesi Haraççioğlu Kütüphanesi koleksiyonu 1132/3 arşiv numarasında kayıtlı olan eser nesih hatla yazılmış, her sayfasında 15 satır bulunan bir yazma içerisindedir. Risâle-i Bevâsîr istinsah tarihi belli olmayan yazmanın 100a-109b varakları arasındadır.

İstanbul Nüshaları:

1. İstanbul Üniversitesi Çapa Tıp Fakültesi Çapa Tıp Tarihi 4446//4 arşiv numarasında kayıtlı olan eser her sayfasında 15 satır bulunan 11 varaktan ibarettir. Yazmanın istinsah yılı 1699/1700'dür.

2. Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Koleksiyonu 3545/2 arşiv numarasında kayıtlı olan eser Hacı Paşa'nın Teshil adlı eseriyle birlikte ciltlenmiştir. Risâle-i Bevâsîr, yazmanın 68a-77b varakları arasındadır. Harekeli nesih ile yazılmış eserin her sayfasında 13 satır bulunmaktadır. İstinsah yılı Hicrî dokuzuncu asırdır.

3. Eserin İçeriği:

Yedi babdan meydana gelen eserin birinci babı 68b-70a varaklar arasındadır. Bu babda basur hastalığı tarif edilerek sebepleri ve belirtileri üzerinde durulmuştur. 70a-72b varakları arasında yer alan ikinci babda basur hastalığında ve tedavi esnasında dikkat edilmesi gereken hususlar üzerinde durulmuştur. Üçüncü bab 72b-75a varakları arasında olup basur hastalığına iyi gelen

gıdalar ele alınmıştır. 75a-76a varakları arasında yer alan beşinci babda basur hastalığının tedavisinde kullanılan devaları, 76a-76b varakları arasında yer alan altıncı babda basur hastalığının tedavisinde kullanılan ilaçlar ve 76b-77a varakları arasında yer alan yedinci babda ise basurun bir türü olan rîh-i bevâsîrin tedavisi üzerinde durulur.

4. Eserin Söz Varlığı:

Metnin söz varlığı hazırlanan gramatikal dizinle ortaya konmaya çalışılmıştır. Eserdeki veriler işlenirken Türkçe kelimelerle diğer dillerden alınan kelimelerin oluşturduğu birleşik kelimeler ve alıntı kelimelere getirilen Türkçe eklerle oluşturulan kelimeler Türkçe olarak değerlendirilmiştir. Söz varlığı ile ilgili dikkat çekici hususlar şu şekilde özetlenebilir. Metnin sözlüğünde 327'si Türkçe, 322'si Arapça, 80'i Farsça, 12'si Grekçe olmak üzere toplam 741 madde başı kelime bulunmaktadır. Türkçe madde başı kelimelerin diğer dillere oranı %44'tür. İlk bakışta bu oran düşük gibi de görünse Arapça ve Farsçadan tercümelerle başlayan bir tıp dilinde kaleme alınmış bir tıp metni için bu durumu doğal karşılamak gerekmektedir.

Eserdeki bitki adlarından 28'i Arapça, 30'u Farsça, 8'i Grekçe 26'sı Türkçedir. Bitki adlarında da Türkçe kullanım oranının (%28) düşük olduğu görülmektedir.

Türkçe: *ağ sandal, anduz, alma, arpa, ayva, bağa yaprağı, boy, böğrülce, buğday, çekirdek, delüce, deve tabanı, domalan, erük, kabağ, kara helîle, kavun, keçi boynuzu, kızıl gül, kızıl sandal, kızıl üzüm, sarmısak, sinjirlüce ot, soğan, toğuz topalağı, üzüm.*

Arapça: *bādincān, belīlec, besfāyic, buhūr-ı meryem, cevzü's-serv, circîr, demü'l-aḥaveyn, emlec, encübār, ḥabb-ı ās, ḥabbü'r-rummān, ḥardal, ḥaşḥāş, ḥıyār, kına, lisānū'l-ḥamel, maşṭakī, muql-ı ezrak, mürr, na'nā, nārinç, şandal, sa'ter, sinā-yı mekkī, summāk, şahm-ı hanzal, tarḥūn, za'ferān.*

Farsça: *bādām, bāzū, benefşe, birinc, dāne çadır, emrūd, enār, encîr, gendenā, gilermenî, gülnār-ı mışrî, ḥurmā, ḥarpuz, kehrübā, kelem, qōz, māzū, mercimek, nānhuvah, nārdāng, panbuq, şalgamek, şeftālū, ṭebāşîr-i hindî, tere, tuhmuğān, tūt, türbūd, zerdālū, zirişk.*

Grekçe: *aqākıyā, isfanāh, kebere, kerdeme, kirās, līmōn, mersîn, senderōs.*

Risâle-i Bevâsîr'de toplam olarak 20 hayvan adı kullanılmıştır. Bunların üçü Arapça, biri Grekçe, 16'sı Türkçedir. Hayvan adlarında Türkçenin diğer dillere oranının (%80) oldukça yüksek olduğu görülmektedir:

Türkçe: *balık, çil, geyik, gögercin, ilan, kaz, keçi, keklik, koyun, kuş, oğlak, ördek, örümcek, şığır, sülük, tavşan.*

Arapça: *'aqreb, dürrāc, ferāric.*

Grekçe: *bidenōs*.

Metinde yedisi Arapça, biri Grekçe beşi de Türkçe olmak üzere on üç organ adı bulunmaktadır. Organ adlarında dikkat çeken husus temel organ adlarının hemen tamamının Türkçe, Türkçede karşılığı olmayan organ adlarının ise diğer dillerdeki biçimlerinin kullanılmış olmasıdır. Türkçe organ adlarının kullanım oranı (%62) diğer alıntı kelimelerden oldukça yüksektir.

Türkçe: *bağarsuk, bögrek, incik, kırsak, tamar*

Arapça: *beyne'l-verikeyn, em 'ā, em 'ā-yı diḳāḳ, em 'ā-yı ḡlāz, ma 'ide, maḳ 'ad, 'urūḳ*

Grekçe: *bāselīḳ*

Hastalık adlarında Arapça kelime kullanım oranının yüksekliği dikkat çekmektedir. On dokuz hastalık adı Arapça, dört hastalık adı Türkçe, bir hastalık adı ise Farsçadır. Hastalık adlarında Türkçe kelime kullanım oranı %17'dir.

Türkçe: *demregü, gözsüz bevasīr, sigil, yan başı*

Arapça: *ākile, bevāṣīr, cemre, cereb, cüzām, ḥummā-yı rub', 'inebī bevāṣīr, istisḳā, māliḥūlyā, nefḥ, rīḥ, riyāḥ, ru 'āf, ṣar', sereṭān, sü 'lülī bevāṣīr, tūtī bevāṣīr, verem, zātü'l-cenb, zātü'r-riye*

Farsça: *sersām*

5. Metin

[68/a] ¹ bismi'l-lāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm ² şükru'l-lāhi a'lā ve bi't-taḡdīm-i evlā şümme'ş-şalāvātü 'ale'n-nebiyyü'l-muştafā ³ ve ālihi'l-müctebā ve ba'd çün ḥiṭāb-ı mükerrerem cenāb mu'azzamdan ⁴ şöyle şādır oldu kim bevāşir marazı bābında bir türkī risāle te'līf ⁵ oluna ki anuñ vücūdiyla gērü ḡalan kitāblardan istiḡnā ḡāşıl¹ ola ⁶ emr-i 'ālī imtişāl ēdūp bu risāleyi yēdi bāb üzerine tertīb eyledüm² ⁷ ümīzdür ki³ ḡabūl-i ḡazret ola evvel bāb bevāşir marazınuñ⁴ ⁸ ḡaḡīḡatin ve aḡsāmın ve esbābın ve 'alāmetlerin bildürür ikinci bāb ⁹ bevāşirüñ⁵ tedbīrin ve mu'ālicesin bildürür üçüncü bāb bevāşire ¹⁰ fā'ide eyleyen⁶ ḡızāları bildürür dördüncü bāb bevāşir marazında isti'māl ¹¹ olan şerbetleri⁷ bildürür beşinci bāb bevāşire ta'alluḡ dutan edviye-i ¹² müfredeyi bildürür altıncı bāb rīḡ-i bevāşirüñ keyfīyetin ve tedbīrin [68/b] ¹ ve 'ilācın bildürür⁸ yēdinci bāb bevāşire fā'ide edenleri bildürür⁹ ² evvel bāb ki bevāşirüñ ḡaḡīḡatin ve aḡsāmın ve esbābın ve 'alā- ³ metlerin bildürür bevāşir 'ibāretdür ziyādeden ve sivilcilerden ki maḡ'ad ⁴ ṡamarları¹⁰ ve ucları üzerine biter bevāşir üç kısımdu bir kısım uvacuḡ ⁵ sigiller gibi olur aḡa şü'lūlī¹¹ ve bir kısım daḡı¹² üzüm dānesi gibi olur ⁶ yaşşı ya¹³ müdevver olur aḡa 'inebī dērler olur ki 'inebīnūñ¹⁴ rengi ürcüvānī ⁷ olur ya'nī delüce keçi boynuzı dēdükleri aḡacı çiğegi gibi al renglü olur ve bir¹⁵ ⁸ kısım daḡı tūt gibi süst ve yumuşaḡ ve ḡancıkmiş¹⁶ olur şöyle ki ekşerī ⁹ evḡāt andan ḡan sızup tereşşüh ēder¹⁷ aḡa tūtī dērler ve bu üç kısımdu ¹⁰ her birisi maḡ'aduñ ṡaşrasında biter zāhir olup gözikür¹⁸ ve ḡāh

¹ D.de "ḡāşıl" yok.

² D.de "eyledüm" yerine "idüp".

³ D.de "ki" yok. Fatih nüshası (F.) ile D. nüshası arasında "ki" ve "kim"lerin kullanımı bakımından dikkat çekici bir farklılığı vurgulamak gerekmektedir. D.de "kim" F. de "ki" kullanımı baskındır.

⁴ D.de "marazınuñ" yerine "emrāzınuñ"

⁵ D.de "bevāşirüñ" yok.

⁶ D.de burada "ve ziyān eyleyen"

⁷ D.de "şerbetleri" yerine "eşribeyi"

⁸ D.de "altıncı bāb rīḡ-i bevāşirüñ keyfīyetin ve tedbīrin ve 'ilācın bildürür" yerine "altıncı bāb bevāşir için terkīb olunan edviye-i mürekkebeyi bildürür".

⁹ D.de "yedinci bāb bevāşire fā'ide edenleri bildürür" yerine "yedinci bāb rīḡ-i bevāşir rencinüñ keyfīyetin ve tedbīrin ve 'ilācın bildürür"

¹⁰ D.de "ṡamarlarınuñ aḡızları"

¹¹ D.de "şü'lūlī dirler"

¹² D.de "daḡı" yok.

¹³ D.de "ya" yerine "veyā".

¹⁴ D.de "ki" yerine "kim" ve "inebīnūñ" yok.

¹⁵ D.de "ya'nī delüce keçi boynuzı dēdükleri aḡacı çiğegi gibi al renglü olur" yerine "delüce boynuz çiğegi gibi olur"

¹⁶ Kelime D.de hatalı olarak "ḡan çıkmış" okunmuştur. Kelime "kan oturmak" anlamındaki ḡancık- fiilidir.

¹⁷ D.de "tereşşüh ēder" yerine "ḡider"

¹⁸ D.de "her birisi maḡ'aduñ ṡaşrasında biter zāhir olup gözikür" yerine "her birisi ḡāh olur ki maḡ'aduñ ṡaşrasında zāhir olur görünür"

olur ki ¹¹ içerü biter¹⁹ gâ-yib olur görünmez daşra biten bevāsīr içerü bitenden yegrekdür ¹² mu‘ālicesi āsāndur ve ba‘zı bevāsīrūñ ağızı açuq olur qanı aqar ve ba‘zı-¹³ sınıuñ ağızı dutulu olur qanı aqmaz aña gözsüz bevāsīr dēler²⁰ ekşeri [69/a] ¹ qatı aqrır evqāt zaḥmet verür meger ki ḥüs-n-i tedbīr-ile şöyle ēdeler ki ² bevāsīrūñ mād-desinden qarşu ziyāde nesne mütevellid²¹ olup mümtelī olmaya ³ mededi kesile aqrımaz ola qan aqan bevāsīrūñ mādām ki gerekli qadar ⁴ dem-be-dem qanı aqadura aqrısı olmaz²² qanı kesilüp aqmaz olıcaq ya ḥaddi-⁵ nden az aqar olıcaq aqrır zaḥmet eyler²³ ve qan aqan bevāsīrūñ ba‘zısınıñ ⁶ qan aqmağınun²⁴ mu‘ayyen devri olur meşelā ayda bir kez ya iki üç ayda²⁵ ⁷ ya daḥı artuq ya eksük günlerde fi‘l-cümle ma‘lūm müddetde nevbeti²⁶ gelür ⁸ dāyım ol nevbet üzerine qan aqar ba‘zısınıñ qanı aqmanun mu‘ayyen ⁹ mazbūḥ müddet olmaz gāḥ taqdīm olur gāḥ te’ḥīr olur²⁷ gāḥ olur ki ¹⁰ bir zamān mütevātīr aqar ve gāḥ olur ki medīd aqmaz olur²⁸ dutulur bevāsīrūñ ¹¹ mütevālīd²⁹ olmağınun sebebi sevdādur ya sevdāvī³⁰ qandur eger³¹ sevdā ¹² balğamdan mütevellid olsa bevāsīr balıq qursağı gibi örülmiş olur şü‘lülī ¹³ bevāsīrūñ mād-desi sevdāya yaqındur tūtīnūñ qana yaqındur³² ‘inebīnūñ [69/b] ¹ beyn beyndür³³ bevāsīrlü kişinūñ yüzinūñ³⁴ rengi³⁵ sarulıg-ıla yaşıllıq arasında ² olur ba‘zısınıñ saçınun³⁶ rengi aşlī renginden müteğayyir olur ve sa-³ çınun ve gevdesi kıllarınun dibi gicir olur ve çoq olur ki bevāsīr qanı ⁴ aqduğı ishāl-i demevī-y-ile³⁷ müştēbih olur fark bu ikisi arasında o- ⁵ ldur ki seyelān ēden bevāsīr qan olıcaq maq‘adda veca‘ olur ve maq‘ad ⁶ aqrılı olur³⁸ ve gicir ve qan ki aqar ṭamlam ṭamlam teqāṭur ēdüp³⁹ aqar ve hem ⁷ bevāsīr qanı ekşer evqāt evvel qara ve galīz olur şonra aq rengi ⁸

¹⁹ D.de “biter” yerine “batar”.

²⁰ D.de burada “qanı akmayan bevāsīr”

²¹ D.de “mütevellid” yok.

²² D.de “qanı aqadura aqrısı olmaz” yerine “qanı aqa ṭura eyüdür”

²³ D.de “zaḥmet eyler” yerine “zaḥmet virür”

²⁴ D.de “qan aqmağınun” yok.

²⁵ D.de “iki üç ayda bir kez”

²⁶ D.de “müddetde nevbeti gelür” yerine “müddetinden nevbet gelür”

²⁷ D. nüshasında “gāḥ taqdīm olur gāḥ te’ḥīr olur” yerine “gāḥ taqdīm ve gāḥ te’ḥīr olur”

²⁸ D.de “bir zamān mütevātīr aqar ve gāḥ olur ki medīd aqmaz olur” yerine “gāḥ olur kim müddet-i medīd aqmaz olur”

²⁹ D.de “mütevālīd” yerine “mütevellid”

³⁰ D.de “sevdāvī” yerine “sevdası”.

³¹ D.de “eger” yerine “ekşer”

³² D.de “tūtīnūñ qana yaqındur” yok.

³³ D.de “beyn beyndür” yerine “beyāndur”.

³⁴ D.de “yüzinūñ” yok.

³⁵ D.de “rengi”nden sonra “gāliben”.

³⁶ D.de “saçınun” yok.

³⁷ D.de “ishāl-i demevī-y-ile” yerine “ishāl-i demevī ala”.

³⁸ D.de “ve maq‘ad aqrılı olur” yok.

³⁹ D.de “teqāṭur ēdüp” yok.

kızılığa döner⁴⁰ ve rakîk olur ve bevāsîr kanı akduğınca mādām ki ifrād⁹ erişmeye rāhat ve hıfvet hāşıl olup hōş gelür ve gāh olur ki¹⁰ maḳ‘addan akan kan hîç bevāsîr olmadın baġarsuklardaġı tamarlaruñ¹¹ aġızları açılmaġdan olur bevāsîrden olmaz bu maraza infitāh-ı efvāh-ı¹² ‘urūḳ⁴¹ dەرler eger aġzı açılan tamar em‘ā-yı ġilāzda olursa evvel¹³ ġāyiz gelür kan-ıla soñına ġerü ġāyiz⁴² gelür⁴³ kansuz eger em‘ā-yı diġākda⁴⁴ [70/a]¹ olursa evvel kansuz ġāyiz gelür soñra kan gelür⁴⁵ ve ekser evġāt² kan⁴⁶ köpüklü olur ve yel qarāḳırla gelür ikinci bāb ki bevāsîrün tedbîrin³ ve mu‘ālicesin bildürür eger bevāsîr dutulu olup kan aḳmazsa bāselîk⁴ tamarından kan almaḳ gerek beyne‘l-verikeynden ḥacāmat eylemek gerek⁵ beyne‘l-verikeyn⁴⁷ sülük vaġtinde sülük urup⁴⁸ sülük⁶ düşecek sülük yerine ḥacāmat şîşesiyle çekmek iñen eyüdür⁴⁹ eger⁷ bevāsîrün kanı aḳarsa çok faşd eylemekden ve ḳusmaġdan saḳınmaḳ⁸ gerek ḳatı zarüret olup kan gey ġālib olmayınca⁵⁰ faşd eylememek⁹ gerek ve ma‘a-hazā edicek⁵¹ kanuñ rengin görmek gerek eger⁵² kara olup¹⁰ yaramaz kan olursa aḳıtmaḳ gerek eger kızıl olup şāfî kan olursa¹¹ aḳmaġa ḳomayup tēzcek reg-bend-ile ġerü⁵³ baġlamaḳ gerek tā dem-i şāliḥ gidüp¹² sevdā-yı fāsîd ġālib olmaya ve daḡı bevāsîrün tedbîri oldur ki¹³ müşhil verüp sevdāyı istifrāġ eyleyeler⁵⁴ ve dāyim ṭabî‘atı ḳabz [70/b]¹ olmayup nerm ola şöyle ki nermlik ishāl ḥaddine erişmeye bevāsîre² nite ki ḳabz olmaḳ ziyān eyler⁵⁵ çok ishāl⁵⁶ daḡı yaramaz ḳuvveti sākıt³ eyler⁵⁷ gevde aruḳ olur em‘ā za‘îf olur ve hem ekşerî ishāl-ile qarşu⁵⁸ bevāsîr yerine mādde dökülür bevāsîr kanı ya efvāh-ı ‘urūḳ kanı ṭabî‘atı⁵ def‘ edüp

⁴⁰ D.de “aḳ rengi kızılığa döner” yerine “aḳa aḳa rengi kızılığa döner”.

⁴¹ D. nüshasında “infitāh-ı efvāh-ı ‘urūḳ” yerine “intifāh-ı efvāh-ı ‘urūḳ”.

⁴² Kelime metinde üç kez kullanılmış olup her kullanımda açık biçimde “ġāyiz” olarak yazılmıştır. Ancak bu yazılış ve anlam metne uygun düşmemektedir. Diġer nüshalarda “ġāyiz” yerine “ġālîz” yazımı dikkat çekmektedir ki zannımızca doğrusu da bu biçimdir.

⁴³ D.de “kan-ıla soñına ġerü ġāyiz gelür” yok.

⁴⁴ D.de “em‘ā-yı diġāk” “em‘ā-yı riġāk” olarak okunmuştur.

⁴⁵ D.de “evvel kansuz ġāyiz gelür soñra kan gelür” yerine “evvel ġālîz kan gelür”

⁴⁶ D.de “kan” yok.

⁴⁷ D.de “beyne‘l-verikeynden ḥacāmat eylemek gerek beyne‘l-verikeyn” yerine “ve sülük vurmaḳ gerek”.

⁴⁸ D.de “sülük urup” yok.

⁴⁹ D.de “iñen eyüdür” yerine “ġāyet eyüdür”.

⁵⁰ D.de “gey ġālib olmayınca” yerine “ziyāde ġalebe olmayınca”.

⁵¹ D.de “edicek” yerine “fasd idilenün”

⁵² D.de “eger” yok.

⁵³ D.de “reg-bend-ile ġerü” yok.

⁵⁴ D.de “müşhil verüp sevdā-yı istifrāġ eyleyeler” yerine “müşhil-i sevdā içüp sevdāyı def‘ eyleyeler istifrāġ eyleyeler”

⁵⁵ D.de “ziyān eyler” yerine “ziyān ider”

⁵⁶ D.de “ishāl” yerine “ishal olmaḳ”

⁵⁷ D.de “sākıt eyler” yerine “sākıt ider”

⁵⁸ D.de “ekşerî ishāl-ile qarşu” yok.

kendüden açıcak mādām ki kuvvet katı⁵⁹ kavī olup taḥammül⁶ eyleye hīç dutmamak gerek kuvvet za‘īf olmağa başladuğın ihsās⁷ édince aqmağa qomak gerek⁶⁰ za‘īf eşeri⁶¹ belüricek ki bedenüñ kuvveti eksilmege⁸ başlaya ve yöriyicek ayaklar za‘īf olup yörimekten üşene belki incikler⁹ yöriyicek⁶² ditreye fi’l-cümle ef‘āl ve ḥarekāt-ı bedeni za‘īf ola ol¹⁰ vaqtın qanın dutmaq vācibdür⁶³ bevāsīr qanı ya efvāh-ı ‘urūq qanı¹¹ ḥaddince açıcak ki ḥaddi ifrāṭa erişmeye dükeli sevdāvī marāzlaruñ¹² cünün ve mālīhūlyā ve şar‘-ı sevdāvī ve cereb ve behaḳ-ı esved ve demregü¹³ ve cüzām ve ḥummā-yı rub‘ gibi ve yan başı ağrısı ve bögrek ve bēl ağrısı⁶⁴ ve sersām [71/a]¹ ve zātü’l-cenb ve zātü’r-riye ve ākile ya’nī yēnir başlar⁶⁵ ve cemre ki aña od² göynügi dērler⁶⁶ sereṭān dēdükleri verem⁶⁷ şifāsına sebep olup zāyil olur eger bu³ marāzlar yoğ-ısa olmağa⁶⁸ qomaz qaçan ki bevāsīr qanı ya efvāh-ı ‘urūq qanı vaqtsuz⁴ dutılsa⁶⁹ ya tamām ḥaddince aqmadın qaṭ‘ eyleseler bu zıkr olan marāzlar ‘arız olur⁵ belki istiskā ve yēl⁷⁰ ḥāşıl olur bevāsīr olan kişiyē ṭabī‘atdan ru‘āf⁶ ya idrār-ı ḥayz olıcaḳ katı fāyide eyler⁷¹ aşıl bevāsīr ‘ilācında oldur ki⁷ veca‘ zaḫmet vericek edviye-y-ile ki müsekkın-i veca‘dur teskīn-i veca‘ edeler⁸ müsekkın-i veca‘ ya şerbetlerdür ki içeler ya merhemlerdür ya zımādırdur ya nütül-⁹ lardur ya buḫūrlardur ki isti‘māl eyleyeler ve qan ḥadden taşra ifrāṭ-ıla açıcak qanı¹⁰ qaṭ‘ eyler gızālar yēyüp qan bağlayıcı eşribe ve edviye içüp münāsib zürūrlar¹¹ ve nütüller isti‘māl eyleyüp qanın dutmaq gerek ve qaçan ki qanı vaqtsuz dutılsa¹² aqmaz olsa zaḫmet eylese becid ḥammāma girmek gerek ve ṭamar⁷² ağzın açar bevāsīr¹³ edviyesinden⁷³ üstine urmaḳ gerek ve bevāsīr olan kişi sovuḳ şu-y-ıla [71/b]¹ istincā étmekden saqınmaq gerek issi şu-y-ıla istincā eylemek gerek istincādan² şonra bevāsīr üstini qatı dutup silmek gerek belki panbuğı bevāsīr üstine qomak³ gerek şöyle ki mā’iyyetin neşf eyleye hīç ruṭūbet qalmaya bevāsīrlü kişi şovuḳ⁴ su-y-ıla ṭahāret édicek ya issi şu-y-ıla ṭahāret édicek panbuğ-ıla ruṭūbetin⁵ gidermeyincek ki ol issi sunuñ baqıyyesi qalup suya rīḥ-i bevāsīr mütevellid⁶ olur gey saqınmaq gerek gendenāyı ya na’nāyı qaynadup suyun alup

⁵⁹ D.de “qatı” yok.

⁶⁰ D.de “aqmağa qomak gerek” yok.

⁶¹ D.de “eşeri” yok.

⁶² D.de “yöriyicek” yok.

⁶³ D.de “vācibdür” yerine “gerek”.

⁶⁴ D.de “bögrek ve bēl ağrısı” yok.

⁶⁵ D.de “ākile ya’nī yēnir başlar” yok.

⁶⁶ D.de “aña od göynügi dērler” yok.

⁶⁷ D.de “dēdükleri verem” yok.

⁶⁸ D.de “olmağa” yerine “ḥādiş olmağa”

⁶⁹ D.de “dutilsa” yerine “olsa”.

⁷⁰ D.de “yēl” yerine “sill”.

⁷¹ D.de “qatı fāyide eyler” yerine “gāyet fāyide ider”.

⁷² D.de “ṭamar” yok.

⁷³ D.de “edviyesinden” yok.

ıssıcağ-ıla⁷ ol su-y-ıla istincā eylemek eyüdüdür bevāsīr kanın kaç‘ eyler ve yēli taḥlīl⁸ eyler⁷⁴ ve ağıryı sākin eyler bevāsīr be-küllī zāyil olup gitmek tedbiri oldur ki⁹ dāyim muvāfiḳ ğızālar yēyeler ve münāsib şerbetler içeler muḥālif ğızā-¹⁰ lardan ve şerbetlerden ve devālardan perhīz eyleyeler⁷⁵ ve müceffif⁷⁶ ve muḥallil¹¹ buḥūrlar eyleyeler⁷⁷ dāyim isti‘māl eyleyeler yılda birkaç kez müshil vaktında¹² müshil içüp bedeni⁷⁸ tenkıye eyleyeler ve i‘tidāl-ile ḥammāma girmek gerek ve¹³ ḥammāmda gövdeyi ovmağ gerek ve i‘tidāl-ile⁷⁹ taḥlilacāğ⁸⁰ acla ki henüz cū‘ [72/a]¹ ve iştihā-yı ta‘ām ğālib olmamış ola ḥareket ve riyāzet eylemek⁸¹ eyüdüdür² bu resm ḥüsn-i tedbire muvāzabet eyleyicek çok olur ki bi‘l-küllīye zāyil³ olup gider mādām ki bu tedbir üzerine olalar ḥabṭ eylemeyeler gērü ‘avdet⁴ eylemez eger ḥüsn-i tedbirle ki zıkr eyledük be-küllī zāyil olmazsa anuḡ dermā-⁵ nına iki nesneden artuḡ çāre yoḡdur⁸² ya demürle kesmek gerek ya devā-yı⁶ ḥādde koyup isḳāṭ eylemek gerek⁸³ bu iki mu‘ālice daḡı ḥaṭardan⁷ ḥālī degüldür her-çend ki ba‘zı kişilere nāfi‘ olup bevāsīrdan bür‘i⁸⁴ tām⁸⁵ ḥāşıl olur ammā ekşer kişilerin bevāsīrin kesdüklerinden sonra⁸⁶ ya devā-yı ḥādde koyup⁸⁷ isḳāṭ eṭdüklerinden sonra bevāsīr gērü biter¹⁰ çok olur ki bevāsīr kesdüklerinden sonra⁸⁸ evvelkinden artuḡ biter⁸⁹ belki¹¹ çok kişilerin bevāsīrin keserler⁹⁰ ya devā-yı ḥādde isti‘māl eyleyeler⁹¹ maḳ‘ad¹² ḥarāb olur şöyle ki rīḥin ve ğāyıtın dutmaz olur ḥalk arasında otur-¹³ maḡdan ḳalır⁹² belki ekşerinüḡ bevāsīr nevāşıra dönüp helāk olur bes [72/b]¹ böyle olsa ḥüsn-i tedbir ve müsekkenāt-ı veca‘ı iḳtişār eyleyüp bevāsīri² kendüligine ḳomaḡ yegrekdür çün zaḡmet eylemeye anuḡ durduḡından hiç ziyān³ yoḡdur üçüncü bāb ki bevāsīre fāyide

⁷⁴ D.de “taḥlīl eyler” yerine “taḥlīl ider”.

⁷⁵ D.de “perhīz eyleyeler” yerine “şakınalar”.

⁷⁶ D.de “müceffif” yerine “muḥaffif”

⁷⁷ D.de “eyleyeler” yok.

⁷⁸ D.de “bedeni” yok.

⁷⁹ D.de “ḥammāma girmek gerek ve ḥammāmda gövdeyi ovmağ gerek ve i‘tidāl-ile” yok.

⁸⁰ D.de “taḥlilacāğ” yerine “şabāḥ”

⁸¹ D.de “eylemek” yok.

⁸² D.de “anuḡ dermānına iki nesneden artuḡ çāre yoḡdur” yerine “anuḡ dermāni iki nesnedür artuḡ yoḡdur”.

⁸³ D.de “ya demürle kesmek gerek ya devā-yı ḥādde koyup isḳāṭ eylemek gerek” yerine “ya demürle kesmekdür ya üstine devā-yı ḥādde vurmaḡdur”.

⁸⁴ D.de “bür‘i” yerine “bür‘ü”.

⁸⁵ D.de “tām” yerine “tamām”.

⁸⁶ D.de “ekşer kişilerin bevāsīrin kesdüklerinden sonra” yerine “ba‘zı kişiler kesdüklerinden sonra”

⁸⁷ D.de “devā-yı ḥādde koyup” yerine “devā-yı ḥādde ile”.

⁸⁸ D.de “gērü biter çok olur ki bevāsīr kesdüklerinden sonra” yok.

⁸⁹ D.de “artuḡ biter” yerine “daḡı ziyade olur”.

⁹⁰ D.de “keserler” yerine “keseler”.

⁹¹ D.de “isti‘māl eyleyeler” yerine “isti‘māl eyleyeler”.

⁹² D.de “şöyle ki rīḥin ve ğāyıtın dutmaz olur ḥalk arasında oturmaḡdan ḳalır” yok.

eyleyen ğızāları⁹³ ve ziyān eyleyen⁴ ğızāları bildürür her ğızā ki muraṭṭıb ve müsemmin⁹⁴ ola ki andan ṭatlu ve şālīḥ⁵ kan mütevellid olur çerb şōrvālar gibi semiz koyın etile ve⁹⁵ emer oğlaḫ etile⁶ ve semiz tavuḫ etile ve müsemmin ferāric-ile bişmiş⁹⁶ ola ve nīm-birişṭ yumurda⁷ şarusin ve raḫīḫ cüzāblar⁹⁷ bevāsire fāyide eyler ısfanāḥ aşı ki ṭatlu⁸ bādām yağıyla ya⁹⁸ şīrūgan-ıla⁹⁹ bişmiş ola ishāl olmayıcaḫ ve bāṭında⁹ rīḥ ve nefḥ olmayıcaḫ¹⁰⁰ ḥamīrlü rişte aşı¹⁰¹ münāsibdür ve ḥarāret ve ‘aṭaş¹⁰ olmayıcaḫ gendenā ve bişmiş soğan yemek iyüdür gendenā bevāsīr yēlin taḥlīl eder¹¹ ve kanın keser ve cimā‘ arzūsın ḥarekete getürür ve soğan yēyicek¹⁰² bevāsīrūḅ¹² aḡzın açar ve menīyi ziyāde eyler¹⁰³ bevāsīrūḅ kanı becid¹⁰⁴ aḫıcaḫ gendenā yemek eyüdür¹³ kanı dutilup aḫmayıcaḫ ki aḫmaḡa iḥtiyāc ola soğan yemek eyüdür gendenā daḫı [73/a]¹ soğan daḫı sovuḫ bevāsire eyüdür issi bevāsire eyü degül ḫatı¹⁰⁵ maḥrūrü’l-mizāc² kişi gendenāyı ya soğanı çok isti‘māl eyleyicek kanın göyündürür bevāsīrine³ ziyān eyler ve kelem aşın yemek¹⁰⁶ sovuḫ bevāsire eyüdür ve cimā‘ arzūsın ḥarekete⁴ getürür lākin muşadda‘dur¹⁰⁷ semiz tavuḡ-ıla ya koyın etile bişürmek gerek¹⁰⁸ tā tev-⁵ līd-i sevdā olmaya¹⁰⁹ ve ṭabī‘atı ḫabz eylemeye sayağıyla daḫı bişürmek eyüdür⁶ ḫōz yağı¹¹⁰ ve na‘nā‘ ve boy sovuḫ bevāsire eyüdür ḫaçan ṭabī‘at ḫabz⁷ olsa ḫarı bidnōs şōrvāsın ki ısfanāḥ-ıla ya bāzū-y-ıla bişmiş ola⁸ içmek eyüdür¹¹¹ ṭabī‘atı telyīn eyler eger ṭabī‘at ḫabz olup bāṭında rīḥ⁹ ve nefḥ daḫı olursa bidenōs şōrvāsın ısfanāḥ ya bāzū ḫatmamaḫ gerek¹¹² belki¹⁰ üç direm ayva içi¹¹³ yaşıll besfāyic tūsın ḫazıyup¹¹⁴ yumşaq dōḡup bir kīse¹¹ içine

⁹³ D.de “ğızāları” yok.

⁹⁴ D.de “müsemmin” yerine “müsmin”.

⁹⁵ D.de burada “ḫuzı”.

⁹⁶ D.de “bişmiş” yok.

⁹⁷ D.de “cüzāblar” yerine “cüllāblar”.

⁹⁸ D.de burada “ya sayağıyla”.

⁹⁹ D.de “şīrūgan-ıla” yerine “şirḡūn-ıla”.

¹⁰⁰ D nüshasında burada “eyüdür”.

¹⁰¹ D.de burada “daḫı”.

¹⁰² D.de “soğan yēyicek” yerine “soğan yimek eyüdür”.

¹⁰³ D.de “ziyāde eyler” yerine “ziyāde ḫılur”

¹⁰⁴ D.de “becid” yok.

¹⁰⁵ D.de “gendenā daḫı soğan daḫı sovuḫ bevāsire eyüdür issi bevāsire eyü degül ḫatı” yerine “gendenā ve soğan bevāsire eyüdür issi bevāsire eyü degül”.

¹⁰⁶ D.de “kelem aşın yemek” yerine “kelem aşı”.

¹⁰⁷ D.de “muşadda‘dur” yerine “muşaddı‘dur”.

¹⁰⁸ D.de “gerek” yok.

¹⁰⁹ D.de “tevlīd-i sevdā olmaya” yerine “tevlīd-i sevdā eylemeye”.

¹¹⁰ D.de “ḫōz yağı” yerine “ḫuzı yağı”.

¹¹¹ D.de “içmek eyüdür” yerine “içmek gerek eyüdür”

¹¹² D.de “ḫatmamaḫ gerek” yerine “ḫatmaḫ gerek”.

¹¹³ Kelime metinde ayu olarak yazılmıştır ancak diğēr nüshalarda ayva olarak yazılmış olması ve bağlama da bu biçimin uygun olması dikkate alınarak ayva tercih edilmiştir. D.de “ayva içi” yerine “ayva çekirdeği suyu”.

koyup ağzın bağlayup¹¹⁵ bidnōs-ıla bile¹¹⁶ bişürmek gerek tamām bişicek¹² ol kīseyi kıtı¹¹⁷ sıkalar besfāyicūñ kuvveti şōrvāya çıka besfāyicūñ¹³ cirmin yabāna atalar¹¹⁸ bu ğızā şālihđür bevāsīre fāyide eder bevāsīr yēlin [73/b]¹ taḥlīl eyler¹¹⁹ ṭabī‘atı nerm eyler eger birez¹²⁰ kızıl üzüm daḥı¹²¹ kıatarlar-ısa eyüdü¹²² kabzı² daḥı tēz giderür ṭabī‘atı¹²³ ḥadden daşra nerm olup ishāl olıcaḡ ki ishā-³ lden üşeneler ya bevāsīr kıanı çok aḡsa birinc aşı ve nārdāng ki ḥabbū’r-rumān⁴ dērler¹²⁴ döğüp bişüreler ve summāk aşı ki birez na‘nā‘ kıatarlar saḡız-ıla tā‘ṭīr eyleyeler⁵ eyüdü¹²⁵ nārdāng daḥı birez na‘nā‘ ve birez saḡız kıatmaḡ gerek¹²⁵ summākı birinc-ile bişürmek⁶ daḥı¹²⁶ eyüdü¹²⁶ eger ishāl-ile ḥarāret ġālib olursa kıavrulmuş arpadan cevāv⁷ bişürüp içmek gerek¹²⁷ eger şandal şarābı daḥı kıatarlarsa daḥı revādur¹²⁸ ve dürrāc⁸ ve kekklik ve çil etin yemek daḥı eyüdü¹²⁹ ve ishāl olup ḥarāret olmayıcaḡ ve hā-⁹ zime kıavī olmayıcaḡ¹²⁹ keçi böğregi yağıyla dāne birinc bişürüp¹³⁰ yemek eyüdü¹³⁰ kabzı¹⁰ eyler ve her ğızā kim müvellid-i sevdā¹³¹ ola ya yaramaz kıan tevlīd eyleye ya¹³² her nesne¹¹ ki kıanı göyündüre issi etler gibi ve issi tereler gibi¹³³ nite ki kerdeme ve circīr ve tarḥūn¹² ve sarmısaḡdur bevāsīre ziyān eder yememek gerek ve kıadīmden¹³⁴ şıḡır eti¹³ ve keçi eti ve kıaz eti ve ördek eti dükeli suda olan kıuşlar etinden ve geyik [74/a]¹ ve ṭavşan ve göğercin etinden¹³⁵ ve südden ve yoğurtdan¹³⁶ ve penīrden ve kıaymaḡdan² fi’l-cümle erük aşlından¹³⁷ ve balıḡdan ve kıatı duzlu

¹¹⁴ D.de “yaşıl besfāyic tūsin kıazıyup” yerine “üç dirhem besfāyic”

¹¹⁵ D.de “ağzın bağlayup” yok.

¹¹⁶ D.de “bile” yok.

¹¹⁷ D.de “kıatı” yok.

¹¹⁸ D.de “besfāyicūñ cirmin yabāna atalar” yok.

¹¹⁹ D.de “taḥlīl eyler” yerine “taḥlīl ider”.

¹²⁰ D.de burada “kıuru”.

¹²¹ D.de burada “bile”.

¹²² D.de “eyüdü¹²²” yerine “revādur”.

¹²³ D.de “ṭabī‘atı” yerine “ṭabī‘at daḥı”.

¹²⁴ D.de “ḥabbū’r-rumān dērler” yerine “ḥabbū’r-rummāndur”.

¹²⁵ D.de “kıatarlar saḡız-ıla tā‘ṭīr eyleyeler eyüdü¹²⁵ nārdāng daḥı birez na‘nā‘ ve birez saḡız kıatmaḡ gerek” yerine “ve birez mezdekī kıatmaḡ gerek”.

¹²⁶ D.de “daḥı” yok.

¹²⁷ D.de “bişürüp içmek gerek” yerine “bişüreler içürelər”.

¹²⁸ D.de “eger şandal şarābı daḥı kıatarlarsa daḥı revādur” yerine “eger şandal şarābın kıatup içürürlerse revādur”.

¹²⁹ D.de “olmayıcaḡ” yerine “olıcaḡ”.

¹³⁰ D.de “bişürüp” yok.

¹³¹ D.de “müvellid-i sevdā” yerine “mütevellid-i sevdā”.

¹³² D.de “ya” yerine “yaramaz ve”.

¹³³ D.de “kıanı göyündüre issi etler gibi ve issi tereler gibi” yerine “kıan göyündürür tereler gibi”.

¹³⁴ D.de “yememek gerek ve kıadīmden” yok.

¹³⁵ D.de “ve keçi eti ve kıaz eti ve ördek eti dükeli suda olan kıuşlar etinden ve geyik ve ṭavşan ve göğercin etinden” yok.

¹³⁶ D.de “yoğurtdan” yok.

¹³⁷ D.de “aşlı” olarak yazılan kelime “aşşı(dur)” okunmuştur.

ve ekşi nesnelere huşûsâ³ sirkelü nesnelere¹³⁸ ve âbkâmeden ve fuķâ‘dan ve hâdde¹³⁹ nesnelere¹⁴⁰ ve hârdal⁴ ve sa‘ter gibi ve serî‘ü’l-istihâle ve serî‘ü’l-fesâde yemişlerden kavun ve zer-⁵ dâlû ve tût ve kirâs gibi ihtirâz-ı küllî eylemek¹⁴¹ gerek ishâl olursa ya⁶ rîh-i bevâsîr zahmet eyleser¹⁴² ki bātında nefh ve temeddüd ola¹⁴³ ve ter yemişlerden⁷ karpuz¹⁴⁴ ve hıyâr ve erük ve şeftâlû ve enâr gibi perhîz eylemek gerek kaçan⁸ ishâl olmaz-ısa ve harâret ve ‘ataş¹⁴⁵ olmasa ağ üzümde zebîbden¹⁴⁶ ⁹ ve encîrden evķât yemek revâdur¹⁴⁷ ve bedende harâret olup ishâl ve nefh¹⁰ olmayıcaķ hıyâr içinden yemek ziyân eylemez huşûsâ ki nebât şekerle yeyeler¹¹ tabi‘at nerm olup ve ishâl olıcaķ ki bātında rîh nefh olmaya acla¹⁴⁸ emrüd¹² ve ayva ve alma yemek eyüdür ve ishâl nefh olmayıcaķ datlu ve ekşi enâr karışdu-¹³ rup yemek eyüdür¹⁴⁹ huşûsâ ki harâret ve şafrâ ğâlib ola harâret [74/b]¹ ğâlib olup¹⁵⁰ ve şafrâ ğâlib olup zahmet verürse summâķ ve nârdâng² aşu ve zirişķ¹⁵¹ aşu ve korusu ve ekşi alma aşu ve korusu-ıla kabaķ aşu yemek kayurmaz¹⁵² ³ huşûsâ ki bu aşları birez na‘nâ‘ ve maştaķî-y-ile¹⁵³ işlah edeler ve eger birez⁴ kuru üzüm daķı¹⁵⁴ katarlarsa ekşiligin birez gidere daķı yegrekdür ve harâret ve şafrâ⁵ ğâlib olıcaķ eti korusu suyına veyâ nârinç suyına veyâ bişmiş lîmôn suyına¹⁵⁵ ⁶ banup yemek kayurmaz ammâ meh-mâ-emken ekşilerde saķınmaķ yegrekdür¹⁵⁶ ve hurmâ⁷ yemek ziyân eyler kuru encîr çok yememek gerek¹⁵⁷ ve sovuķ sudan ifrâķ-ıla⁸ içmemek gerek ta‘âm¹⁵⁸ üstine yarum sâ‘at geçmedin¹⁵⁹ tüzcek¹⁶⁰ su içmemek⁹

¹³⁸ D.de “nesnelere” yerine “nesnelere ola”.

¹³⁹ D.de “hâdde”den sonra “harîķ”.

¹⁴⁰ D.de “nesnelere” yerine “nesnelere daķı”.

¹⁴¹ D.de “ihtirâz-ı küllî eylemek” yerine “külli ziyândur”.

¹⁴² D.de “gerek ishâl olursa ya rîh-i bevâsîr zahmet eyleser” yerine “eger ishâl olup ya bevâsîr zahmet iderse”.

¹⁴³ D.de “temeddüd ola”dan sonra “şovuķ”.

¹⁴⁴ D.de “karpuz” yerine “kavun”.

¹⁴⁵ D nüshasında “‘ataş”dan sonra “daķı”.

¹⁴⁶ D.de “ağ üzümde zebîbden” yerine “üzümde ve zeytünden”.

¹⁴⁷ D.de “yemek revâdur” yerine “yemek gerek revâdur”.

¹⁴⁸ D.de “olmaya acla” yerine “olmayıcaķ”.

¹⁴⁹ D.de “eyüdür” yerine “hoşdur”.

¹⁵⁰ D.de “ve şafrâ ğâlib ola harâret ğâlib olup” yok.

¹⁵¹ D.de “zirişķ” yerine “zirkeş”.

¹⁵² D.de “kayurmaz” yerine “fi’l-cümle bunlar eyüdür”.

¹⁵³ D.de “ve maştaķî-y-ile” yerine “ve birez mezdeķiyle”.

¹⁵⁴ D.de “daķı” yok.

¹⁵⁵ D.de “eti korusu suyına veyâ nârinç suyına veyâ bişmiş lîmôn suyına” yerine “korusu suyun veyâ nârinç veyâ bişmiş lîmôn suyına”.

¹⁵⁶ D.de “yegrekdür” yerine “daķı gerek”.

¹⁵⁷ D.de “ve hurmâ yemek ziyân eyler kuru encîr çok yememek gerek” yerine “ve hurmâ yememek gerek ve hurmâ yemek ziyân eyler kuru incîr çok yemek eyüdür”.

¹⁵⁸ D.de “ta‘âm”dan sonra “yiyüp”.

¹⁵⁹ D.de “geçmedin” yerine “geçmeyince”.

gerek ve sükülden huşūsā ki¹⁶¹ kuvvetlü şarāb içüp esrimekten saşınmak¹⁶² gerek¹⁰ ve mercimek ve bögrölce ve bādincān ve domalan ve neffāh nesnelere perhiz eylemek¹¹ gerek şālih ğızālar ki serī‘ü’l-hazm ola¹⁶³ yemek gerek ve eyü bişmiş aru¹² buğday etmegi ki¹⁶⁴ furūnda ya tennūda bişmiş ola duzi ve hamiri yerince ola¹³ yemek eyüdü yufka ve bazlamac ve bişi ve hamirsüz etmek yemek¹⁶⁵ eyü degüldür [75/a]¹ etmegün hamirin yoğurıcağ birez saşız¹⁶⁶ katmak gerek inen¹⁶⁷ eyüdü ve ishāl vākı‘ olıcağ² ya bevāsir kanı aşıcağ suyu kızmış demür-ile¹⁶⁸ tağlayup sovudup¹⁶⁹ susayıcak andan³ su yerine içmek gerek¹⁷⁰ ve emleci ısladup suyun su yerine içmek inen eyüdü¹⁷¹ bu üç⁴ su ki zikr eyledük bevāsire fāyide eder¹⁷² tabi‘atı kabz eyley bevāsir kanın⁵ kaṭ‘ eyley hem kuvvet verür cimā‘ı kavī eyley¹⁷³ dördüncü bāb ki bevāsir marazında⁶ isti‘māl olunur şerbetler ki bevāsire eyüdü anı bildürür encübār şerbeti⁷ em‘āya kuvvet eyley ve evfāh-ı ‘urūḳ kanın ve bevāsir kanın kaṭ‘ eyley tabi‘atı kabz⁸ eylemez bu hāşiyet inen şerif hāşiyetdür¹⁷⁴ vaḳt olur ki tabi‘atı¹⁷⁵ kabz⁹ olup em‘āda şıklı-yābis muḥtebis¹⁷⁶ olur ve bevāsir kanı evfāh-ı ‘urūḳ¹⁷⁷ kanı seyelān eder bu hāletde kabız şerbet vermek yaramaz şarāb-ı encübār¹¹ vermek gerek ki kanı kaṭ‘ eyleye tabi‘atı kabz eylemeye şarāb-ı emlec müzmin¹² bevāsire eyüdü em‘āya ve ‘aşāba¹⁷⁸ kuvvet verür ve bevāsir kanın keser ve¹³ ‘aşaşı sākin eyley ve cimā‘ı kavī eyley ve tabi‘atı kabz eyley şarāb-ı şandaleyn [75/b]¹ ya‘nī kıızıl şandaldan ve aḳ şandaldan karışdurup şerbet bişürüp içmek¹⁷⁹

¹⁶⁰ D.de “tézcek” yok.

¹⁶¹ D.de “sükürden huşūsā ki” yok.

¹⁶² D.de “saşınmak” yerine “ġāyet saşınmak”.

¹⁶³ D.de “serī‘ü’l-hazm ola” yerine “serī‘ü’l-hazmdur”.

¹⁶⁴ D.de “eyü bişmiş aru buğday etmegi ki” yerine “arı bişmiş buğday etmegi ki”.

¹⁶⁵ D.de “yemek” yok.

¹⁶⁶ D.de “saşız” yerine “mezdekī”.

¹⁶⁷ D.de “inen” yok.

¹⁶⁸ D.de “demür-ile” yerine “ḥubsü’l-ḥadīd”.

¹⁶⁹ D.de “susayıcak andan su yerine” yok.

¹⁷⁰ D.de “gerek” yerine “eyüdü”.

¹⁷¹ D.de “ve emleci ısladup suyun su yerine içmek inen eyüdü” yok.

¹⁷² D.de “bevāsire fāyide eder” yerine “hem bevāsire fāyide eyley ve hem”

¹⁷³ D.de “hem kuvvet verür cimā‘ı kavī eyley” yerine “hem cimā‘ kuvvetin kavī eyley”.

¹⁷⁴ D.de “bevāsir marazında isti‘māl olunur şerbetler ki bevāsire eyüdü anı bildürür encübār şerbeti em‘āya kuvvet eyley ve evfāh-ı ‘urūḳ kanın ve bevāsir kanın kaṭ‘ eyley tabi‘atı kabz eylemez bu hāşiyet inen şerif hāşiyetdür” yerine “bevāsir emrazında olınan şerbetleri bildürür şarāb ki em‘āya kuvvet eyley ve evfāh-ı ‘urūḳ kanın kaṭ‘ eyley tabi‘atı kabz eylemez bu hāşiyet şirīn hāşiyetdür”.

¹⁷⁵ D.de “tabi‘atı” yok.

¹⁷⁶ D.de “muḥtebis” yok.

¹⁷⁷ D.de “evfāh-ı ‘urūḳ” yerine “‘urūḳ”.

¹⁷⁸ D.de “‘aşāba” yerine “a‘zāya”

¹⁷⁹ D.de “ya‘nī kıızıl şandaldan ve aḳ şandaldan karışdurup şerbet bişürüp içmek” yok.

bevāsīr anın ² ve efvāh-ı ‘urūk anın ve ishāl-i demevī anın¹⁸⁰ at‘ eyler¹⁸¹ abī‘atı abz eyler¹⁸² arāb-ı abb-ı ³ ās¹⁸³ abī‘atı abz eyler ve seyelān demi at‘ eyler arāb-ı lisānū’l-amel ya‘nī ⁴ sījirlūce ot erbeti ki aa baa yapaı dērlē¹⁸⁴ anı at‘ eyler abī‘atı ⁵ abz eyler arāb-ı mūdebber ki abī‘atı telyīn eyleye ve riyāhı talīl eyleye¹⁸⁵ ve bevāsīre fā‘ide eyleye ve balamı ve sevdāyı ve afrāyı ⁶ ishāl ēde dem-be-dem iecek abī‘atı abz olmaa oymaya besfāyic yumuak ⁷ dōgūlmī elli direm¹⁸⁶ a eyū mūcevvēf tūrbūd ki nīm-kūft dōgūlmī ola¹⁸⁷ on ⁸ direm ara helīle nīm-kūft dōgūlmī¹⁸⁸ yigirmi direm sinā-yı mekkī yapaı on bē ⁹ direm benefe otuz direm bu mecmū‘ın aynadalar sūzeler suyın alalar ūc yūz ¹⁰ direm a eker-ile ıvāma getūreler abī‘atı abz olıca abā bu erbetden ¹¹ otuz direm¹⁸⁹ altmī¹⁹⁰ yētmī direm issi su-y-ıla all ēdūp ie¹⁹¹ ishāl eyledūgi ¹² meclisū ‘adedi adar eyyām¹⁹² imegin te‘hīr eyleyeler gērū acet olursa ¹³ ol eyyāmdan sonra gērū ieler bēinci bāb ki bevāsīre ta‘allu dutan¹⁹³ [76/a] ¹ edviye-i mūfredeyi¹⁹⁴ bildūrūr zencānı¹⁹⁵ dōgūp tūtī bevāsīrū ūstine saıca bevā- ² sīri dūūrūr ve at‘ eyler ‘akrebleri dirile aynar zeyt yaı iine bıraup ³ bira aynadıca ki ‘akreblērū uvveti yaa ıa ol yaı¹⁹⁶ bevāsīr ūstine ⁴ dūrticek arısın keser¹⁹⁷ bevāsīri urıdur dūūrūr sulu ve ruūbetlū bevāsīre dūr- ⁵ ticek arısın keser ve urıdur ve aracasın ouldur anın keser¹⁹⁸ altıncı bāb ⁶ bevāsīre fāyide ēdenleri bildūrūr¹⁹⁹ sıır incūgi iligi ve acı zerdālūnu ⁷ ekirdegi yaı²⁰⁰ ve mul-ı ezraq her birisin bevāsīre dūrtmek²⁰¹ ya dūkelin arıdurup ⁸ dūrtmek eyūdūr arısını sākin eyler ve

¹⁸⁰ D.de “ishāl-i demevī anın” yerine “ishāl-i demevīyi”.

¹⁸¹ D.de “at‘ eyler” yerine “at‘ eyleyūp”.

¹⁸² D.de “abz eyler” yerine “abz ider”.

¹⁸³ D.de “arāb-ı abb-ı ³ ās” yerine “arāb-ı abbū’l-ās”.

¹⁸⁴ D.de “ya‘nī sījirlūce ot erbeti ki aa baa yapaı dērlē” yok.

¹⁸⁵ D.de “eyleye” yok.

¹⁸⁶ D.de “elli direm” yok.

¹⁸⁷ D.de “dōgūlmī ola” yok.

¹⁸⁸ D.de “dōgūlmī” yok.

¹⁸⁹ D.de “direm” yok.

¹⁹⁰ D.de “altmī” yok.

¹⁹¹ D.de “all ēdūp ie” yerine “ieler”

¹⁹² D.de “eyyām” yok.

¹⁹³ D.de “dutan” yok.

¹⁹⁴ D.de “edviye-i mūfredeyi” yerine “edviyeyi”.

¹⁹⁵ D.de “zencānı” yerine “encūbānı”.

¹⁹⁶ D.de burada “zāhir”

¹⁹⁷ D.de “arısın keser” yok.

¹⁹⁸ D.de “sulu ve ruūbetlū bevāsīre dūrticek arısın keser ve urıdur ve aracasın ouldur anın keser” yerine “dōker ūdūn ve anın keser deve ūrgūci yaı”.

¹⁹⁹ D.de “altıncı bāb bevāsīre fāyide ēdenleri bildūrūr” yok.

²⁰⁰ D.de “ekirdegi yaı” yerine “ekirdegi ii yaı”

²⁰¹ D.de “dūrtmek” yerine “dūrticek”.

mâddesin tahlîl eder²⁰² 9 ve²⁰³ zerkü'l-ḥamām ve kına ki aña²⁰⁴ dâne çadır dërler ve sığır ödi ve buḥūr-ı meryem¹⁰ dedükleri nebât ki añaun kökine deve ṭabanı dërler ve ṭoñuz¹¹ ṭopalağı²⁰⁵ şalgamek dërler her birisin bevâsîr üstine urıcağ ağzın açar ḳanın¹² ağıdur daḥı bu edviyeleri²⁰⁶ dögüp bevâsîr üstine ekicek bevâsîri göyündürür ṭağlar¹³ ḳanın keser ki aña²⁰⁷ demü'l-aḥaveyn ve mercân dibin ki aña büssed dërler²⁰⁸ ve gülnâr-ı [76/b]¹ mışrî ve gilermenî ve aḳâkıyâ ve mâzû ve incübâr dögüp her birinden yaluñuz² dögüp²⁰⁹ ḳarışdurup bevâsîr üstine ekicek ḳanın dutar²¹⁰ ve örümcek evin³ ve ṭavşan derisinüñ tüsin daḥı²¹¹ bevâsîr üstine ḳoyıcağ ḳanın bağlar²¹² dibindeki²¹³ 4 şaru ḳabın ki bādincân zâhirine yapışmışdur ve kebere dibi ḳabın ve ılan⁵ ḳavın ve şaḥm-ı ḥanzal ve mürr ve muḳl-ı ezrağ soğan ve gendenâ toḥmı ve mersîn⁶ yaprağın ve anduz ki aña cevzü's-serv dërler²¹⁴ her birisin yaluñuz⁷ dögüp birbirine ḳarışdurup buḥūr eylemek²¹⁵ bevâsîrünüñ ağrısın sâkin eyler²¹⁶ ve⁸ rîḥin tahlîl eder ve ḳanın ḳaṭ' eyler ḳurıdur belki bir zamân müdâvemmet eyleyüp⁹ becid buḥūr eyleyicek bevâsîri ḳurıdur düşürür²¹⁷ yedinci bâb ki bevâsîrünüñ¹⁰ rîḥ 'ilâcın bildürür²¹⁸ demü'l-aḥaveyn ve maşṭakî ve gil-i ermenî incübâr ve¹¹ senderôs ve ṭebâsîr-i hindî ve gülnâr-ı mışrî ve şamğ-ı 'arabî her birinden¹² bir cüz ve bu mecmû'ın dögeler eleyeler ḳarışduralar ḥâcet vaḳtında üç diremin¹³ alalar incübâr şarâbıyla ya lisânü'l-ḥamel şarâbıyla ya şandal şarâbıyla ya mersîn [77/a]¹ yemişî²¹⁹ şarâbıyla yoğurup ma'ide ḥâlî-y-iken yalayalar²²⁰

²⁰² D.de "tahlîl eder" yerine "tahlîl eyler".

²⁰³ D.de burada "başal-ı 'unşul".

²⁰⁴ D.de "kına ki aña" yok.

²⁰⁵ D.de "ṭoñuz ṭopalağı" yerine "ṭoñuz dutı".

²⁰⁶ D.de "daḥı bu edviyeleri" yerine "zâci".

²⁰⁷ D.de "ki aña" yok.

²⁰⁸ D.de "ki aña büssed dërler" yok.

²⁰⁹ D.de "dögüp" yerine "ya".

²¹⁰ D.de "ḳanın dutar" yerine "ḳanın keser".

²¹¹ D.de "ṭavşan derisinüñ tüsin daḥı" yerine "ṭavşan tüyin".

²¹² D.de "ḳanın bağlar" yerine "ḳanın keser".

²¹³ D.de "dibindeki" yerine "bādincân dibindeki".

²¹⁴ D.de "anduz ki aña cevzü's-serv dërler" yerine "anduz kozun".

²¹⁵ D.de "yaluñuz dögüp birbirine ḳarışdurup buḥūr eylemek" yerine "yaluñuz ya birbirine ḳarışdurup buḥūr eylemek".

²¹⁶ D.de "ağrısın sâkin eyler" yerine "ağrısın keser sâkin eyler".

²¹⁷ D.de buradan itibaren F. nüshasında bulunmayan bir bölüm yer almaktadır. Bu bölüm şu şekildedir: "ak sogan sayagıyla müherrâ bişürüp merhem gibi yumşak dögüp bevâsîr üstine vurıcak ağrısın sâkin eyler ve rîḥin ve mâddesin tahlîl eyler lâkin bevâsîrünüñ harâreti olıcak vurmamak gerek ziyân eyler bevâsîr issi olup kan olıcak kereyagina biraz mum katup vurmamak gerek ta ağrısın sâkin eyleye muḳl-ı ezrâk dögüp gül yağıyla yoğurup ısıdub bevâsîr üstine dürticek katı fâyide eyler ağrısın sâkin eyler ve mâddesin tahlil ider ve bevâsîrden dökülücek mâddeyi def' ider ve mak'adı berkidür devâ-yı mu'tedildür bevâsîrünüñ ekser envâ'ına yarar (Özçelik 1998, 214)".

²¹⁸ D.de "yedinci bâb ki bevâsîrünüñ rîḥ 'ilâcın bildürür" yerine "altıncı bâb bevâsîr için terkîb olınan edviye-i mürekkebeyi bildürür süfuf kim ḳabz eyleye bevâsîr ve efvâh-ı 'urûḳ ḳanın ḳaṭ' eyleye".

²¹⁹ D.de "yemişî" yok.

‘ilâc²²¹ ki ishâli kaç² eyleye ve bevâsîr ve efvâh-ı ‘urûk kanın²²² ve ishâl-i demevîyi bağıly²²³ kuru kızıl gül beş³ direm tuhumgân ve t̄ebâşîr-i hindî ve haşhâş kabı ve kehrübâ uvağı²²⁴ ve gülnâr-ı⁴ mışrî ve şamğ-ı ‘arabî üçer direm nişâsta ve keşîrâ ve maştakî ikişer direm⁵ za‘ferân bir direm kızıl şandal dört direm demü’l-aḥaveyn ve incübâr üçer⁶ direm şamğ-ı ‘arabîyle keşîrâyı evvel ısladalar tamâm ıslanılacak za‘ferân katup⁷ kaşuğ-ıla çok karışduralar tâ ḥall olup birbiriyle gökçek²²⁵ karşısa andan⁸ sonra gêrû kalan edviyeyi dögüp eleyüp ol²²⁶ ıslanmış şamğ ve keşîrâ-y-ıla qar-⁹ ısduralar havâna koyup ḥamîrin ya‘nî²²⁷ bu karışmış edviyeyi dögeler tâ edviye bir¹⁰ birile karşısa²²⁸ andan sonra kurslar eyleyeler kursun her biri iki buçuk direm¹¹ ola elek üstinde koyup gölgede kurıdalar ḥâcet vaktında kursun¹² birin dögeler sufûf için zîkr eyledüğümüz şerbetlerün birisiyle yoğurup²²⁹ 13 ma‘ide ḥâlî olıcak yalayalar²³⁰ ki bevâsîre fâyide eyleye kanın kese ve yêlin [77/b]¹ taḥlîl eyleye²³¹ kara helîle ve belîlec ve emlec ve nânḥuvah toḥmı eger bulunmazsa gendenâ² toḥmı her birinden beşer direm muḳlu ezrak yigirmi direm bu mecmû‘ın dögeler eyleyeler³ gendenâ suyıla yoğurup ḥablar eyleyeler ḥâcet vaktında iki üç direm⁴ dartalar dögeler issi su-y-ıla içeler ki bevâsîre fâyide eyleye in-şâ‘allâhü te‘alâ temmet²³²

²²⁰ D.de “yalayalar” yerine “yiyeler.”

²²¹ D.de “‘ilâc” yerine “kurş”.

²²² D.de burada “kaç² eyleye”.

²²³ D.de “bağıly” yerine “bādām yağıyla”.

²²⁴ D.de “uvağı” yok.

²²⁵ D.de “gökçek” yerine “tamâm”.

²²⁶ D.de “eleyüp ol” yerine “alıp”.

²²⁷ D.de “ḥamîrin ya‘nî” yok.

²²⁸ D.de “karışa” yerine “tamâm karşısa”

²²⁹ D.de “yoğurup” yerine “yoğuralar”.

²³⁰ D.de “yalayalar” yerine “yiyeler”.

²³¹ D.de “ki bevâsîre fâyide eyleye kanın kese ve yêlin taḥlîl eyleye” yerine “ḥabbü’l-muḳl ki bevâsîre fevâyid eyleye ve kanın kese ve telyîn taḥlîl eyleye”

²³² F. Nüshası burada bitmekte ancak D. nüshası devam etmektedir. F. Nüshasının sonu D.de 133a varağının 7.satırına denk gelmekte olup buradan 134a varağının 19. satırına kadar devam eden eserin bu bölümleri F.de yoktur. F’ye eksik nüsha da demek doğru olmaz zira nüsha “temmet” ile bitmektedir. D. nüshasında bulup F. nüshasında bulunmayan bölümler Manisa nüshasında da yer almamaktadır. Bu bağlamda Manisa nüshası ile Fatih nüshasının D. nüshasından ayrıldığı görülmektedir. D. nüshası incelediğimiz nüshalardan Konya (6834/1) nüshası ile paraleldir.

6. Dizin

ābkāme <Far. Yoğurt, süt, ekmek kurusu, üzerlik tohumu ve sirkeyle yapılan bir tür katık. -1- ā.+ den 74a/3	a.- an 69a/3, 69a/5, 69b/10 a.- ar 68b/12, 69a/5, 69a/10, 69a/8, 69b/6, 69b/6 a.- arsa 70a/7 a.- duğı 69b/4 a.- duğınca 69b/8 a.- ıcağ 70b/11, 70b/5, 71a/9, 72b/12, 75a/2 a.- madın 71a/4 a.- mağa 70a/11, 70b/7, 72b/13 a.- mağınun 69a/6 a.- manun 69a/8 a.- mayıcağ 72b/13 a.- maz 68b/13 a.- maz 69a/4, 69a/10, 71a/12 a.- mazsa 70a/3 a.- sa 73b/3
ac Aç. -2- a.+ la 71b/13, 74a/11	
acı Acı. -1- a. 76a/6	
aç - Açmak. -3- a.- ar 71a/12, 72b/12, 76a/11	
açıl - Açılmak. -2- a.- an 69b/12 a.- mağdan 69b/11	
açuk Açık. -1- a. 68b/12	
‘aded < Ar. Tane, sayı. -1- ‘a.+ i 75b/12	
ağac Ağaç. -1- a.+ ı 68b/7	ağadur - Sürekli akmak. -1- a.- a 69a/4
ağız 1. Ağız. 2.Kapların veya içi boş şeylerin açık tarafı. -8- a.+ ı 68b/12, 68b/13, 69b/12 a.+ ın 71a/12, 72b/12, 73a/11, 76a/11 a.+ ları 69b/11	ağākıyā <Gr. Mısır’da yetişen kust ağacının meyvesinden çıkarılan usare (<i>Succus acaciae</i>). -1- a. 76b/1
ağrı Ağrı, hastalık. -8- a.+ sı 69a/4, 70b/13, 70b/13 a.+ sın 76a/4, 76a/5, 76b/7 a.+ sın 76a/8 a.+ yı 71b/8	ağıt - Akıtmak. -2- a.- mağ 70a/10 a.- ur 76a/12
ağrı - Ağrımak. -3- a.- maz ola 69a/3 a.- r 69a/1, 69a/5	ākile <Ar. Yenirce denilen yara. -1- ā. 71a/1
ağrılı Ağrılı. -1- a. 69b/6	‘akreb < Ar. Akrep. -2- ‘a.+ leri 76a/2 ‘a.+ lerün 76a/3
ağ Ak, beyaz. -4- a. 69b/7, 74a/8, 75b/10, 75b/7	ağsām <Ar. Parçalar, bölümler. -2- a.+ ın 68a/8, 68b/2
ağ - Akmak. -30-	ağ şandal <Ar. Sandal ağacı, ak sandal (<i>Santalum album</i>). -1- a.+ dan 75b/1
	al Kırmızı. -1-

	a. 68b/7		a. 70b/3
al -	Almak. -4-	arzū	<Far. Arzu, istek. -2-
	a.- alar 75b/9, 76b/13		a.+ sını 72b/11, 73a/3
	қан a.- мақ 70a/4	'aşāb	<Ar. Sınır. -1-
	a.- up 71b/6		'a.+ a 75a/12
'alāmet	<Ar. Belirti, iz. -2-	āsān	<Far. Kolay. -1-
	'a.+ lerin 68a/8, 68b/2		ā.+ dur 68b/12
'ālī	<Ar. Büyük, yüce. -1-	aşıl	<Ar. Bir şeyin kendisi, gerçeği. -2-
	emr-i 'ā. 68a/6		a. 71a/6
alma	Elma (<i>Pirus malus</i>). -2-		a.+ ından 74a/2
	a. 74a/12, 74b/2	aşlī	<Ar. Asla mensup, hususi. -1-
altıncı	Altıncı. -2-		a. 69b/2
	a. 68a/12, 76a/5	aş	Aş, yemek. -10-
altmış	Altmış. -1-		a.+ ı 72b/7, 72b/9, 73b/3, 73b/4, 74b/2,
	a. 75b/11		74b/2, 74b/2, 74b/2
ammā	<Ar. Ama. -2-		a.+ ın 73a/3
	a. 72a/8, 74b/6		a.+ ları 74b/3
aņa	Ona. -9-	at -	Atmak. -1-
	a.. 68b/13, 68b/5, 68b/6, 68b/9, 71a/1,		a.- alar 73a/13
	75b/4, 76a/13, 76a/9, 76b/6	'ataş	<Ar. Susama, susuzluk. -3-
andan	Ondan. -5-		'a. 72b/9, 74a/8
	a.. 68b/9, 72b/4, 75a/2, 77a/10, 77a/7		'a.+ ı 75a/13
anduz	Andız otu, kanes (<i>Inula helenium</i>). -1-	'avdet	<Ar. Geri gelme, dönme, dönüş. -1-
	a. 76b/6		'a. eylemez 72a/3
anı	Onu. -1-	ay	Ay. -2-
	a. 75a/6		a.+ da 69a/6, 69a/6
anurı	Onun. -4-	ayak	Ayak. -1-
	a. 68a/5, 72a/4, 72b/2, 76a/10		a.+ lar 70b/8
ara	Ara, mesafe . -3-	ayva	Ayva (<i>Cydonia oblonga</i>). -1-
	a.+ sında 69b/1, 69b/4, 72a/12		a. 73a/10, 74a/12
'arız	<Ar. Vaka, vaki olan şey. -1-	az	Çok karşıtı, az. -1-
	'ā. olur 71a/4		a. 69a/5
arpa	Arpa (<i>Hordeum vulgare</i>). -1-	bāb	<Ar. Bölüm, kısım. -16-
	a.+ dan 73b/6		b. 68a/10, 68a/11, 68a/12, 68a/6,
artuķ	Fazla. -3-		68a/7, 68a/8, 68a/9, 68b/1, 68b/2, 70a/2, 72b/3,
	a. 69a/7, 72a/10, 72a/5		75a/5, 75b/13, 76a/5, 76b/9
aru	Arı, katışıksız, saf, halis. -1-		b.+ ında 68a/4
	a. 74b/11	ba'd	<Ar. Sonra, ardından. -1-
aruķ	Zayıf, cılız. -1-		b. 68a/3

- bādām** <Far. Bâdem (*Amygdalus communis*).
-1-
b. 72b/8
- bādincān** <Ar. Patlıcan (*Solanum melongena*).
-2-
b. 74b/10, 76b/4
- bağarsuk** Bağırsak. -1-
b.+ lardağı 69b/10
- bağa yaprağı** Sinirotu (*Plantago*). -1-
b. 75b/4
- bağla** - Bağlamak, tutmak, durmak. -5-
b.- maķ 70a/11
b.- r 76b/3
b.- ya 77a/2
b.- yıcı 71a/10
b.- yup 73a/11
- bakıyye** <Ar. Artan, geri kalan, artık. -1-
b.+ si 71b/5
- balğam** <Gr. Balgam. -2-
b.+ dan 69a/12
b.+ ı 75b/5
- balıķ** Balık. -2-
b. 69a/12
b.+ dan 74a/2
- ban** - Banmak. -1-
b.- up 74b/6
- bāseliķ** <Gr. Şahdamar -1-
b. 70a/3
- başla** - Başlamak. -3-
b.- duğın 70b/6
b.- r 71a/1
b.- ya 70b/8
- bātm** <Ar. İç, iç yüz. -4-
b.+ da 72b/8, 73a/8, 74a/11, 74a/6
- ba'zı** <Ar. Bazı. -6-
b. 68b/12, 72a/7
b.+ sınıuğ 68b/12, 69a/5, 69a/8, 69b/2
- bazlamac** Kalın açılmış yufka ekmeği, küçük saç pidesi.-1-
b. 74b/13
- bāzū** <Far. Ispanakgillerden, yaprakları sebze olarak kullanılan bitki, yabancı ıspanak, pazı (*Beta vulgaris varcicla*) -2-
b. 73a/9
b.+ yıla 73a/7
- becid** <Ar. İyice, sağlam bir şekilde; çok. -3-
b. 71a/12, 72b/12, 76b/9
- beden** <Ar. Beden, vücut. -4-
b.+ de 74a/9
b.+ i 71b/12
harekāt-ı b.+ i 70b/9
b.+ üñ 70b/7
- behaķ** <Ar. İnsan derisinde pul pul beyazlık ve alaca bir renk meydana getiren bir çeşit hastalık -1-
b.-ı esved 70b/12
- be-küllı** <Ar. Hepsi, tamamı; tamamen. -2-
b. 71b/8, 72a/4
- bél** Bel. -1-
b. 70b/13
- belilec** <Ar. Belile otu (*Bellerica myrobalan*).
-1-
b. 77b/1
- belki** <Ar.-Far. Belki. -7-
b.70b/8, 71a/5, 71b/2, 72a/10, 72a/13, 73a/9, 76b/8
- belür** - Belirmek, ortaya çıkmak. -1-
b.- ıcek 70b/7
- benefşe** <Far. Menekşe (*Viola tricolor*). -1-
b. 75b/9
- besfāyic** <Ar. Bspaye (*Polypodium vulgare*).
-4-
b. 73a/10, 75b/6
b.+ üñ 73a/12, 73a/12
- bêş** Beş. -2-
b. 75b/8, 77a/2
- bêşer** Beşer. -1-
b. 77b/2

- bêşinci** Beşinci. -2-
b. 68a/11, 75b/13
- bevâşîr** <Ar. Bkz. Bevâşîr. -1-
b. 68a/4
- bevâşîr** <Ar. Basur, hemoroid, basur deliği. -96-
b. 68a/7, 68a/10, 68b/11, 68b/13, 68b/3, 68b/4, 69a/12, 69b/3, 69b/5, 69b/7, 69b/8, 70a/3, 70b/10, 70b/4, 70b/4, 71a/12, 71a/13, 71a/3, 71a/6, 71b/2, 71b/2, 71b/7, 71b/8, 72a/10, 72a/13, 72a/9, 72b/10, 73a/13, 73b/3, 75a/2, 75a/4, 75a/5, 75a/7, 75a/9, 75a/12, 75b/1, 76a/11, 76a/12, 76a/3, 76b/2, 76b/3, 77a/2
rîh-i b. 71b/5, 74a/6
b.+ den 69b/11, 72a/7
b.+ e 68a/11, 68a/9, 68b/1, 70b/1, 72b/3, 72b/7, 73a/1, 73a/1, 73a/13, 73a/3, 73a/6, 73b/12, 75a/12, 75a/4, 75b/5, 75a/6, 75b/13, 76a/4, 76a/6, 76a/7, 77a/13, 77b/4
b.+ i 72b/1, 76a/1, 76a/12, 76a/4, 76b/9
b.+ in 72a/11, 72a/8
b.+ ine 73a/2
b. olan 71a/13, 71a/5
b. olmadın 69b/10
b.+ üñ 68a/9, 68b/12, 68b/2, 69a/10, 69a/13, 69a/2, 69a/3, 69a/5, 70a/12, 70a/2, 70a/7, 72b/11, 72b/12, 76a/1, 76b/7, 76b/9
rîh-i b.+ üñ 68a/12
- bevâşîrlü** <Ar.+T. Basurlu, basur hastalığı olan. -2-
b. 69b/1, 71b/3
- beyn** <Ar. Ara, aralık. -2-
b. 69b/1
b.+ dür 69b/1
- beyne'l-verikeyn** <Ar. İki kalça kemiği arası-2-
b. 70a/5
b.+ den 70a/4
- bırak** - Birakmak. -1-
b.- up 76a/2
- bidenös** <Gr. (*Peteinos*) Horoz -1-
b. 73a/9
- bidnös** bkz. bidenös. -2-
b. 73a/7
b.+ ıla 73a/11
- bildür**- Herhangi bir şeyi haber vermek. -14-
b.- ür 68a/10, 68a/11, 68a/12, 68a/8, 68a/9, 68b/1, 68b/1, 68b/3, 70a/3, 72b/4, 75a/6, 76a/1, 76a/6, 76b/10
- bile** Birlikte, beraber, ile. -1-
b. 73a/11
- bi'l-küllîye** <Ar. Bütünü, tamamen. -1-
b. 72a/2
- bir** Bir; herhangi bir. -22-
b. 68a/4, 68b/4, 68b/5, 68b/7, 69a/6, 69a/10, 69a/10, 73a/10, 76b/8, 76b/12, 76b/12, 77a/5
b.+ i 77a/10
b.+ inden 76b/1, 76b/11, 77b/2
b.+ in 77a/12
b.+ isi 68b/10
b.+ isin 76a/11, 76a/7, 76b/6
b.+ isiyle 77a/12
- birbiri** Karşılıklı olarak bir diğeri. -3-
b.+ le 77a/9
b.+ ne 76b/7
b.+ yle 77a/7
- birez** Biraz. -8-
b. 73b/1, 73b/4, 73b/5, 74b/3, 74b/4, 75a/1
- birinc** <Far. Pirinç. -3-
b. 73b/3, 73b/9
b.+ ile 73b/5
- birkaç** Çok olmayan, az sayıda, az. -2-
b. 71b/11, 76a/3
- biş** - Pişmek. -8-
b.- ıcek 73a/11

- b.- miş 72b/6, 72b/8, 72b/10, 73a/7, 74b/11, 74b/5, 74b/12
- bişi** Yağda kızartılmış çörek, pişi. -1-
b. 74b/13
- bişür** - Pişirmek. -8-
b.- eler 73b/4
b.- mek 73a/11, 73a/4, 73a/5, 73b/5
b.- üp 73b/7, 73b/9, 75b/1
- bit** - Oluşmak, meydana gelmek. -7-
b.- en 68b/11
b.- enden 68b/11
b.- er 68b/10, 68b/11, 68b/4, 72a/10, 72a/9
- boy** Çemen otu, boyotu (*Foenum-graecum*). -1-
b. 73a/6
- bögrek** Böbrek. -2-
b. 70b/13
b.+ i 73b/9
- bögrülce** Fasulyeye benzer bir bitki, börülce (*Vigna sinensis*). -1-
b. 74b/10
- böyle** Böyle, bu şekilde. -1-
b. olsa 72b/1
- bu** Bu. -20-
b. 68a/6, 68b/9, 69b/11, 69b/4, 71a/2, 71a/4, 72a/2, 72a/3, 72a/6, 73a/13, 74b/3, 75a/10, 75a/3, 75a/8, 75b/10, 75b/9, 76a/12, 76b/12, 77a/9, 77b/2
- buçuk** Buçuk, yarım. -1-
b. 77a/10
- buğday** Buğday (*Triticum aestivum*). -1-
b. 74b/12
- buhür** <Ar. Buhur. -4-
b. eylemek 76b/7
b. eyleyicek 76b/9
b.+ lar eyleyeler 71b/11
b.+ lardur 71a/9
- buhür-ı meryem** <Ar. Yer somunu, macar şalgamı (*Cyclamen cilicicum*). -1-
b. 76a/9
- bulun** - Bulunmak. -1-
b.- mazsa 77b/1
- bür'** <Ar. Hastanın iyiliğe yüz tutması. -1-
b.+ i 72a/7
- büssed** <Ar. Mercan. -1-
b. 76a/13
- cemre** <Ar. Kabarcıklar biçiminde beliren ateşli bir cilt hastalığı. -1-
c. 71a/1
- cenâb** <Ar. Yüce. -1-
c. 68a/3
- cereb** <Ar. Uyuz hastalığı. -1-
c. 70b/12
- cevāv** <Far. Arpa ile yapılan bir yiyecek. -1-
c. 73b/6
- cevzü's-serv** <Ar. Servi kozalağı (*Fructus cupres saceae*). -1-
c. 76b/6
- circîr** <Ar. Su teresi, kekeş (*Nastrutium officinale*). -1-
c. 73b/11
- cimā'** <Ar. Cinsel birleşme. -4-
c. 72b/11, 73a/3
c.+ ı 75a/5, 75a/13
- cirm** <Ar. Posa, suyu ve özü alınmış yiyecek.-1-
c.+ in 73a/13
- cū'** <Ar. Açlık. -1-
c. 71b/13
- cünün** <Ar. Delirme, çıldırma, delilik. -1-
c. 70b/12
- cüz** <Ar. Cüz, az miktar, biraz. -1-
c. 76b/12
- cüzâb** <Ar. Çekici, cezb edici. -1-
c.+ lar 72b/7
- cüzâm** <Ar. Cüzam hastalığı. -1-

- c. 70b/13
- çāre** <Far. Çare, umar. -1-
ç. 72a/5
- çek** - Çekmek. -1-
ç.- mek 70a/6
- çekirdek** Çekirdek. -1-
ç.+ i 76a/7
- çerb** <Far. Semiz, yağlı. -1-
ç. 72b/5
- çık** - Çıkmak, belirlemek. -2-
ç.- a 73a/12, 76a/3
- çiçek** Çiçek. -1-
ç.+ i 68b/7
- çil** Orman tavuğugillerden, eti için avlanan, ormanlarda yaşayan bir kuş, dağ tavuğu. -1-
ç. 73b/8
- çok** Çok. -10-
ç. 69b/3, 70a/7, 70b/2, 72a/2, 72a/10, 72a/11, 73a/2, 73b/3, 74b/7, 77a/7
- çün** <Far. Çünkü, nasıl ki, ne zaman ki. -2-
ç. 68a/3, 72b/2
- dağı** Dahi, da, de, daha, hâlâ, hem, ve, yine -21-
d. 68b/5, 68b/8, 69a/7, 70a/12, 70b/2, 72a/6, 72b/13, 73a/1, 73a/5, 73a/9, 73b/1, 73b/2, 73b/5, 73b/6, 73b/7, 73b/7, 73b/8, 74b/4, 74b/4, 76a/12, 76b/3
- dāne** <Far. Tane, tohum. -2-
d. 73b/9
d.+ si 68b/5
- dāne çadır** <Far. Çadıruşağı bitkisi bu bitkiden elde edilen zamk (*Dorema ammoniacum*). -1-
d. 76a/9
- dart** - Tartmak. -1-
d.- alar 77b/4
- daşra** Dışarı. -2-
d. 68b/11, 73b/2
- datlu** Tatlı. -1-
d. 74a/12
- dāyim** <Ar. Devamlı, sürekli. -4-
d. 70a/13, 71b/11, 71b/9
d. ol 69a/8
- dē** - Demek, söylemek. -15-
d.- dükleri 68b/7, 71a/2, 76a/10
d.- rler 68b/6, 68b/13, 68b/9, 69b/12, 71a/2, 73b/4, 75b/4, 76a/10, 76a/11, 76a/13, 76a/9, 76b/6
- def** <Ar. Savmak, def etmek. -1-
d. ödüp 70b/5
- degül** Değil. -3-
d. 73a/1
d.+ dür 72a/7, 74b/13
- delüce** Buğdaygillerden, genellikle buğday tarlalarında yetişen, tohumu zehirli, yabani bir bitki (*Lolium temulentum*). -1-
d. 68b/7
- dem** Ar. Kan. -2-
d.-i şâlih 70a/11
d.+ i 75b/3
- dem-be-dem** <Far. Bazen, arasıra; sürekli. -2-
d. 69a/4, 75b/6
- demevî** <Ar. Bünyesinde dört unsurdan biri olan kan maddesinin baskın olması, kanlı mizaç. -3-
ishâl-i d. 75b/2
ishâl-i d.+ yi 77a/2
ishâl-i d.+ yile 69b/4
- demregü** Temriye hastalığı. -1-
d. 70b/12
- demü'l-aḥaveyn** <Ar. İki kardeşkanı ağacı (*Calamus draco*). -3-
d. 76a/13, 76b/10, 77a/5
- demür** Demir. -2-
d.+ ile 75a/2
d.+ le 72a/5
- deri** Deri. -1-
d.+ sinün 76b/3

dermān <Far. Çare. -1- d.+ ina 72a/4	dördüncü Dördüncü. -2- d. 68a/10, 75a/5
devā <Ar. İlaç. -1- d.+ lardan 71b/10	dört Dört. -1- d. 77a/5
devā-yı hādde <Ar. Sert, tesirli ilaç. -3- d. 72a/6-7, 72a/9, 72a/11,	dur - Durmak. -1- d.- duğından 72b/2
deve tabanı Deve tabanı bitkisi (<i>Cyclamen coum</i>). -1- d. 76a/10	dut - Tutmak. -8- ta'alluk d.- an 68a/11, 75b/13 d.- ar 76b/2 d.- mağ 70b/10, 71a/11 d.- mamağ 70b/6 d.- maz olur 72a/12 d.- up 71b/2
devr <Ar. Zaman. -1- d.+ i 69a/6	dutıl - Tutulmak. -4- d.- sa 71a/11, 71a/4 d.- up 72b/13 d.- ur 69a/10
dīb Dip, kök. -4- d.+ i 69b/3, 76b/4 d.+ in 76a/13 d.+ indeki 76b/3	dutulu Tutulu. -2- d. olup 70a/3 d. olur 68b/13
direm <Ar. Okkanın dört yüzde biri. -20- d. 73a/10, 75b/10, 75b/11, 75b/7, 75b/8, 75b/9, 77a/10, 77a/3, 77a/4, 77a/5, 77a/6, 77b/2, 77b/3 d.+ in 76b/12	duz Tuz. -1- d.+ ı 74b/12
diri Diri, canlı. -1- d.+ le 76a/2	duzlu Tuzlu. -1- d. 74a/2
ditre - Titremek. -1- d.- ye 70b/9	dükeli Bütün, hepsi. -3- d. 70b/11, 73b/13 d.+ n 76a/7
domalan Arapmantarı (<i>Tumer aestivum</i>). -1- d. 74b/10	dürrāc <Ar. Keklik cinsinden, eti gevrek bir kuş, çil kuşu, turac kuşu. -1- d. 73b/7
dög - Dövmek, ezmek. -13- d.-eler 76b/12, 77a/12, 77a/9, 77b/2, 77b/4 d.- üp 73a/107, 3b/4, 76a/1, 76a/12, 76b/1, 76b/2, 76b/7, 77a/8	dürt - İlaç/merhem vb. nesnelere sürmek. -3- d.- ıcek 76a/4 d.- mek 76a/7, 76a/8
dögül - Dövülmek, ezilmek. -3- d.- miş 75b/7, 75b/8 d.- miş ola 75b/7	düş - Düşmek. -1- d.- ıcek 70a/6
dökil - Dökülmek. -1- d.- ür 70b/4	düşür - Düşürmek. -3- d.- ür 76a/2, 76a/4, 76b/9
dön - Dönmek. -2- d.- er 69b/8 d.- üp 72a/13	edviye <Ar. İlaç, ilaçlar. -9- e. 71a/10, 77a/9

- e.-i 68a/12 68a/11
e.-i müfredeyi 76a/1
e.+ leri 76a/12
e.+ sinden 71a/13
e.+ yi 77a/8, 77a/9
e.+ yile 71a/7
- ef'āl** <Ar. İşler, ameller. -1-
e. 70b/9
- efvāh** <Ar. Ağızlar, menfezler, ağıza benzeyen her türlü delikler. -6-
infītāh-ı e.-ı 69b/12 69b/11
e.-ı 'urūḳ 70b/10, 70b/4, 71a/3, 75a/7,
75a/9, 75b/2, 77a/2
- eger** <Far. Eğer. -15-
e. 69a/11, 69b/12, 69b/13, 70a/10,
70a/3, 70a/6, 70a/9, 71a/2, 72a/4, 73a/8, 73b/1,
73b/6, 73b/7, 74b/3, 77b/1
- ek -** Dökmek, serpmek. -2-
e.- ıcek 76a/12, 76b/2
- ekşer** <Ar. Genellikle, çoklukla. -6-
e. 69b/7, 70a/1, 72a/8
e.+ i 68b/13, 70b/3
e.+ inüñ 72a/13
- ekşerī** <Ar. Çok defa, çoğu. -1-
e. 68b/8
- eksil -** Eksilmek. -1-
e.- mege 70b/7
- eksük** Az, eksik. -1-
e. 69a/7
- ekşi** Ekşi. -4-
e. 74a/12, 74a/2, 74b/2
e.+ lerden 74b/6
- ekşilik** Ekşilik. -1-
e.+ in 74b/4
- ele -** Elemek. -3-
e.- yeler 76b/12, 77b/2
e.- yüp ol 77a/8
- elek** Elek. -1-
e. 77a/11
- elli** Elli. -1-
e. 75b/7
- em -** Emmek. -1-
e.- er 72b/5
- em'ā** <Ar. Bağırsak. -4-
e. 70b/3
e.+ da 75a/9
e.+ ya 75a/12, 75a/7
- em'ā-yı diḳāḳ** <Ar. (em'ā'ü'd-daḳīḳa) İnce bağırsak. -1-
e. + da 69b/13
- em'ā-yı ḡilāz** <Ar. (em'ā'ü ḡalīze). Kalın bağırsak. -1-
e. + da 69b/12
- emlec** <Ar. Hindistan'a mahsus devvâî bir meyve, amlacotu (*Phyllanthus emblica*). -3-
e. 77b/1
şarāb-ı e. 75a/11
e.+ i 75a/3
- emr** <Ar. İş buyurma, buyruk, buyrultu. -1-
e.-i 'ālī 68a/6
- emrūd** <Far. Armut. -1-
e. 74a/11
- enār** <Far. Nar (*Punica granatum*). -2-
e. 74a/12, 74a/7
- encīr** <Far. İncir ağacı ve meyvesi (*Ficus carica*). -2-
e. 74b/7
e.+ den 74a/9
- encübār** <Ar. Beşparmak otu (*Potentilla erecta*). -2-
e. 75a/6
şarāb-ı e. 75a/10
- êriş -** Ulaşmak, olgunlaşmak. -3-
ê.- meye 69b/9, 70b/1, 70b/11
- erük** Erik ağacı ve meyvesi (*Prunus domestica*). -2-
e. 74a/2, 74a/7
- esbāb** <Ar. Sebepler. -2-

	e.+ m 68a/8, 68b/2		e. 74b/13
eşer	<Ar. İz, belirti. -1- e.+ i 70b/7		e.+ i 74b/12 e.+ üñ 75a/1
esri -	Sarhoş olmak. -1- e.- mekten 74b/9	ev	Ev, yuva. -1- e.+ in 76b/2
esved	<Ar. Siyah, kara. -1- behak-ı e. 70b/12	evkāt	<Ar. Zamanlar, çağlar. -5- e. 68b/9, 69a/1, 69b/7, 70a/1, 74a/9
eşribe	<Ar. İçilecek şeyler, içkiler. -1- e. 71a/10	evvel	<Ar. Önce, ilk, birinci, başlangıç. -7- e. 68a/7, 68b/2, 69b/12, 69b/7, 70a/1, 77a/6
et	Et. -13- e.+ i 73b/12, 73b/13, 73b/13, 73b/13, 74b/5		e.+ kinden 72a/10
	e.+ ile 72b/5, 72b/5, 72b/6, 73a/4 e.+ in 73b/8 e.+ inden 73b/13, 74a/1 e.+ ler 73b/11	eyle -	Yapmak, inşa etmek, imal etmek. -91- ishāl e.- düği 75b/11 zıkr e.- düğümüz 77a/12 zıkr e.- dük 72a/4, 75a/4 tertib e.- düm 68a/6 buḥūr e.- mek 76b/7 ḥacāmat e.- mek 70a/4 iḥtirāz-ı külli e.- mek 74a/5 iskāt e.- mek 72a/6 istincā e.- mek 71b/1, 71b/7 perhīz e.- mek 74a/7, 74b/10 riyāzet e.- mek 72a/1 faşd e.- mekten 70a/7 faşd e.- memek 70a/8 ḳabz e.- meye 73a/5, 75a/11 zaḥmet e.- meye 72b/2 ḥabṭ e.- meyeler 72a/3 ‘avdet e.- mez 72a/4 ḳabz e.- mez 75a/8 ziyān e.- mez 74a/10 fāyide e.- r 71a/6, 72b/7 ḳabz e.- r 73b/10, 75a/4, 75a/13, 75b/2, 75b/3, 75b/5 ḳaṭ e.- r 71a/10, 71b/7, 75a/5, 75a/7, 75b/2, 75b/3, 75b/4, 76a/2, 76b/8 ḳavī e.- r 75a/5, 75a/13 ḳuvvet e.- r 75a/7 ziyān e.- r 73a/3
ët -	Etmek, yapmak. -25- ıṣḳāt è.- düklerinden 72a/9 ishāl è.- e 75b/6 è.- eler 69a/1 ıṣlāḥ è.- eler 74b/3 teskīn-i veca‘ è.- eler 71a/7 seyelān è.- en 69b/5 fāyide è.- enleri 76a/6 fā’ide è.- enleri 68b/1 fāyide è.- er 73a/13, 75a/4 seyelān è.- er 75a/10 taḥlīl è.- er 72b/10, 76a/8, 76b/8 tereşşüh è.- er 68b/9 ziyān è.- er 73b/12 ma‘ahazā è.- ıcek 70a/9 ṭahāret è.- ıcek 71b/4 iḥsās è.- ince 70b/7 istincā è.- mekten 71b/1 imtişāl è.- üp 68a/6 def è.- üp 70b/5 ḥall è.- üp 75b/11 teḳāṭur è.- üp 69b/6		
etmek	Ekmek. -3-		

nerm e.- r 73b/1	e. 73a/1, 73a/10, 74b/11, 74b/13, 75b/7
sākıt e.- r 70b/3	e.+ dür 70a/6, 71b/7, 72a/1, 72b/12,
sākin e.- r 71b/8, 75a/13, 76a/8, 76b/7	72b/13, 73a/1, 73a/3, 73a/5, 73a/6, 73a/8,
tahlīl e.- r 71b/8, 73b/1	73b/1, 73b/5, 73b/6, 73b/8, 73b/9, 74a/12,
telyīn e.- r 73a/8	74a/13, 74b/13, 75a/1, 75a/12, 75a/3, 75a/6,
zaḥmet e.- r 69a/5	76a/8
ziyāde e.- r 72b/12	eyyām <Ar. Günler, gündüzler. -2-
ziyān e.- r 70b/2, 74b/7	e. 75b/12
isti‘māl e.- rler 72a/11	e.+ dan 75b/13
zaḥmet e.- rse 74a/6	farḳ <Ar. Ayrılık, başkalık; iki veya daha
zaḥmet e.- se 71a/12	çok şey arasındaki ayrılık. -1-
ḳat‘ e.- seler 71a/4	f. 69b/4
fā‘ide e.- ye 75b/5	faşd <Ar. Kan alma. -2-
fāyide e.- ye 77a/13, 77b/4	f. eylemekden 70a/7
ḳat‘ e.- ye 75a/11, 77a/1	f. eylememek 70a/8
neşf e.- ye 71b/3	fāsīd <Ar. Kötü, fena, yanlış, bozuk. -1-
taḥammül e.- ye 70b/6	f. 70a/12
tahlīl e.- ye 77b/1, 75b/5	fā‘ide <Ar. Fayda, yarar. -3-
telyīn e.- ye 75b/5	f. edenleri 68b/1
tevlīd e.- ye 73b/10	f. eyleyen 68a/10
buḥūrlar e.- yeler 71b/11	f. eyleye 75b/5
hablar e.- yeler 77b/3	fāyide <Ar. bkz. fā‘ide -8-
istifrāğ e.- yeler 70a/13	f. edenleri 76a/6
isti‘māl e.- yeler 71a/9, 71b/11	f. eder 73a/13, 75a/4
ḳurslar e.- yeler 77a/10	f. eyler 71a/6, 72b/7
perhīz e.- yeler 71b/10	f. eyleye 77a/13, 77b/4
tā‘īr e.- yeler 73b/4	f. eyleyen 72b/3
teḥīr e.- yeler 75b/12	ferāric <Ar. Piliçler. -1-
tenḳiye e.- yeler 71b/12	f.+ ile 72b/6
fāyide e.- yen 72b/3	fi‘l-cümle <Ar. Bütün, hepsi, tüm. -3-
fā‘ide e.- yen 68a/10	f. 69a/7, 70b/9, 74a/2
ziyān e.- yen 72b/3	fuḳā‘ Pirinç, darı ve ekmekten yapılan bir
buḥūr e.- yicek 76b/9	içecek, boza. -1-
isti‘māl e.- yicek 73a/2	f.+ dan 74a/3
muwāzabet e.- yicek 72a/2	furūn <Gr. Fırın. -1-
ıḳtişār e.- yüp 72b/1	f.+ da 74b/12
isti‘māl e.- yüp 71a/11	gāh <Far. Zaman, an. -6-
müdāvemem e.- yüp 76b/8	g. 69a/9, 68b/10, 69a/10, 69a/9, 69b/9,
eyü İyi. -27-	69b/9

- ğalib** <Ar. Fazla, üstün, çok. -7-
ğ. ola 74a/13
ğ. olıcağ 74b/5
ğ. olmamış ola 72a/1
ğ. olmaya 70a/12
ğ. olmayınca 70a/8
ğ. olup 74b/1
ğ. olursa 73b/6
- ğalız** <Ar. Yoğun, kesif; yapışkan. -1-
ğ. olur 69b/7
- ğāyıt** <Ar. (ğā'it) İnsan pisliği, insan dışkısı.
-1-
ğ.+ ın 72a/12
- ğāyib** <Ar. (ğā'ib) Gizli, göze görünmeyen şey. -1-
ğ. olur 68b/11
- ğāyız** <Ar. (ğāyaz) Darılmak, öflelendir-
mek, gazaba getirmek. -3-
ğ. 69b/13, 69b/13, 70a/1
- geç** - Geçmek. -1-
g.- medin 74b/8
- gel** - Gelmek. -7-
g.- ür 69a/7, 69b/13, 70a/1, 70a/2
hōş g.- ür 69b/9
- gendenā** <Far. Yabani pırasa, dağ pırasası, sarı çiriş (*Allium porrum poireaci*). -9-
g. 72b/10, 72b/10, 72b/12, 72b/13,
76b/5, 77b/1, 77b/3
g.+ yı 71b/6, 73a/2
- gerek** Gerek, ihtiyaç. -38-
g. 70a/4, 70a/4, 70a/8, 70a/9, 70a/9,
70a/10, 70a/11, 70b/6, 70b/7, 71a/11, 71a/12,
71a/13, 71b/1, 71b/1, 71b/2, 71b/3, 71b/6,
71b/12, 71b/13, 72a/5, 72a/6, 73a/4, 73a/9,
73a/11, 73b/5, 73b/7, 73b/12, 74a/5, 74a/7,
74b/7, 74b/8, 74b/9, 74b/9, 74b/11, 74b/11,
75a/1, 75a/11, 75a/3
- gerekli** Gerekli. -1-
g. 69a/3
- ğerü** Yine, tekrar, bir daha, sonra. -8-
g. 68a/5, 69b/13, 70a/11, 72a/3, 72a/9,
75b/12, 75b/13, 77a/8
- getür** - Getirmek. -3-
kīvāma g.- eler 75b/10
g.- ür 72b/11, 73a/4
- gevde** Gövde, vücut. -2-
g. 70b/3
g.+ si 69b/3
- gey** Çok, pek, gayet, pek çok. -2-
g. 70a/8, 71b/6
- geyik** Geyik. -1-
g. 73b/13
- ğızā** <Ar. Besin, gıda. -10-
ğ. 72b/4, 73a/13, 73b/10
ğ.+ lar 71a/10, 71b/9, 74b/11
ğ.+ lardan 71b/9
ğ.+ ları 68a/10, 72b/3, 72b/4
- gibi** Gibi. -12-
g. 68b/5, 68b/7, 68b/8, 69a/12, 70b/13,
72b/5, 73b/11, 74a/4, 74a/5, 74a/7
- gici** - Kaşınmak. -2-
g.- r 69b/6
g.- r olur 69b/3
- gider** - Uzaklaştırmak, çıkarmak, yok etmek,
kaldırmak, izale etmek, defetmek. -3-
g.- e 74b/4
g.- meyincek 71b/5
g.- ür 73b/2
- gilermenī** <Far. Ermeni kili denen ve ilaç
olarak kullanılan bir tür kil, potasyum nitrat. -1-
g. 76b/1
- gil-i ermenī** bkz. gilermenī. -1-
g. 76b/10
- gir** - Girmek. -2-
g.- mek 71a/12, 71b/12
- git** - Gitmek, geçmek, yok olmak. -3-
g.- er 72a/3
g.- mek 71b/8

g.- üp 70a/11	ḥacāmat <Ar. Vücudun herhangi bir bölgesinden şişe ya da boynuzla, toplanmış kanı alma. -2-
gögercin Güvercin (<i>Columba</i>). -1-	ḥ. 70a/6
g. 74a/1	ḥ. eylemek 70a/4
gökçek Güzel, sevimli, hoş. -1-	ḥācet <Ar. İhtiyaç. -4-
g. 77a/7	ḥ. 75b/12, 76b/12, 77a/11, 77b/3
gölge Gölge. -1-	ḥad <Ar. Bkz. ḥadd -1-
g.+ de 77a/11	ḥ.+ den 71a/9
gör - Görmek. -1-	ḥadd <Ar. Had, sınır. -6-
g.- mek 70a/9	ḥ.+ den 73b/2
görin - Görünmek. -1-	ḥ.+ i 70b/11
g.- mez 68b/11	ḥ.+ ince 70b/11, 71a/4
gövde Gövde. -1-	ḥ.+ inden 69a/4
g.+ yi 71b/13	ḥ.+ ine 70b/1
göynük Yanık. -1-	ḥādde <Ar. Sert, tesirli, keskin. -1-
g.+ i 71a/2	ḥ. 74a/3
göyündür - Yakmak; kızartmak. -3-	ḥaḳīḳat <Ar. Gerçek. -2-
g.- e 73b/11	ḥ.+ in 68a/8, 68b/2
g.- ür 73a/2, 76a/12	ḥālet <Ar. Hal. -1-
gözik- Görünmek. -1-	ḥ.+ de 75a/10
g.- ür 68b/10	ḥālī <Ar. Tenha, boş. -3-
gözsüz bevasīr <T.-Ar. Yara ağzı kapalı olan ve akıntı olmayan basur. -1-	ḥ. 72a/7
g. 68b/13	ḥ. olicaḳ 77a/13
gülnār-ı mıṣrī <Far. Yabani nar ağacı (<i>Punica granatum</i>). -3-	ḥ.+ yiken 77a/1
g. 76a/13, 77a/3, 76b/11	ḥalḳ <Ar. Halk. -1-
gün Gün, yirmi dört saatlik zaman dilimi. -1-	ḥ. 72a/12
g.+ lerde 69a/7	ḥall <Ar. Ezme, eritme, yumuşatma. -2-
ḥab <Ar. Hap, hap şeklinde ilaç. -1-	ḥ. ödüp 75b/11
h.+ lar eyleyeler 77b/3	ḥ. olup 77a/7
ḥabb-ı ās <Ar. Mersin ağacı ve yemişi (<i>Myrtica communis</i>). -1-	ḥamīr <Ar. Hamur. -3-
ṣarāb-ı ḥ. 75b/2-3	ḥ.+ i 74b/12
ḥabbū'r-rumān <Ar. Nar tohumu (<i>Semen punica granatum</i>). -1-	ḥ.+ in 75a/1, 77a/9
ḥ. 73b/3	ḥamīrlü <Ar.-T. Hamurlu. -1-
ḥabṭ <Ar. Yanılma, yanlış davranma. -1-	ḥ. 72b/9
ḥ. eylemeyeler 72a/3	ḥamīrsüz <Ar.-T. Hamursuz. -1-
	ḥ. 74b/13
	ḥammām <Ar. Hamam. -3-
	ḥ.+ a 71a/12, 71b/12

- h.+ da 71b/13
- ḥarāb** <Ar. Bozulmuş, harap. -1-
h. olur 72a/12
- ḥarāret** <Ar. Hararet. -8-
h. 72b/9, 73b/6, 74a/13, 74a/13, 74a/8,
74b/4
h. olmayacak 73b/8
h. olup 74a/9
- ḥardal** <Ar. Hardal otu, ak hardal (*Snapis alba*) ve yabancı hardal (*Snapis arvensis*) olmak üzere başlıca iki türü bulunmaktadır. -1-
h. 74a/3
- ḥarekāt** <Ar. Hareketler. -1-
h.-ı bedeni 70b/9
- ḥareket** <Ar. Hareket. -3-
h. 72a/1
h.+ e 72b/11, 73a/3
- ḥāşıl** <Ar. Meydana gelen şey. -4-
h. ola 68a/5
h. olup 69b/9
h. olur 71a/5, 72a/8
- ḥāşıyyet** <Ar. Özellik. -2-
h. 75a/8
h.+ dür 75a/8
- ḥaşhāş** <Ar. Haşhaş (*Papaver somniferum*). -1-
h. 77a/3
- ḥaṭar** <Ar. Tehlike. -1-
h.+ dan 72a/6
- havān** <Far. Havan. -1-
h.+ a 77a/9
- ḥayz** <Ar. Adet olma, regl olma. -1-
idrār-ı h. olıcağ 71a/6
- hāzime** <Ar. Midedeki eritici, sindirici kuvvet. -1-
h. 73b/8
- ḥazret** <Ar. Saygı, sayma için büyüklerle verilen ünvan. -1-
h. ola 68a/7
- helāk** <Ar. Yok olma. -1-
h. olur 72a/13
- hem** <Far. Hem, ve daha. -3-
h. 69b/6, 70b/3, 75a/5
- henüz** <Far. Henüz, daha. -1-
h. 71b/13
- her** <Far. Her. -11-
h. 68b/10, 72b/4, 73b/10, 73b/10,
76a/7, 76a/11, 76b/1, 76b/6, 76b/11, 77a/10,
77b/2
- her-çend** <Far. Her ne zaman. -1-
h. 72a/7
- ḥıffet** <Ar. Hafifleme, rahatlama. -1-
h. 69b/9
- ḥiṭāb** <Ar. Bir veya birçok kimselere ağızdan veya yazı ile söyleme. -1-
h. 68a/3
- ḥıyār** <Ar. Hıyar, salatalık (*Cucumis sativus*).-2-
h. 74a/10, 74a/7
- hıç** <Far. Hiç. -4-
h. 69b/10, 70b/6, 71b/3, 72b/2
- ḥōş** <Far. Hoş, iyi. -1-
h. 69b/9
- ḥummā-yı rub'** <Ar. Nöbeti dört günde bir tutan sıtma. -1-
h. 70b/13
- ḥurmā** <Far. Hurma (*Phoenix dactylifera*). -1-
h. 74b/6
- ḥuṣūşā** <Ar. Başkaca, ayrıca; özellikle. -5-
h. 74a/10, 74a/13, 74a/2, 74b/3, 74b/9
- ḥüsn** <Ar. Güzellik, tamlık. -4-
h.-i tedbīr 69a/1, 72b/1
h.-i tedbīre 72a/2
h.-i tedbīrle 72a/4
- ılan** Yılan. -1-
ı. 76b/4

- 'mebî** <Ar. Basur hastalığının bir türü. (yaşşı ya müdevver olur aña 'mebî derler.. 68b/6). -3-
 '1. 68b/6
 '1.+ nüh 68b/6, 69a/13
- ısfanāḥ** <Gr. Ispanak (*Spinacia oleracea*). -3-
 1. 72b/7, 73a/9
 1.+ ıla 73a/7
- ıslāḥ** <Ar. Düzeltme, ıslah etme. -1-
 1. edeler 74b/3
- ıslan** - Islanmak. -2-
 1.- ıcaḥ 77a/6
 1.- miş 77a/8
- ıslat** - Islatmak. -2-
 1.- alar 77a/6
 1.- up 75a/3
- ıssıcaḥ** Sıcacık. -1-
 1.+ ıla 71b/6
- 'ibāret** <Ar. ...dan meydana gelmiş; bir şeyin aynı. -1-
 'i.+ dūr 68b/3
- iç** İç; insanın ya da herhangi bir şeyin içi. -4-
 i.+ i 73a/10
 i.+ inden 74a/10
 i.+ ine 73a/11, 76a/2
- iç** - İçmek. -17-
 i.- e 75b/11
 i.- eler 71a/8, 71b/9, 75b/13, 77b/4
 i.- ıcek 75b/6
 i.- megin 75b/12
 i.-mek73a/8,73b/7, 75a/3, 75a/3, 75b/1
 i.- memek 74b/8, 74b/8
 i.- üp 71a/10, 71b/12, 74b/9
- içerü** İçeri. -2-
 i. 68b/11
- içün** İçin. -1-
 i. 77a/12
- idrār** <Ar. Akıtma. -1-
 i.-ı ḥayz olıcaḥ 71a/6
- ifrāt** <Ar. Aşırılık. -4-
 i. 69b/8
 i.+ a 70b/11
 i.+ ıla 71a/9, 74b/7
- iḥsās** <Ar. Duyma, anlama, duyum. -1-
 i. 70b/6
- iḥtirāz** <Ar. Sakınma, çekinme. -1-
 i.-ı külli eylemek 74a/5
- iḥtiyāc** <Ar. İhtiyaç. -1-
 i. ola 72b/13
- iki** İki. -6-
 i. 69a/6, 72a/5, 72a/6, 77a/10, 77b/3
 i.+ si 69b/4
- ikinci** İkinci. -2-
 i. 68a/8, 70a/2
- ikişer** İkişer. -1-
 i. 77a/4
- iktisār** <Ar. Bir şeyle yetinmek. -1-
 i. eyleyüp 72b/1
- 'ilāc** <Ar. İlaç. -4-
 'i. 77a/1
 'i.+ ın 68b/1, 76b/10
 'i.+ ında 71a/6
- ile** İle. -1-
 i. 69a/1
- ilik** İlik, kemik iliği. -1-
 i.+ i 76a/6
- imtişāl** <Ar. Gerkeni yapma; bir örneğe göre hareket etme. -1-
 i. 68a/6
- incik** İncik kemiği, dizkapağı ile ayak bileği arasında kalan kemik. -1-
 i.+ ler 70b/8
- incübār** bkz. encübār. -4-
 i. 76b/1, 76b/10, 76b/13, 77a/5
- incük** bkz. incik. -1-
 i.+ i 76a/6
- iñen** Çok, pek, daha çok, gayet, ziyade. -4-
 i. 70a/6, 75a/1, 75a/3, 75a/8
- infıtāḥ** <Ar. Açılma. -1-

- i.-ı efvâh-ı 69b/11
- in-şâ'allâhü te'alâ** <Ar. Allah nasip etti ise. -1-
i. 77b/4
- ishâl** <Ar. Hafifleme, azalma, ishal. -20-
i.70b/1,70b/2,74a/12,74a/9,75a/1,75b/6
i.-i demevî 75b/2
i.-i demevîyi 77a/2
i.-i demevîyle 69b/4
i.+ den 73b/2
i. eylediği 75b/11
i.+ i 77a/1
i.+ ile 70b/3, 73b/6
i. olıcağ 73b/2, 74a/11
i. olmayıcağ 72b/8
i. olmazısa 74a/8
i. olup 73b/8
i. olursa 74a/5
- iskât** <Ar. Düşürme, yok etme. -2-
ı. étdüklerinden 72a/9
ı.eylemek 72a/6
- issi** Sıcak. -8-
i. 71b/1, 71b/4, 71b/5, 73a/1, 73b/11,
73b/11, 75b/11, 77b/4
- istifrâğ** <Ar. Kusma. -1-
i. eyleyeler 70a/13
- istignâ** <Ar. Eldekini yeter bulma,
ihtiyaçsızlık -1-
i. 68a/5
- isti'mâl** <Ar. Kullanma. -7-
i. 68a/10
i. eyleyler 72a/11
i. eyleyeler 71a/9, 71b/11
i. eyleyicek 73a/2
i. eyleyüp 71a/11
i. olunur 75a/6
- istincâ** <Ar. Pislikten temizlenme. -4-
i.+ dan 71b/1
i. étmekden 71b/1
i. eylemek 71b/1, 71b/7
- istiskâ** <Ar. Siroz hastalığı. -1-
i. 71a/5
- iştihâ** <Ar. İştah, yemek yeme isteği. -1-
i.-yı ta'am 72a/1
- i'tidâl** <Ar. Ilımlılık, itidal. -2-
i.+ ile 71b/12, 71b/13
- iyü** İyi. krş. eyü. -1-
i.+ dür 72b/10
- ķab** Kabuk. -3-
ķ.+ ı 77a/3
ķ.+ ın 76b/4, 76b/4
- ķabak** Kabak (*Cucurbita*). -1-
ķ. 74b/2
- ķâbız** <Ar. Kabzeden, tutan. -1-
ķ. 75a/10
- ķabül** - <Ar. Kabul. -1-
ķ.- i ĥazret 68a/7
- ķabz** <Ar. Tutma, kabız. -17-
ķ.70a/13, 73a/6, 73b/9, 75a/7, 75a/8
ķ. eylemeye 73a/5, 75a/11
ķ. eyleyler 75a/13, 75a/4, 75b/2, 75b/3, 75b/5
ķ.+ı 73b/1
ķ. olıcağ 75b/10
ķ. olmağa 75b/6
ķ. olmak 70b/2
ķ. olup 73a/8
- ķaçan** Ne zaman, ne zaman ki. -4-
ķ. 71a/11, 71a/3, 73a/6, 74a/7
- ķadar** <Ar. Kadar. -2-
ķ. 69a/3, 75b/12
- ķadîm** <Ar. Eski. -1-
ķ.+ den 73b/12
- ķal** - Kalmak. -5-
ķ.- an 68a/5, 77a/8
ķ.- maya 71b/3
ķ.- up 71b/5
ķ.- ur 72a/13
- ķan** Kan. -71-

- ķ. 68b/9, 69a/3, 69a/4, 69a/8, 69b/5, 69b/6, 69b/10, 69b/10, 70a/1, 70a/2, 70a/3, 70a/8, 70a/10, 70a/10, 71a/10, 71a/9, 72b/5, 73b/10
- ķ. almak 70a/4
- ķ.+ a 69a/13
- ķ.+ dur 69a/11
- ķ.+ ı 68b/12, 68b/13, 69a/4, 69a/5, 69a/6, 69a/8, 69b/3, 69b/7, 69b/8, 70a/7, 70b/4, 70b/4, 70b/10, 70b/10, 71a/11, 71a/3, 71a/9, 72b/12, 72b/13, 73b/11, 73b/3, 75a/10, 75a/11, 75a/2, 75a/9, 75b/4
- ķ.+ ıla 69b/13
- ķ.+ in 70b/10, 71a/11, 71b/7, 72b/11, 73a/2, 75a/12, 75a/4, 75a/7, 75a/7, 75b/1, 75b/2, 75b/2, 76a/11, 76a/13, 76a/5, 76b/2, 76b/3, 76b/8, 77a/13, 77a/2
- ķ.+ uę 70a/9
- ķ.+ suz 69b/13, 70a/1
- ķancık** - Kan oturmak. -1-
- ķ.- mış 68b/8
- ķara** Kara, siyah. -2-
- ķ. 69b/7, 70a/9
- ķaraca** Karaca, karamsı, siyahımsı.-1-
- ķ.+ sın 76a/5
- ķara helile** <T.-Far. Helile otunun bir türü (*Terminalia*). -2-
- ķ. 75b/8, 77b/1
- ķarākır** <Ar. Gürültüler, uęultular.
- ķ.+ la 76a/5
- ķarı** Yaşlı, ihtiyar. -1-
- ķ. 73a/7
- ķariş** - Karışmak. -3-
- ķ.- a 77a/10, 77a/7
- ķ.- mış 77a/9
- ķarişdur** - Karıştırmak. -8-
- ķ.- alar 76b/12, 77a/7, 77a/9
- ķ.-up 74a/12, 75b/1, 76a/7, 76b/2, 76b/7
- ķarpuz** <Far. Karpuz (*Cirullus vulgaris*) -1-
- ķ. 74a/7
- ķarşu** Sonra. -2-
- ķ. 69a/2, 70b/3
- ķaşuk** Kaşık. -1-
- ķ.+ ıla 77a/7
- ķat'** <Ar. Kesme, kırma. -12-
- ķ. eyler 71a/10, 71b/7, 75a/5, 75a/7, 75b/2, 75b/3, 75b/4, 76a/2, 76b/8
- ķ. eyleseler 71a/4
- ķ. eyleye 75a/11, 77a/1
- ķat -** Katmak. -8-
- ķ.- alar 73b/4
- ķ.- arlarısı 73b/1
- ķ.- arlarsa 73b/7, 74b/4
- ķ.- maķ 73b/5, 75a/1
- ķ.- mamaķ 73a/9
- ķ.- up 77a/6
- ķati** Sert; pek; çok; oldukça; şiddetli. -8-
- ķ. 69a/1, 70a/8, 70b/5, 71a/6, 71b/2, 73a/1, 73a/12, 74a/2
- ķav** Kavlamış yilandan çıkan deri. -1-
- ķ.+ in 76b/5
- ķavī** <Ar. Kuvvetli, güçlü, sağlam. -4-
- ķ. eyler 75a/13, 75a/5
- ķ. olmayıcaķ 73b/9
- ķ. olup 70b/5
- ķavrul** - Kavrulmak. -1-
- ķ.- mış 73b/6
- ķavun** Kavun (*Citrullus melo*). -1-
- ķ. 74a/4
- ķaymak** Sütün veya yoğurdun yüzünde zar durumunda toplanan, açık sarı renkli, koyu yağlı katman. -1-
- ķ.+ dan 74a/1
- ķayna** - Kaynamak. -1-
- ķ.- r 76a/2
- ķaynat** - Kaynatmak. -3-
- ķ.- alar 75b/9
- ķ.- ıcaķ 76a/3

- k.- up 71b/6
kayur- Zarar vermek. -2-
 k.- maz 74b/2, 74b/6
kaz Kaz. -1-
 k. 73b/13
kazı - Kazımak. -1-
 k.- yup 73a/10
kebere <Ar. Sürekli yeşil kalan çalı görünümünde bir bitki, kebere, kapari (*Capparis*). -1-
 k. 76b/4
keçi Keçi. -2-
 k. 73b/13, 73b/9
keçi boynuzu Keçi boynuzu ağacı (*Ceratonia siliqua*) -1-
 k. 68b/7
kehrübā <Far. Kehribar. -1-
 k. 77a/3
keklik Keklik. -1-
 k. 73b/8
kelem <Far. Lahana, top lahana, göbek lahana (*Brassica oleracea*). -1-
 k. 73a/3
kendü Kendi. -1-
 k.+ den 70b/5
kendülük Bir nesnenin varlığını veya tözünü oluşturan şey -1-
 k.+ ine 72b/2
kerdeme <Gr. Tere otu (*Lepidium sativum*) -1-
 k. 73b/11
kes - Kesmek; son vermek; etkisini önlemek -11-
 k.- düklerinden 72a/8, 72a/10
 k.- e 77a/13
 k.- er 72b/11, 75a/12, 76a/4, 76a/5, 76a/5, 76a/13
 k.- erler 72a/11
 k.- mek 72a/5
kesil - Kesilmek, sona ermek. -2-
 k.- e 69a/3
 k.- üp 69a/4
keşîrâ <Ar. Geven dikeninden çıkarılan bir tür zamk. -3-
 k. 77a/4
 k.+ yı 77a/6
 k.+ yıla 77a/8
keyfiyet <Ar. Nitelik, madde, husus, iş. -1-
 k.+ in 68a/12
kez Kez, defa. -2-
 k. 69a/6, 71b/11
kıl Kıl. -1-
 k.+ larınun 69b/3
kına <Ar. 'Hinnâ'. Kına. -1-
 k. 76a/9
kısım <Ar. Kısım, tür. -5-
 k. 68b/4, 68b/5
 k.+ dur 68b/4
 k.+ ı 68b/8
 k.+ un 68b/9
kıvām <Ar. Kıvam. -1-
 k.+ a getüreler 75b/10
kız - Kızmak, ısınmak. -1-
 k.- mış 75a/2
kızıl Kızıl, kırmızı. -1-
 k. 70a/10
kızıl gül <T.- Far. Kırmızı gül (*Rosa canina*). -1-
 k. 77a/2
kızılılık Kızılılık, kırmızılık. -1-
 k.+ a 69b/8
kızıl şandal <T.-Ar. Sandal ağacının bir türü, kızıl sandal ağacı (*Pterocarpus santalinus*). -1-
 k.+ dan 77a/5, 75b/1
kızıl üzüm Kızıl üzüm (*Vitis vinifera*). -1-
 k. 73b/1
ki <Far. Ki, ki edatı. -79-
 k. 68a/5, 68a/7, 68b/10, 68b/2, 68b/3, 68b/6, 68b/8, 69a/1, 69a/1, 69a/10, 69a/3,

- 69a/9, 69b/3, 69b/4, 69b/6, 69b/8, 69b/9,
70a/12, 70a/2, 70b/1, 70b/11, 70b/2, 70b/5,
70b/7, 71a/1, 71a/11, 71a/3, 71a/6, 71a/7,
71a/8, 71a/9, 71b/13, 71b/3, 71b/5, 71b/8,
72a/4, 72a/10, 72a/12, 72a/2, 72a/3, 72a/7,
72b/13, 72b/3, 72b/4, 72b/4, 72b/7, 73a/7,
73b/11, 73b/2, 73b/3, 73b/4, 74a/10, 74a/11,
74a/11, 74a/13, 74a/6, 74b/11, 74b/12, 74b/3,
74b/9, 75a/11, 75a/4, 75a/5, 75a/6, 75a/8,
75b/13, 75b/4, 75b/5, 75b/7, 76a/10, 76a/13,
76a/3, 76a/9, 76b/4, 76b/6, 76b/9, 77a/1,
77a/13, 77b/4
- kim** krş. ki. -2-
k. 68a/4, 73b/10
- kirās** <Gr. Kiraz (*Cerasus avium*). -1-
k. 74a/5
- kīse** <Far. Kесе. -2-
k. 73a/10
k.+ yi 73a/12
- kişi** Kişi. -8-
k. 71a/13, 71b/3, 73a/2
k.+ lere 72a/7
k.+ lerüñ 72a/11, 72a/8
k.+ nüñ 69b/1
k.+ ye 71a/5
- kitāb** <Ar. Kitap. -1-
k.+ lardan 68a/5
- ko -** Koymak, bırakmak, katmak. -5-
k.- mağ 70b/7, 71b/2, 72b/2
k.- mayup 70a/11
k.- maz 71a/3
- koruk** Koruk, olgunlaşmamış üzüm. -3-
k. 74b/2, 74b/5
k.+ ıla 74b/2
- koy -** Koymak. bk. ko- -7-
k.- ıcağ 76b/3
k.- maya 75b/6
k.-up 72a/6, 72a/9, 73a/11, 77a/11, 77a/9
- koyın** Koyun. -2-
k. 72b/5, 73a/4
- kōz** <Far. Ceviz (*Juglans regia*). -1-
k. 73a/6
- kök** Kök. -1-
k.+ ine 76a/10
- köpüklü** Köpüklü. -1-
k. olur 70a/2
- kurıt -** Kurutmak. -5-
k.- alar 77a/11
k.- ur 76a/4, 76a/5, 76b/8, 76b/9
- kurs** <Ar. Yuvarlak, hap şeklinde ilaçlar. -3-
k.+ lar eyleyeler 77a/10
k.+ uñ 77a/10, 77a/11
- kursak** Kuşların yemek borusu üzerinde bulunan, yiyeceklerin toplandığı torba biçiminde şişkin organ. -1-
k.+ ı 69a/12
- kurı** 1. Kuru. -3-
k. 74b/4, 74b/7, 77a/2
- kus-** Kusmak. -1-
k.+ mağdan 70a/7
- kuş** Kuş. -1-
k.+ lar 73b/13
- kuvvet** <Ar. Kuvvet, güç. -9-
k. 70b/5, 70b/6
k. eyler 75a/7
k.+ i 70b/2, 70b/7, 73a/12, 76a/3
k. verür 75a/12, 75a/5
- kuvvetlü** Kuvvetli, güçlü. -1-
k. 74b/9
- küllī** <Ar. Umumi, bütün. -1-
ihtirāz-ı k. 74a/5
- lākin** <Ar. Lakin, fakat. -1-
l. 73a/4
- līmōn** <Gr. Limon (*Citrus limonum*). -1-
l. 74b/5
- lisānū'l-hamel** <Ar. Sinirotu, bağa yaprağı (*Rhodiola rosea*). -2-
l. 76b/13

- şarāb-ı l. 75b/3
ma'a-hazā <Ar. Böyle iken, bununla beraber. -1-
 m. 70a/9
mādām <Ar. Öyle ki, ne zaman ki. -4-
 m. 69a/3, 69b/8, 70b/5, 72a/3
mādde <Ar. Madde, element, öge. -4-
 m. 70b/4
 m.+ si 69a/13
 m.+ sin 76a/8
 m.+ sinden 69a/2
mahrūrū'l-mizāc <Ar. Eski tıp anlayışında sıcak öğelerin baskın olduğu bünye. -1-
 m. 73a/1
ma'ide <Ar. (mi'de) Mide. -2-
 m. 77a/1, 77a/13
mā'iyet <Ar. Sulanma. -1-
 m.+ in 71b/3
mak'ad <Ar. Anüs, oturak yeri. -6-
 m. 68b/3, 69b/5, 72a/11
 m.+ da 69b/5
 m.+ dan 69b/10
 m.+ uş 68b/10
mālīhūlyā <Ar. <Gr. Melankoli. -1-
 m. 70b/12
ma'lūm <Ar. Bilinen, belli. -1-
 m. 69a/7
maraz <Ar. Hastalık. -8-
 m.+ a 69b/11
 m.+ ı 68a/4
 m.+ ında 68a/10, 75a/5
 m.+ inuş 68a/7
 m.+ lar 71a/3, 71a/4
 m.+ laruş 70b/11
maşakī <Ar. Sakız, sakız ağacından elde edilen bir tür reçine (*Pistacia lentiscus*). -3-
 m. 76b/10, 77a/4
 m.+ yile 74b/3
mazbūt <Ar. Belli, belirtilmiş. -1-
 m. 69a/9
māzū <Far. Mazı (*Thuya*). -1-
 m. 76b/1
meclis <Ar. Defa; öyün. -1-
 m.+ üş 75b/12
mecmū' <Ar. Bütün, toplam, hepsi. -3-
 m.+ ın 75b/9, 76b/12, 77b/2
meded <Ar. Güç, takat. -1-
 m.+ i 69a/3
medīd <Ar. Uzun, çok uzun süren. -1-
 m. 69a/10
meger <Far. Eğer, o durumda. -1-
 m. 69a/1
meh-mā-emken <Ar. Mümkün olduğunca. -1-
 m. 74b/6
menī <Ar. Meni, dölsuyu. -1-
 m.+ yi 72b/12
mercān <Ar. Mercan. -1-
 m. 76a/13
mercimek <Far. Mercimek (*Lens culinaris*). -1-
 m. 74b/10
merhem <Ar. Merhem. -1-
 m.+ lerdür 71a/8
mersin <Gr. Mersin ağacı ve yemişi (*Myrtica communis*). -2-
 m. 76b/13, 76b/5
meşelā <Ar. Misal olarak, örneğin. -1-
 m. 69a/6
mu'ālice <Ar. İlaçla tedavi, sağaltım. -4-
 m. 72a/6
 m.+ si 68b/12
 m.+ sin 68a/9, 70a/3
mu'ayyen <Ar. Belli, belirli. -2-
 m. 69a/6, 69a/8
mu'azzam <Ar. Ulu, ululanmaya değer. -1-
 m.+ dan 68a/3
muḥālif <Ar. Aykırılık gösteren, uymayan. -1-
 m. 71b/9

- muhallil** <Ar. Yumruları, şişleri veya bir iltihabı iyi eden ilaç. -1-
m. 71b/10
- muhtebis** <Ar. İhtibas eden, kapanıp kalan. -1-
m. olur 75a/9
- muḳl-ı ezrak** <Ar. Günlük ağacı (*Boswellia carteri*). *Muḳl-ı ezrak* ve *muḳlü'l-yehūd* olmak üzere başlıca iki türü vardır. -2-
m. 76a/7, 76b/5
- muḳlu ezrak** <Ar. bkz. muḳl-ı ezrak. -1-
m. 77b/2
- muraṭṭıb** <Ar. Rutubetli. -1-
m. 72b/4
- muşadda'** <Ar. Baş ağrıtıcı. -1-
m.+ dur 73a/4
- muvāfıḳ** <Ar. Uygun, yerinde. -1-
m. 71b/9
- muvāzabet** <Ar. Bir işe ara vermeden çalışma. -1-
m. eyleyicek 72a/2
- müceffif** <Ar. Kurutucu. -1-
m. 71b/10
- mücevvef** <Ar. İçi oyuk, içi boşaltılmış. -1-
m. 75b/7
- müdāvemmet** <Ar. Bir işe aralıksız çalışma. -1-
m. eyleyüp 76b/8
- müddet** <Ar. Zaman, vakit. -2-
m.+ de 69a/7
m. olmaz 69a/9
- müdebber** <Ar. Tedbir alınmış, düşünce ile hareket edilmiş. Şarāb-ı müdebber: Bir çeşit şurup (yapılışı için bk. 75b/5-13). -1-
şarāb-ı m. 75b/5
- müdevver** <Ar. Değirmi, yuvarlak. -1-
m. 68b/6
- müfrede** <Ar. Basit. -2-
m.+ yi 68a/12
edviye-i m.+ yi 76a/1
- mükerrem** <Ar. Saygı değer. -1-
m. 68a/3
- mümtelī** <Ar. Dolu, dolgun, dolmuş. -1-
m. olmaya 69a/2
- münāsib** <Ar. Uygun. -3-
m. 71a/10, 71b/9
m.+ dür 72b/9
- mürr** <Ar. Mirra adı verilen ve Arabistan'da yetişen bir ağaç ve o ağacın zamkı, usaresi (*Comiphora myrrha*). -1-
m. 76b/5
- müsekkenāt** <Ar. (müsekkināt) Teskin edici, hafifletici şeyler. -1-
m.-ı veca'ı 72b/1
- müsekkin** <Ar. Teskin edici, uyuşturucu, yatıştırıcı. -2-
m.-i veca' 71a/8
m.-i veca'dur 71a/7
- müsemmin** <Ar. Semizleştiren. -1-
m. 72b/4, 72b/6
- müşhil** <Ar. Müshil, bünyedeki herhangi bir maddeyi hafifletici, sehl edici. -3-
m. 70a/13, 71b/11, 71b/12
- müştebih** <Ar. Şüphelenen, şüpheci. -1-
m. 69b/4
- müteğayyir** <Ar. Değişmiş, başkalaşmış. -1-
m. 69b/2
- mütevālid** <Ar. Birbirinden doğup üreyen. -1-
m. olmağınuy 69a/11
- mütevātir** <Ar. Belirgin. -1-
m. 69a/10
- mütevellid** <Ar. Meydana gelen. -4-
m. 71b/5
m. olsa 69a/12
m. olup 69a/2
m. olur 72b/5
- müvellid** <Ar. Meydana getirici, yol açıcı. -1-
m.- i sevdā 73b/10
- müzmin** <Ar. Ağırlaşma dönemi kırkinci günden sonra olan ateşli hastalık. -1-

- m. 75a/11
- nāfi'** <Ar. Yararlı. -1-
n. olup 72a/7
- na'nā** <Ar. Nane (*Mentha piperita*). -2-
n. 73b/5
n.+ yı 71b/6
- na'nā'** bkz. na'nā. -3-
n. 73a/6, 73b/4, 74b/3
- nānḥuvah** <Far. Anason (*Pimpinella anisum*). -1-
n. 77b/1
- nārdāng** <Far. Nar, erik, elma gibi meyvelerden elde edilen bir tür pekmez. -3-
n. 73b/3, 73b/5, 74b/1
- nāriñc** <Ar. Turunç (*Citrus aurantium*). -1-
n. 74b/5
- nebāt** Toprakta çıkan her türlü şey, bitki. -2-
n. 76a/10
- nebāt şeker** <Far. İlaç olarak kullanılan billurlaşmış şeker, nebat şekeri. -1-
n. 74a/10
- neffāh** <Ar. Çok kokan, kokulu. -1-
n. 74b/10
- nefh** <Ar. Yel; mide ve bağırsak gazı; romatizma, hastalık etkenlerinden. -6-
n.72b/9, 73a/9, 74a/6, 74a/9, 74a/11, 74a/12
- nerm** <Far. Yumuşak, hafif. -4-
n. eyler 73b/1
n. ola 70b/1
n. olup 73b/2, 74a/11
- nermlık** <Far.-T. Yumuşaklık, hafiflik. -1-
n. 70b/1
- nesne** Nesne, şey. -7-
n. 69a/2, 73b/10
n.+ den 72a/5
n.+ lerden 74a/2, 74a/3, 74a/3, 74b/10
- neşf** <Ar. Suyu veya akışkan bir nesneyi emme, soğurma. -1-
n. eyleye 71b/3
- nevāşır** <Ar. (nevāsīr) Basurlar, basur delikleri. -1-
n.+ a 72a/13
- nevbet** <Ar. Nöbet, sıra, hastalık nöbetleri. -2-
n. 69a/8
n.+ i 69a/7
- nīm-birişt** <Far. Rafadan. -1-
n. 72b/6
- nīm-kūft** <Far. Yarı dövülmüş. -2-
n. 75b/7, 75b/8
- nişāsta** <Far. Nişasta. -1-
n. 77a/4
- nite** Nasıl. -1-
n. 70b/2
- niteki** Nitekim. -1-
n. 73b/11
- nüṭül** <Ar. Çeşitli otların kaynatılarak suyunun başa dökülmesi ya da buharının başa tutulması şeklinde kullanılan bir grup ilaç. -2-
n.+ lar 71a/11
n.+ lardur 71a/8
- od** Od, ateş. -1-
o. 71a/1
- oğlağ** Oğlak. -1-
o. 72b/5
- ol** O. -12-
o. 69a/8, 70b/9, 71b/5, 71b/7, 73a/12, 75b/13, 76a/3, 77a/8
o.+ dur 69b/4, 70a/12, 71a/6, 71b/8
- ol -** Olmak, bulunmak, meydana gelmek. -141-
o.- a 69a/3, 70b/1, 70b/9, 72a/1, 72b/6, 72b/8, 73a/7, 73b/10, 74b/11, 74b/12, 74b/12, 75b/7, 77a/11, 68a/7,
ğālib o.- a 74a/13
ḥāşıl o.- a 68a/5
iḥtiyāc o.- a 72b/13
müsemmin o.- a 72b/4

temeddüd o.- a 74a/6	ķabz o.- up 75a/9
o.- alar 72a/3	ġālib o.- up 74b/1
o.- an 71a/13, 71a/5, 73b/13	ħall o.- up 77a/7
isti‘māl o.- an 68a/11	ħāşıl o.- up 69b/9
zıkr o.- an 71a/4	ishāl o.- up 73b/8
şādır o.- dı 68a/4	ķabz o.- up 73a/8
o.- ıcaķ 69a/4, 69a/5, 69b/5	ķavī o.- up 70b/5
ġālib o.- ıcaķ 74b/5	mütevellid o.- up 69a/2
ħālī o.- ıcaķ 77a/13	nāfi‘ o.- up 72a/7
idrār-ı ħayz o.- ıcaķ 71a/6	sebeb o.- up 71a/2
ishāl o.- ıcaķ 73b/2, 74a/11	zāhir o.- up 68b/10
ķabz o.- ıcaķ 75b/10	zāyil o.- up 71b/8, 72a/3
vāķı‘ o.- ıcaķ 75a/1	o.- ur 68b/5, 68b/6, 68b/7, 68b/7,
o.- madın 69b/10	68b/8, 68b/10, 68b/12, 68b/13, 69a/6, 69a/9,
o.- maġa 71a/3	69a/9, 69a/10, 69a/10, 69a/12, 69b/2, 69b/3,
ķabz o.- maġa 75b/6	69b/3, 69b/5, 69b/6, 69b/8, 69b/9, 69b/11,
za‘īf o.- maġa 70b/6	70a/2, 70b/3, 70b/3, 72a/2, 72a/10, 72a/12,
mütevālid o.- maġınuġ 69a/11	75a/8
ķabz o.- maķ 70b/2	mütevellid o.- ur 71b/6
ġālib o.- mamış ola 72a/1	ġālīz o.- ur 69b/7
o.- masa 74a/8	ġāyib o.- ur 68b/11
o.- maya 73a/5, 74a/11	ħarāb o.- ur 72a/12
ġālib o.- maya 70a/12	ħāşıl o.- ur 71a/5, 72a/8
mümtelī o.- maya 69a/2	helāk o.- ur 72a/13
o.- mayıcaķ 72b/9, 72b/10, 73b/8,	muħtebis o.- ur 75a/9
74a/10, 74a/12	müdevver o.- ur 68b/6
ishāl o.- mayıcaķ 72b/8	müştebih o.- ur 69b/4
ķavī o.- mayıcaķ 73b/9	müteġayyir o.- ur 69b/2
ġālib o.- mayınca 70a/8	mütevellid o.- ur 72b/5
ķabz o.- mayup 70b/1	te’ħīz o.- ur 69a/9
o.- maz 69a/4, 69a/9, 69b/11	zāyil o.- ur 71a/2
o.- sa 71a/12	‘arız o.- ur 71a/4
ishāl o.- mazısa 74a/8	o.- ursa 69b/12, 70a/1, 70a/10, 73a/9
zāyil o.- mazsa 72a/4	ġālib o.- ursa 73b/6
o.- sa 72b/1	ħācet o.- ursa 75b/12
ķabz o.- sa 73a/7	ishāl o.- ursa 74a/5
mütevellid o.- sa 69a/12	olı(u)n -Yapılmak, meydana getirilmek. -2-
o.- up 70a/3, 70a/8, 70a/9, 70a/10,	te’līf o.- a 68a/5
70b/8, 73b/2, 74a/9, 74a/11	isti‘māl o.- ur 75a/6

on	On. -2- o. 75b/7, 75b/8	renglü	<Far.-T. Renkli. -1- r. 68b/7
oñult	- İyileştirmek, onultmak. -1- o.- ur 76a/5	resm	<Ar. Tarz, usul. -1- r. 72a/2
otur	- Oturmak. -1- o.- mağdan 72a/12	revā	<Far. Yerinde, uygun. -2- r.+ dur 73b/7, 74a/9
otuz	Otuz. -2- o. 75b/11, 75b/9	rīḥ	<Ar. 1. Yel, rüzgar. 2. Romatizma, yel, ağrı. -9- r. 72b/9, 73a/8, 74a/11, 76b/10 r.-i bevāsīr 71b/5, 74a/6 r.-i bevāsīrūḡ 68a/12 r.+ in 72a/12, 76b/8
ov	- Ovmak. -1- o.- maḡ 71b/13	risāle	<Ar. Kısa yazılmış küçük kitap. -2- r. 68a/4 r.+ yi 68a/6
öd	Öd maddesi. -1- ö.+ i 76a/9	rişte	<Far. Erişte, ev makarnası. -1- r. 72b/9
ördek	Ördek. -1- ö. 73b/13	riyāḥ	<Ar. Yeller, ağrılar, romatizmalar. -1- r.+ ı 75b/5
örül	- Örülme, sarılmak. -1- ö.- miş 69a/12	riyāzet	<Ar. Perhiz. -1- r. eylemek 72a/1
örümcek	Örümcek. -1- ö. 76b/2	ru'āf	<Ar. Burun kanaması. -1- r. 71a/5
panbuḡ	<Far. Pamuk (<i>Gossypium</i>). -2- p.+ ı 71b/2 p.+ ıla 71b/4	ruṭūbet	<Ar. Nem, nemli özellikte. -2- r. 71b/3 r.+ in 71b/4
penīr	<Far. Peynir. -1- p.+ den 74a/1	ruṭūbetlü	<Ar.-T. Nemli. -1- r. 76a/4
perhīz	<Far. Perhiz, uzak durma, sakınma. -3- p. eylemek 74a/7, 74b/10 p. eyleyeler 71b/10	sā'at	<Ar. Saat. -1- s. 74b/8
pes	<Far. O halde, şimdi. -1- b. 72a/13	şabāḥ	<Ar. Sabah. -1- ş. 75b/10
rāḥat	<Ar. Rahat. -1- r. 69b/9	saç	Saç. -2- s.+ ınuḡ 69b/2
raḡīḡ	<Ar. İnce, berrak, saydam. -2- r. 69b/8, 72b/7	saç -	Saçmak. -1- s.- ıcaḡ 76a/1
reg-bend	<Far. Kan durdurmak için kullanılan bir tür sargı, tampon. -1- r.+ 70a/11	şādır	<Ar. Çıkan. -1- ş. oldı 68a/4
reng	<Far. Renk. -6- r.+ i 68b/6, 69b/1, 69b/2, 69b/7 r.+ in 70a/9 r.+ inden 69b/2	şāfi	<Ar. Safi, saf, katışıksız. -1-

- ş. 70a/10
- şafra** <Ar. Dört ana öğeden biri olan öd maddesi. -4-
ş. 74a/13, 74b/1, 74b/4
ş.+ y1 75b/5
- sakın** - Sakınmak. -5-
s.- mak 70a/7, 71b/1, 71b/6, 74b/6, 74b/9
- sakit** <Ar. İşe yaramaz durumda. -1-
s. 70b/2
- sakız** Sakız (*Pistacia lentiscus*). krş. maştakî. -3-
s. 73b/5, 75a/1
s.+ ıla 73b/4
- sakin** <Ar. Sakin, dindirilmiş. -4-
s. eyler 71b/8, 75a/13, 76a/8, 76b/7
- şalih** <Ar. İyi, yarar. -4-
ş. 70a/11, 72b/4, 74b/11
ş.+ dür 73a/13
- şamg** <Ar. Zamk, çeşitli bitkilerden elde edilen tıbbî reçine. -1-
ş. 77a/8
- şamg-ı 'arabî** <Ar. Arap zamkı, Mısır'da yetişen karaz ağacının zamkı. -3-
ş. 76b/11, 77a/4
ş.+ yle 77a/6
- şandal** <Ar. Sandal ağacı, ak sandal (*Santalum album*), kızıl sandal (*Pterocarpus santalinus*), sarı sandal (*Fringilla spinus*) olmak üzere üç türü vardır. -3-
ş. 73b/7, 76b/13, 77a/5
- şandaleyn** <Ar. Ak ve sarı sandal. -1-
şarâb-ı ş. 75a/13
- şar'** <Ar. Sara hastalığı. -1-
ş.-ı sevdâvî 70b/12
- sarımsak** Sarımsak (*Allium sativum*) -1-
s.+ dur 73b/12
- şaru** Sarı. -2-
ş. 76b/4
- ş.+ sın 72b/7
- saruluk** Sarı renklilik, sarılık. -1-
s.+ ıla 69b/1
- sa'ter** <Ar. Güveyiotu (*Origanum vulgare*). -1-
s. 74a/4
- sayacı** Tereyağı. -1-
s.+ yla 73a/5
- sebeb** <Ar. Sebep. -2-
s. olup 71a/2
s.+ i 69a/11
- semiz** Semiz, şişman. -3-
s. 72b/5, 72b/6, 73a/4
- senderôs** <Gr. Kehribara benzeyen bir tür tıbbi zamk. -1-
s. 76b/11
- seretân** <Ar. İyileşmez bir tür çıban, kanser. -1-
s. 71a/2
- serî 'ü'l-fesâde** <Ar. Çabuk bozulma, hızlı bozulma. -1-
s. 74a/4
- serî 'ü'l-hazm** <Ar. Çabuk hazm olan. -1-
s. 74b/11
- serî 'ü'l-istiḥâle** <Ar. Çabuk olmayan. -1-
s. 74a/4
- sersâm** <Far. Menenjit hastalığı. -1-
s. 70b/13
- sevdâ** <Ar. Dört ana öğeden kara safra maddesi. -8-
s. 69a/11, 73a/5, 73b/10
s.+ dur 69a/11
s.+ ya 69a/13
s.+ y1 70a/12, 70a/13, 75b/5
- sevdâvî** <Ar. Kara safra maddesiyle ilgili. -3-
s. 69a/11, 70b/11
şar'-ı s. 70b/12
- seyelân** <Ar. Akma. -3-
s. 75b/3
s. eden 69b/5

	s. éder 75a/10	su	Su. -22- s. 74b/8, 75a/3, 75a/3, 75a/4 s.+ da 73b/13 s.+ dan 74b/7 s.+ nuş 71b/5 s.+ ya 71b/5 s.+ yı 75a/2 s.+ yıla 71a/13, 71b/1, 71b/4, 71b/4, 71b/7, 75b/11, 77b/3, 77b/4 s.+ yın 71b/6, 75a/3, 75b/9 s.+ yına 74b/5, 74b/5, 74b/5
şığır	Şığır. -1- ş. 73b/12		
sığır	bkz. şığır. -2- s. 76a/6, 76a/9		
sık -	Sıkmak. -1- s.- alar 73a/12		
sıql	<Ar. Artık, dışkı. -1- ş. -ı yâbis 75a/9		
sız -	Sızmak. -1- s.- up 68b/9		
sigil	Deride, özellikle ellerde oluşan zararsız, pürtüklü küçük ur, siğil. -1- s.+ ler 68b/5	sufûf	<Ar. Toz halinde ilaç, toz şeklindeki ilaçlar. -1- s. 77a/12
sil -	Silmek. -1- s.- mek 71b/2	sulu	Sulu, sulanmış. -1- s. 76a/4
sinâ-yı mekkî	<Ar. Sinameki (<i>Cassia acutifolia</i>). -1- s. 75b/8	şü'lûlî	<Ar. Vücutta meydana gelen siğil gibi. Metinde basur hastalığının bir türü. -2- ş. 68b/5, 69a/12
şinjirölüce ot	Sinirotu, bağa yaprağı. (<i>Plantago major</i>). -1- s. 75b/4	summāk	<Ar. Sumak ağacı ve tohumu (<i>Rhus coriaria</i>). -3- s. 73b/4, 74b/1 s.+ ı 73b/5
sirkelü	Sirkeli. -1- s. 74a/3	susa -	Susamak. -1- s.- yıcağ 75a/2
sivilci	Sivilce. -1- s.+ lerden 68b/3	süd	Süt. -1- s.+ den 74a/1
soğan	Soğan. -6- s. 72b/10, 72b/11, 72b/13, 73a/1, 76b/5 s.+ ı 73a/2	sükür	<Ar. Sarhoşluk. -1- s.+ den 74b/9
soñ	Son, sonra. -1- s.+ ina 69b/13	sülük	Sülük. -4- s. 70a/5, 70a/6 s. urup 70a/5
şonra	Sonra. -9- ş. 69b/7, 70a/1, 71b/2, 72a/10, 72a/8, 72a/9, 75b/13, 77a/10, 77a/8	süst	<Far. Gevşek, güçsüz, işlevini yapamaz. -1- s. 68b/8
sovit -	Soğutmak. -1- s.- up 75a/2	süz -	Süzmek. -1- s.- eler 75b/9
sovuğ	Soğuk, soğuk özellikte olan. -6- s. 71a/13, 71b/3, 73a/1, 73a/3, 73a/6, 74b/7	şahm-ı hançal	<Ar. Ebuçehil karpuzu içi. -1- ş. 76b/5

- şalgamek** <Far. Domuz topalağı, domuz turpu, devetabanı (*Cyclamen mirabile*). -1-
ş. 76a/11
- şarāb** <Ar. Şurup. -12-
ş. 74b/9
ş.-ı ḥabb-ı 75b/2
ş.-ı emlec 75a/11
ş.-ı encübār 75a/10
ş.-ı lisānülḥamel 75b/3
ş.-ı müdebbir 75b/5
ş.-ı şandaleyn 75a/13
ş.+ ı 73b/7
ş.+ ıyla 76b/13, 76b/13, 76b/13, 77a/1
- şeftālū** <Far. Şeftali (*Persica vulgaris*). -1-
ş. 74a/7
- şeker** <Far. Şeker. -2-
ş.+ ile 75b/10
ş.+ le 74a/10
- şerbet** <Ar. Şurup. krş. şarāb. -11-
ş. 75a/10, 75b/1
ş.+ den 75b/10
ş.+ i 75a/6, 75b/4
ş.+ ler 71b/9, 75a/6
ş.+ lerdən 71b/10
ş.+ lerdür 71a/8
ş.+ leri 68a/11
ş.+ lerüñ 77a/12
ş. vermek
- şerīf** Ar. Şerefli, mübarek, kutsal. -1-
ş. 75a/8
- şirūgan** <Far. Şırlağan, susam yağı. -1-
ş.+ ıla 72b/8
- şifā** <Ar. İyileşme, sağalma. -1-
ş.+ sına 71a/2
- şīşe** <Far. Şişe. -1-
ş.+ siyle 70a/6
- şörvā** <Far. Çorba. -4-
ş.+ lar 72b/5
ş.+ sın 73a/7, 73a/9
- ş.+ ya 73a/12
- şöyle** Şöyle. -6-
ş. 68a/4, 68b/8, 69a/1, 70b/1, 71b/3, 72a/12
- tā** <Far. Ta, bir şeye, bir yere doğru. -3-
t. 73a/4, 77a/7, 77a/9
- ta'alluk** <Ar. İlgili, bağlantılı; ait olma. -2-
t. 68a/11, 75b/13
- ta'am** <Ar. Yemek, yiyecek. -2-
t. 74b/8
iştihā-yı t. 72a/1
- tabī'at** <Ar. Mizaç özelliği; eski tıpta bünyenin kan, kara safra, safra ve balgamdan meydana geldiği kabul edilmiştir. Bu dört ögenin her biri soğuk-nemli, sıcak-kuru olmak üzere iki özelliğe sahiptir. Bütün nesnelere buna bağlı olarak soğuk-nemli (yaş), sıcak-kuru özelliklerine sahiptir. Nesnelere bu özelliklerine "tabiat" denmiştir. -21-
t. 73a/6, 73a/8, 74a/11
t.+ dan 71a/5
t.+ ı 70a/13, 70b/4, 73a/5, 73a/8, 73b/1, 73b/2, 75a/11, 75a/13, 75a/4, 75a/7, 75a/8, 75b/10, 75b/2, 75b/3, 75b/4, 75b/5, 75b/6
- tağla** - Dağlamak. -2-
t.- r 76a/12
t.- yup 75a/2
- taḥammül** <Ar. Tahammül. -1-
t. 70b/5
- tahāret** <Ar. Temizlik, temizlenme. -2-
t. edicek 71b/4
- taḥlīl** <Ar. Halletmek, geçirmek, dağıtmak. -7-
t. 71b/7
t. eder 72b/10, 76a/8, 76b/8
t. eyler 73b/1
t. eyleye 75b/5, 77b/1
- taḫdīm** <Ar. Öne alma. -1-

- t. olur 69a/9
- tamām** <Ar. Tamam, bütünüyle. -3-
t. 71a/4, 73a/11, 77a/6
- ṭamar** Damar. -5-
ṭ. 69b/12, 71a/12
ṭ.+ indan 70a/4
ṭ.+ ları 68b/4
ṭ.+ ları 69b/10
- ṭamlam** Damla. -2-
ṭ. 69b/6, 69b/6
- tāmm** <Ar. Noksansız, tam. -1-
t. 72a/8
- ṭaṅlacaḳ** Sabahla birlikte. -1-
ṭ. 71b/13
- tarḥūn** <Ar. Tarhun otu (*Artemisia dracunculus*). -1-
t. 73b/11
- ṭaşra** Dış taraf, dışarı. -2-
ṭ. 71a/9
ṭ.+ sında 68b/10
- tā'ṭīr** <Ar. Güzel koku ile kokulandırma. -1-
t. eyleyeller 73b/4
- ṭatlu** Tatlı. -2-
ṭ. 72b/4, 72b/7
- ṭavşan** Tavşan. -2-
ṭ. 74a/1, 76b/3
- tavuk** Tavuk. -2-
t. 72b/6
t.+ ıla 73a/4
- ṭebāşīr-i hindī** <Far. Bambu şekeri, hint kamışı şekeri. -2-
ṭ. 76b/11, 77a/3
- tedbīr** <Ar. Yol, çare. -10-
t. 72a/3
ḥūsn-i t. 69a/1, 72b/1
ḥūsn-i t.+ e 72a/2
t.+ i 70a/12, 71b/8
t.+ in 68a/12, 68a/9, 70a/2
ḥūsn-i t.+ le 72a/4
- te'hīr** <Ar. Erteleme, geciktirme. -1-
t. eyleyeller 75b/12
t. olur 69a/9
- teḳāṭur** <Ar. Damlama, damla damla dökülme. -1-
t. édüp 69b/6
- telyīn** <Ar. Kabzı hafifletme, içi yumuşatma. -2-
t. eyler 73a/8
t. eyleye 75b/5
- temeddūd** <Ar. Çekilmek, uzamak, gerinmek. -1-
t. ola 74a/6
- temmet** <Ar. Bitti, sona erdi. -1-
t. 77b/4
- tenḳīye** <Ar. Bağırsağa şırınga ile ilaç verme, lavman. -1-
t. eyleyeller 71b/12
- tennūr** <Ar. Tandır. -1-
t.+ da 74b/12
- ter** <Far. Taze. -1-
t. 74a/6
- tere** <Far. Turpgillerden, yaprakları salata olarak yenen baharlı bitki, tere (*Lepidium*). -1-
t.+ ler 73b/11
- tereşşüh** <Ar. Sızma, sinme. -1-
t. éder 68b/9
- tertīb** <Ar. Tertip, düzenleme. -1-
t. eyledüm 68a/6
- teskīn** <Ar. Sakinleştirme, normal düzeye getirme. -1-
t.-i veca' édeler 71a/7
- tevlīd** <Ar. Meydana getirme, ortaya çıkarma. -2-
t.-i 73a/4
t. eyleye 73b/10
- téz** <Far. Çabuk. -1-
t. 73b/2
- tézcek** Çabucak, derhal, hemen. -2-

t. 70a/11, 74b/8	ü. 68b/4, 68b/9, 69a/6, 73a/10, 75a/3,
te'lîf <Ar. Eser yazma. -1-	75b/9, 76b/12, 77b/3
t. 68a/4	üçer Üçer. -2-
tohm <Ar. Tohum. -3-	ü. 77a/4, 77a/5
t.+ 1 76b/5, 77b/1, 77b/2	üçünci Üçüncü. -2-
toğuz topalağı Domuz topalağı, domuz turpu,	ü. 68a/9, 72b/3
devetabanı (<i>Cyclamen mirabile</i>). -1-	ümîz <Far. Umut, umma. -1-
t. 76a/10	ü.+ dür 68a/7
tuhmuğân <Far. Semizotu (<i>Portulaca</i>	ürçüvânî <Far. (ercevânî) Erguvan çiçeği
<i>oleracea</i>). -1-	renginde, parlak ve kızıl. -1-
t. 77a/3	ü. 68b/6
tüt <Far. Dut. (<i>Fructus mori nigri</i>). -2-	üst Üst. -11-
t. 68b/8, 74a/5	ü.+ inde 77a/11
tütî <Far. Dutla ilgili, duta benzer. Metinde	ü.+ ine 71b/2, 74b/8, 76a/1, 76a/12,
basur hastalığının bir türü. -3-	76a/3, 76b/2, 76b/3
t. 68b/9, 76a/1	ü.+ ine urıcağ 76a/11
t.+ nüh 69a/13	ü.+ ine urmağ 71a/13
tü Tüy. -2-	ü.+ ini 71b/2
t.+ sin 73a/10, 76b/3	üşen - Çekinmek, ihtitaz etmek, korkmak. -2-
türbüd <Far. Türbit otu (<i>Convolvulus</i>	ü.- e 70b/8
<i>turpethum</i>). -1-	ü.- eler 73b/3
t. 75b/7	üzer Üst. -4-
türkî <T.-Far. Türkçe. -1-	ü.+ ine 68a/6, 68b/4, 69a/8
t. 68a/4	ü.+ ine olalar 72a/3
uc Uç. -1-	üzüm Üzüm (<i>Vitis vinifera</i>). -3-
u.+ ları 68b/4	ü. 68b/5, 74b/4
ur - İlaç sürmek; yapıştırmak.-3-	ü.+ den 74a/8
üstine u.- ıcağ 76a/11	vâcib <Ar. Yapılması gerekli olan. -1-
üstine u.- mağ 71a/13	v.+ dür 70b/10
sülük u.- up 70a/5	vâkı' <Ar. Olan, olma. -1-
'urük <Ar. Damarlar. -8-	v. olıcağ 75a/1
efvâh-ı 'u. 69b/12, 70b/10, 70b/4,	vakt <Ar. Vakit, zaman. -7-
71a/3, 75b/2, 77a/2, 75a/7, 75a/9	v.+ in 70b/10
uvacuğ Ufacık. -1-	v.+ inda 70a/5, 71b/11, 76b/12, 77a/11,
u. 68b/4	77b/3
uvağ Ufak, küçük, kırıntı. -1-	v. olur 75a/8
u.+ 1 77a/3	vaktsuz <Ar.-T. Vakitsiz, zamanı gelmeden. -
üç Üç. -8-	2-
	v. 71a/11, 71a/3

- ve** <Ar. Ve bağlacı. -256-
v. 68a/3, 68a/8, 68a/8, 68a/8, 68a/9, 68a/12, 68b/1, 68b/2, 68b/2, 68b/2, 68b/3, 68b/4, 68b/5, 68b/8, 68b/7, 68b/9, 68b/10, 68b/12, 68b/12, 69a/10, 69a/5, 69a/9, 69b/2, 69b/3, 69b/3, 69b/5, 69b/6, 69b/6, 69b/6, 69b/7, 69b/8, 69b/8, 69b/9, 69b/9, 70a/1, 70a/12, 70a/13, 70a/2, 70a/3, 70a/7, 70a/9, 70b/12, 70b/12, 70b/12, 70b/12, 70b/12, 70b/13, 70b/13, 70b/13, 70b/13, 70b/13, 70b/13, 70b/3, 70b/8, 70b/9, 71a/1, 71a/1, 71a/1, 71a/1, 71a/10, 71a/11, 71a/11, 71a/12, 71a/13, 71a/5, 71a/9, 71b/10, 71b/10, 71b/10, 71b/10, 71b/12, 71b/12, 71b/13, 71b/7, 71b/8, 71b/9, 72a/1, 72a/1, 72a/12, 72b/1, 72b/10, 72b/11, 72b/11, 72b/11, 72b/12, 72b/3, 72b/4, 72b/4, 72b/5, 72b/6, 72b/6, 72b/6, 72b/7, 72b/8, 72b/9, 72b/9, 72b/9, 73a/3, 73a/3, 73a/5, 73a/6, 73a/6, 73a/9, 73b/10, 73b/11, 73b/11, 73b/11, 73b/12, 73b/12, 73b/13, 73b/13, 73b/13, 73b/13, 73b/3, 73b/4, 73b/5, 73b/7, 73b/8, 73b/8, 73b/8, 73b/8, 74a/1, 74a/1, 74a/1, 74a/1, 74a/1, 74a/11, 74a/12, 74a/12, 74a/12, 74a/12, 74a/13, 74a/2, 74a/2, 74a/2, 74a/3, 74a/3, 74a/3, 74a/3, 74a/4, 74a/4, 74a/4, 74a/4, 74a/5, 74a/5, 74a/6, 74a/6, 74a/7, 74a/7, 74a/7, 74a/7, 74a/8, 74a/8, 74a/9, 74a/9, 74a/9, 74b/1, 74b/1, 74b/10, 74b/10, 74b/10, 74b/10, 74b/11, 74b/12, 74b/13, 74b/13, 74b/13, 74b/2, 74b/2, 74b/2, 74b/2, 74b/3, 74b/3, 74b/4, 74b/4, 74b/6, 74b/7, 74b/9, 75a/1, 75a/12, 75a/12, 75a/12, 75a/13, 75a/13, 75a/13, 75a/3, 75a/7, 75a/7, 75a/9, 75b/1, 75b/2, 75b/2, 75b/3, 75b/5, 75b/5, 75b/5, 75b/5, 75b/5, 76a/10, 76a/13, 76a/2, 76a/4, 76a/5, 76a/5, 76a/6, 76a/7, 76a/8, 76a/9, 76a/9, 76a/9, 76a/9, 76b/1, 76b/10, 76b/11, 76b/12, 76b/2, 76b/3, 76b/4, 76b/5, 76b/6, 76b/7, 76b/8, 77a/13, 77a/2, 77a/3, 77a/4, 77a/5, 77a/8, 77b/1
- veca'** <Ar. Ağrı, sızı, acı. -6-
v. 69b/5, 71a/7
müsekkin-i v. 71a/8
teskīn-i v. edeler 71a/7
müsekkin-i v. 71a/7
müsekkenāt-ı v.+ ı 72b/1
- ver -** Vermek. -8-
zaḥmet v.- ıcek 71a/7
v.- mek 75a/10, 75a/11
v.- üp 70a/13
v.- ür 75a/12, 75a/5
zaḥmet v.- ür 69a/1
zaḥmet v.- ürse 74b/1
- verem** <Ar. Şiş, ur, çıban. -1-
v. 71a/2
- veyā** <Ar.-Far. Veya, yahut. -2-
v. 74b/5, 74b/5
- vücūd** <Ar. Bulunma, var olma, varlık. -1-
v.+ ıyla 68a/5
- ya** Ya, veya. -37-
y. 68b/6, 69a/11, 69a/4, 69a/6, 69a/7, 69a/7, 70b/10, 70b/4, 71a/3, 71a/4, 71a/6, 71a/8, 71a/8, 71a/8, 71a/8, 71a/9, 71b/4, 71b/6, 72a/11, 72a/5, 72a/5, 72a/9, 72b/8, 73a/2, 73a/4, 73a/7, 73a/9, 73b/10, 73b/10, 73b/3, 74a/5, 74b/12, 75a/2, 76a/7, 76b/13, 76b/13
- yabān** <Far. Yaban, boş arazi, dışarı. -1-
y.+ a 73a/13
- yābis** <Ar. Kuru. -1-
y. 75a/9
- yağ** Yağ. -6-
y.+ a 76a/3
y.+ ı 73a/6, 76a/3, 76a/7
y.+ ıyla 72b/8, 73b/9
- yaqın** Yakın. -2-
y.+ dur 69a/13
- yala -** Yalamak. -2-

- y.- yalar 77a/1, 77a/13
- yalunuz** Yalnız, tek başına. -2-
y. 76b/1, 76b/6
- yan başı** Siyatik. -1-
y. 70b/13
- ya'nî** <Ar. Yani. -5-
y. 68b/7, 71a/1, 75b/1, 75b/3, 77a/9
- yapış** - Yapışmak. -1-
y.- mışdur 76b/4
- yaprak** Yaprak. -2-
y.+ ı 75b/8
y.+ ın 76b/6
- yaramaz** Kötü, yaramaz. -4-
y. 70a/10, 70b/2, 73b/10, 75a/10
- yarum** Yarı, yarım. -1-
y. 74b/8
- yaşşı** Yassı. -1-
y. 68b/6
- yaşıl** Yeşil. -1-
y. 73a/10
- yaşillık** Yeşillik. -1-
y. 69b/1
- yê** - Yemek. -22-
y.- mek 72b/10, 72b/12, 72b/13, 73a/3,
73b/8, 73b/9, 74a/10, 74a/12, 74a/13, 74a/9,
74b/11, 74b/13, 74b/13, 74b/2, 74b/6, 74b/7
y.- memek 73b/12, 74b/7
y.- yeler 71b/9, 74a/10
y.- yicek 72b/11
y.- yüp 71a/10
- yêdi** Yedi. -1-
y. 68a/6
- yêdinci** Yedinci. -2-
y. 68b/1, 76b/9
- yegrek** Daha iyi. -4-
y.+ dür 68b/11, 72b/2, 74b/4, 74b/6
- yêl** Yel; mide ve bağırsak gazı; romatizma,
hastalık etkenlerinden. -6-
y. 70a/2, 71a/5
- y.+ i 71b/7
y.+ in 72b/10, 73a/13, 77a/13
- yemiş** Yemiş, meyve. -3-
y.+ lerden 74a/4, 74a/6
mersin y.-i 77a/1
- yên** - Oyulmak, aşınmak, inmek. -1-
y.- ir başlar. 71a/1
- yêr** Yer, bölge. -5-
y.+ ince 74b/12
y.+ ine 70a/6, 70b/4, 75a/3, 75a/3
- yêtmiş** Yetmiş. -1-
y. 75b/11
- yıl** Yıl. -1-
y.+ da 71b/11
- yigirmi** Yirmi. -2-
y. 75b/8, 77b/2
- yoğur** - Yoğurmak. -4-
y.- ıcağ 75a/1
y.- up 77a/1, 77a/12, 77b/3
- yoğurt** Yoğurt. -1-
y.+ dan 74a/1
- yok** Yok. -3-
y.+ dur 72a/5, 72b/3
y.+ ısa olmağa 71a/3
- yöri** - Yürümek. -3-
y.- mekden 70b/8
y.- yicek 70b/8, 70b/9
- yufka** İnce. -1-
y. 74b/13
- yumuşak** Yumuşak; hafif. -1-
y. 73a/10
- yumurda** Yumurta. -1-
y. 72b/6
- yumuşak** bkz. yumşak. -2-
y. 68b/8, 75b/6
- yüz** Yüz sayısı. -2-
y. 75b/9
- yüz** Yüz, çehre, surat. -1-
y.+ inüj 69b/1

- za'ferān** <Ar. Safran (*Crocus sativus*). -2-
z. 77a/6
z. bir 77a/5
- zāhir** <Ar. Açık, görünür durumda. -2-
z.+ ine 76b/4
z. olup 68b/10
- zahmet** <Ar. Zahmet, ağrı, acı, zorluk. -7-
z. eylemeye 72b/2
z. eyler 69a/5
z. eylese 74a/6
z. eylese 71a/12
z. vericek 71a/7
z. verür 69a/1
z. verürse 74b/1
- zā'if** <Ar. Zayıf, güçsüz, kuvvetsiz, takatsiz, kansız; gevşek; tembel. -5-
z. 70b/3, 70b/6, 70b/7, 70b/8, 70b/9
- zamān** <Ar. Zaman. -2-
z. 69a/10, 76b/8
- zarüret** <Ar. Zaruret, zorunluluk. -1-
z. olup 70a/8
- zātü'l-cenb** <Ar. Akciğer örtüsü iltihabı. -1-
z. 71a/1
- zātü'r-riye** <Ar. Akciğer iltihabı, yangısı, batar, zatürre. -1-
z. 71a/1
- zāyil** <Ar. (zā'il) Yok olma, kaybolma. -4-
z. 72a/2
z. olmazsa 72a/4
z. olup 71b/8
z. olur 71a/2
- zebīb** <Ar. Kuru üzüm. -1-
z.+ den 74a/8
- zencār** <Far. Tıpta kullanılan bir tür pas, bakır pası.-1-
z.+ 1 76a/1
- zerdālū** <Far. Kayısı (*Armeniaca vulgaris*). -2-
z. 74a/4
z.+ nuş 76a/6
- zerkü'l-ḥamām** <Ar. Güvercin gübresi. -1-
z. 76a/9
- zeyt yağı** <Ar.-T. Zeytin yağı. -1-
z. 76a/2
- zīmād** <Ar. Bazı hastalıkları tedavi etmek amacıyla bir bez üzerine yayılıp deri üzerine uygulanan, beden ısıyla vücuda yapışan, koyuca lapa, yakı. -1-
z.+ lardur 71a/8
- zıkr** <Ar. Anma, konuşma, söyleme. -4-
z. eyledüğümüz 77a/12
z. eyledük 72a/4, 75a/4
z. olan 71a/4
- zirışk** <Far. Kadıntuzluğu otu (*Berberis crataegina*). -1-
z. 74b/2
- ziyāde** <Ar. Artma, çoğalma; fazla. -3-
z. 69a/2
z.+ den 68b/3
z. eyler 72b/12
- ziyān** <Far. Zarar, ziyan. -7-
z. 72b/2
z. eder 73b/12
z. eylemez 74a/10
z. eyler 70b/2, 73a/3, 74b/7
z. eyleyen 72b/3
- zürür** <Ar. Özellikle göz hastalıklarının tedavisinde kullanılan, çeşitli maddeleri toz haline getirilerek hazırlanan devalara verilen ad. -1-
z.+ lar 71a/10

KAYNAKÇA

- ADIVAR A. Adnan, **Osmanlı Türklerinde İlim** (5. Basım), Remzi Kitabevi, İstanbul, 1991.
- AKPINAR Cemil, “Hacı Paşa” **TDV İslam Ansiklopedisi**, Cilt 14, s. 492-496, İstanbul, 1996.
- BAYAT Ali Haydar, **Tıp Tarihi** (Genişletilmiş 2. Baskı), Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği Yayınları, İstanbul, 2010.
- Bursalı Mehmed Tahir, **Osmanlı Müellifleri**, C. III. (Haz: İ. Özen) Meral Yayınevi, İstanbul, 1975.
- ÇİFTÇİOĞLU İsmail, “Anadolu Beylikleri Döneminde Yetişen Çok Yönlü Bir Bilim Adamı: Hacı Paşa”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 12, s. 93-102, Kütahya, 2005.
- DEVELLİOĞLU Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 1995.
- DOĞAN Şaban, **Terceme-i Akrabâdîn – Sabuncuoğlu Şerefeddin (Giriş – İnceleme – Metin - Dizinler)**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, basılmamış doktora tezi, Sakarya, 2009.
- Ebulfeyz Mustafa Efendi, **Risâle-i Feyziyye fi Lügâti'l-Müfredâti't-Tıbbiyye** (Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı), (Hazırlayan: Şaban Doğan), Değişim Yayınları, İstanbul, 2012.
- İHSANOĞLU Ekmeleddin, Ramazan ŞEŞEN, M. Serdar BEKAR, Gülcan GÜNDÜZ, Veysel BULUT, **Osmanlı Tıbbî Bilimler Literatürü Tarihi**, I. Cilt, IRCICA Yayınları, İstanbul, 2008.
- KARAAĞAÇ Günay, **Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2013.
- ÖNLER Zafer, **Celâlüddin Hızır (Hacı Paşa) Müntahab-ı Şifâ I (Giriş-Metin)**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1990.
- ÖNLER Zafer, **Celâlüddin Hızır (Hacı Paşa) Müntehâb-ı Şifâ II (Sözlük)**, Simurg Yayınları, İstanbul, 1999.
- ÖZÇELİK Sadettin, “Bâsur Hastalığı ve Tedavisiyle İlgili 15. Yüzyıla Ait Bir Metin”, **Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları**, S.4, İstanbul, s.207-224, 1998.
- SARI, Mevlüt, **El-Mevârid - Arapça - Türkçe Lûgat**, İpek Yayınları, İstanbul, 1982.
- STEİNGASS F., **A Comprehensive Persian-English Dictionary**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2005.
- ŞAR Sevgi, Bilge Sözen ŞAHNE, Miray ARSLAN, “Hacı Paşa'nın Şifâü'l-Eskâm ve Devâü'l-Âlâm Adlı Eserindeki Şurup Formülleri”, **Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi**, 35/Bahar 2014, s.124-136, Ankara, 2014.
- ŞEHİSUVAROĞLU Bedi, Ayşegül Erdemir DEMİRHAN, Gönül Cantay GÜRESSEVER, **Türk Tıp Tarihi**, Bursa, 1984.
- TURAN Zikri, **Hacı Paşa, Teshîl - Dil Özellikleri, İnceleme, Söz Dizini**, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Malatya, 1992.
- ÜNVER A. Süheyl, **Hekim Konyalı Hacı Paşa Hayatı ve Eserleri**, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1953.

EK 1: Tıpkıbasım (Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Koleksiyonu 3545/2) (Tamamı)

68-a

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 شَكَرًا لِلَّهِ أَعْلَىٰ وَإِلَىٰ التَّقْدِيمِ أَوْبَىٰ ثُمَّ الصَّلَاةُ عَلَىٰ النَّبِيِّ الْمُصْطَفَىٰ
 وَآلِهِ الْمُجْتَبَىٰ وَبَعْدُ جَوْنِ خِطَابٍ مُّكْرَمٍ جَنَابِ مُعْظَمَدَانَ
 شَيْلَهُ صَادِرًا وَأَوْلَادِكُمْ بَوَاصِيرٍ مَّرُوضٍ بَابِنْدَهُ بِرِثْرِي رِسَالَةَ تَالِيفِ
 أَوْلَادِهِ كَلِمَاتُكَ وَجُودِيلاً كَرُفَكَ كِنَابِلِدَانَ اسْتِغْنَا حَاصِلِ أَوْلَا
 امْرِعَايِ امْتِنَالِ ادْبِ بُوْرِسَالَهُ بِدِي بَابِ أَزْدِنَهُ تَرْتِيبِ كَلِمَاتِكُمْ
 أَوْمِيدُ دَرْكَ قَبُولِ حَضْرَتِ أَوْلَا **أَوَّلُ بَابٍ** بَوَاصِيرِ مَرُوضِنِكَ
 حَقِيقَتِنِ وَأَسْمَانِ وَأَسْبَابِنِ وَعَلَامَتِنِ بِلْدَرْزِ **الْتَّبِيحِيِّ بَابٍ**
 بَوَاصِيرِكَ تَدْبِيرِنِ وَمُعَالَجَتِنِ بِلْدَرْزِ **اِحْتِجَائِيِّ بَابٍ** بَوَاصِيرِهِ
 فَايْدَهُ أَيْلِينَ عِدَا الرَّبِّ بِلْدَرْزِ **دَرْزِ تَبِيحِيِّ بَابٍ** بَوَاصِيرِ مَرُوضِنَهُ اسْتِشْعَالِ
 أَوْلَادِ شَرْهَبَلَرِي بِلْدَرْزِ **تَبِيحِيِّ بَابٍ** بَوَاصِيرِهِ تَعْلُقِ دُنْ أَدْوِيهِ
 مَقْرَدَةُ بِلْدَرْزِ **التَّبِيحِيِّ بَابٍ** رِيحِ بَوَاصِيرِكَ كَيْفِيَّتِنِ وَتَدْبِيرِنِ

وعلما جنت نلدردن بدینچی لایب بویاسیرده فایده ادرنر نلدردن
 اولک باب که بویاسیرده تحقیقشتر واکتفا من واکتبا من وعلما
 منکرین نلدردن بویاسیرده عیادند ز یادده دن و سوبو بیلر دن که مقصد
 طوری و اضمحالی ادرده بتر بویاسیرده اوج قیصدن بتریم اوجی
 سیکلر کی اولر اگالو لوی و بتر قیصدن ادرم دایمی کی اولر
 یا حق به مکه و اولر اگالو عینی ددر اولر که عینی نکر دنگی اضمحالی
 اولر یعنی دوجه بی بیزد دکلوی اچ حجتی کی اولر نکلو اولر و بتر
 قیصدن بی نوت کی سنت و نیتش و تحقیقش اولر شیکله که اکثر
 اوقات اذن فان سرب کورخ ادر اگالو توری ددر و بواج قیصدن
 هر بیری مقصدک طقسینده بتر طرا هر اواب اولر ادر کور و کاه اولر
 اچر و بتر عیاد اولر کورن دشره بتر بویاسیرده اچر و بتر بیلر دن
 معالجه بی ساندن و بعضی بویاسیرده اچر اچر اولر فان اچر و بعضی
 سیکلر اچری دتلو اولر فان اچر اگالو کورن بویاسیرده ددر کور اکثر

وک اچر اوقات نعت ورد مکر که حسین تدبیر له شیکله ادر کور که
 بویاسیرده ماد سیکلر کورن شور زیاده شننه مموله اولر منکر اولر
 صد کسلا اچر اولر فان اچر بویاسیرده مادام که کور بیلر
 دمبدم فان اگاهده اچر سیکلر فان کسلیب اچر اولر بیلر
 ندر ان اچر اوج اچر نعت ایلر و فان اچر بویاسیرده بیلر
 فان قشک معین دور اولر مثلا ایدر بتر که اچر اوج ایدر
 یاد اچر که اگسک کورده بی لجهله معلوم مدته نوب کلر
 دایم اول نوب ادرده فان کور بعضی سیکلر فان اچر معین
 مضمون مدت اولر: کاه تقدیم اولر کاه نایسیرده اولر کاه اولر
 بتر مان ممولر اچر و کاه اولر که مدینه اچر اولر د بتر بویاسیرده
 ممولر اچر سیکلر سودا دتر که سوداوی فاندنر اگر سودا
 بیلر دن ممولر اولر بویاسیرده اچر قریب اچر اولر نولر
 بویاسیرده ماده بی سودا بی بیلر دن نوبتک فان که بیلر دن علی نکر

69b-70a

بین دژ بوکسیرو کیشنه یوزنگ دژی صاردو لهرلا کایشلوا کاشنده
 اولو بعضیستنه ناچنگ دژی اهللی اصنی دنگندن متعین اولورسا
 چنگ و کوزی قلمونگ دیب کوز اولور و چوق اولور که بوکسیرو قان
 اقدغ اینهال دهوی بلا مشیبه اولور و قی بوکسیرو دایسته اوار
 لذکه سیلان اذن بوکسیرو قان اوین متعده و مع اولور و مقده
 اغرد اولور و کوز و قان که اقر کلمه تقاطرات ایت اقر و همر
 بوکسیرو قان کوز اوقات اولور و غیظ اولور و صگره اقر دنگ
 قز لعا دوز و رقیق اولور و بوکسیرو قان اقدغینه مادام که اقر
 ایشیا ااحت و حقت حاصل اولوب حوش کلور و کاه اولور که
 متعده قان قان هنج بوکسیرو اذن بعتر سقار و عطر کوز
 اغز لور اخلقندن اولور بوکسیرو دن اولور بو مرصده انفتاح اقر و
 عروق دوز که اگر اغز چکن طر اغزای غلاطده اولورسا اولور
 غایط کلور فایله صوکت که کوز غایط کلور قانتره اگر اغزای دفاطه
 اولورسا اولور قانستور غایط کلور و صگره قان کلور و اگر اوقات
 قان کپ کلور اولور و اولور اولور کلور اغزای که بوکسیرو دیزین
 و معالجین بلدره اگر بوکسیرو دتلور اولور قان اقرنسا باسلیق
 طمندن قان اقر کوز قان بوکسیرو کوز اقرنسا ایلک کوز
 و بین لور کین سگ و قندکه سگ و قندکه سگ ادر ادر سگ
 دنجک سگ بوزن حامت شیشنه سیلا چمک اقر اوردور اگر
 بوکسیرو قان اقرنسا چوق صند ایلکرت و متعده سفمن
 کوز و مت صورت اولور قان کوز غایب اولور و صند ایلکرت
 کوز و مع همد ارجک قانک دنگین کومک کوز اگر قوه اولور
 بوکسیرو قان اولور اقرنسا کوز اقرنسا اولور قان اولور
 اقرنسا قان بوکسیرو کوز کوز و کوز کوز کوز کوز کوز
 سوزای قان غایب اولور و کوز بوکسیرو کوز کوز کوز کوز
 مشتهل کوز سوزای استقرغ ایلور و داغ طبعیت قن
 و دوز

70b-71a

اوليت نوم اولاشيگله كه نرملك انسهال حده كه ايشيگه بوايسيره
 نيكه كه نبض اولوت زيان ايلوجوت انسهال دنج يرمز فوت ساقلر
 ايلر كوده اوت اولوا امنا صغيف اولو ونم اكلر انسهال الا فوتو
 بوايسير كونه ماده دكلر بوايسير فان يه اقوا عروق فان طبعيت
 دفع اوت كندودن لعني مادام كه فوت في قوي اولت عمل
 اليا هبع دسوق كوك فوت صغيف اولنا بشلا عن احناسر
 ادنيا اقنا قوك كوك صغيف اكلر بولجك كه بديت فوت ايشيگله
 نيشك اولوجك ايقار صغيف اولب بولمكدن اشنا نلك ايشيكلر
 بولجك ذروي في ليله افعال وحركات بكني صغيف اولو اول
 وقتس فان دلق واجبدر بوايسير قاني يه اقوا عروق فان
 حديت ايج كوك اولو اكلر انسيما دكلر سوداوي موضلك اولو
 جوتن وماليجوتيا وصنع سوداوي وحرب ولهم بق اسودودومر
 وجدام وصحبي ربع يبي ويا نكش اعزس وبلوك ونبيل اعزس سرام
 وداك لبيب وداك الرب واكلر بعني بيش باشكرو وچنره كه اكلر اولو
 كلنكي ذرود سلطان ددرجوي ودم شفا سز سبب اولب نالوا اولو اكلر بو
 موضلك بويغنه اكلر قش قش بولر بوايسير فان يه اقوا عروق فان طبعيت
 ذلنسا يه نام حديت اقدن قطع ايلس بولر اولو اكلر موضلك عارض اولو
 بلر ايشيگله ويا حاضرا اولو بوايسير اولو بولر بوايسير طبعيت ذلنسا
 كه اكلر ارضيف اولو قش فايد اكلر اصل بوايسير علاجه اولو اكلر
 بوج رحمت ورجك اكلر يه اكلر مسكن وبع ذر سبب بوج اكلر
 مسكن وبع كه سز بولر اكلر اكلر كه مرهلر اولو بولر اكلر بولر
 كوك بولر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر
 قطع اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر
 وطلو اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر
 اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر
 اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر اكلر

استنجأ التلذذ سقمق كرك ايس سويللا استنجأ ابلگ كرك استنجادن
 صلك بوايسير استنجأ ايجي نيب سگك كرك بلبك بيبج بوايسير استنجأ قوق
 كرك استنجأ كه مائيتن ششف ايك اهنج رطب قلبا بوايسير لوكسي سوي
 سويللا طهارت ارجك يلايس سويللا طهارت ارجك بنبغلا رطبون
 كرك صيفجك كه اول ايس سونك بقبس قلب سوي ريج بوايسير سويللا
 اولو كي سقمق كرك كتي واي يه تعني قينا دن سوين الك استنجلا
 اول سويللا استنجأ ابلگ اودو بوايسير قاتن قطع اكر وييل تحليل
 اكر وكوي ساكن اكر بوايسير بگل نابل اول كرك نديري اولو كه
 دايم موافق غذا اكر و مناسب سويللا اچار و فحالف غذا
 كركن و سرتكردن و دوران برهيو ابلگار و مجفف و محلل
 نخور لو ابلگار دايم استعمال ابلگار بنده بروج كوك سمنيل و قنده
 مسنيل ارجب بكون تنقيه ابلگار واعيد الله تمام كرك و
 حكما صده كودي اومق كرك و اعتدلا الاطعمي اجلا كه هنوز جوع

و استنهابي طعام غالب اولميتي و لا حركت و و يا صنت ابلگار اودو
 بورن حنين نديمين موافقت ابلجك جوق اولو كه بالطلبه ابل
 اولب كرك مادام كه بوندن اودو اولو كه حبص ابلگار كركودن
 ابلر **اكر حنين نديميو كه** و كرك ابلگار بگل نابل اولو كه سا ابلگار دوما
 ننه اكر استندن ارفق چاده يقدر يه دمي كه كشمك كرك يه دوي
 حاده نيب استفاظ ابلگار كرك بويك معايله ديجي خطر دن
 خايه كلدر هيجند كه بعضي كيشره تاريخ اولب بوايسير دن بروج
 نام حاصل اولو اما **اكر كيشار كرك** بوايسير دن كشد كلون دن مسكره
 يه دوي حاده نيب استفاظ ابلگار كرك نديني مسكره بوايسير كرك
 چن اولو كه بوايسير كشد كلون دن مسكره اولو دن ارفق بروج
 چنكلرك بوايسير كسر ياد و اري حاده استعمال ابلگار مفعبد
 خراب اولو شيله كه بچن و غايين دناز اولو خلق اداستنده اولو
 مقدن نلر بلكه اكر نوك بوايسير بواصوه دن هلاك اولو بس

بیله اولسا حسن ندین و مسکنات و بیح اقتصا الیب بوا سیر
 کند لیکه تیق بکر د بوردن حمت ایگ اگ دد غندن بیج زیان
 یق دز **ایچی باب که بوا سیر و فایده اکلین غدر و زیان اکلین**
غدر اوی بلداز هر غدر که مرطوب و مسین اولر که اگن طنبو و صلا
 کان مودله جزب شور و اویک سمن قین اینلا و امر اعلق اینلا
 و سمن قوف اینلا و مسمن قور اوجلا بیتمش اولر و بیبرست بیزده
 صادوستی و دقیق جزا بوا سیر و فایده اکل و استفاخ اری بکطلو
 با دام ایسلا به شوره و غلا بیتمش اولر اینمال اولیجی و باطلنده
 ریج و نفخ اولیجی خمیر لورشته اری مناسبتد ز و حرارت و طلس
 اولیجی کندا و بیتمش صومنی بک ایزود کندا بوا سیر بیلن تحلیل ایزد
 و فایق کسر صمغ ایزدوستن حرکت کوزد و صومنی بیجک بوا سیر لک
 اغزن اجوره صومنی باده ایز بوا سیر لک فان بجد اچق کندا بک ایزود
 فان ذنب اچق که افقا اچق اولر سوغن بک ایزود کندا ایزد

سوغن رخ سوغ بوا سیر اولدور ای بوا سیر اولد کل قوت ضرور ایزد
 کین کندای بک سوغان چوق استعال ایلجک فایق کیند ز بوا سیر نا
 زیان ایز و کلم اری بک سوغ بوا سیر اولدور و صمغ ایزدوستن حرکت
 کوز لکن مضغ دد سمن قور غلا به قین اینلا بوشرمک کک تا نو
 رید سود اولسا و طبیعت قیض ایگ سا اینلا ایزد بوشرمک اولدور
 قوز باغ و فناع و کوی سوغ بوا سیر اولدور قیض طبیعت قیض
 اولسا قری بدونش شور و لاسن که استفاخ لاجلا به با ز بیا بیتمش اولر
 اچک ایزد طبیعت ایلین ایلر اگر طبیعت قیض اولت باطلنده ریج
 و نفخ دخی اولسا بدونش شور و لاسن استفاخ به با ز قیض کر ایلر
 اویج درم اویجی بوشل استفاخ تست قریب قیض و کین بوشل
 اچیکه قیض اغزن بغلیب بدونش لک بک بوشرمک کک نام بیتمش
 اولر لک قوت سفراستفاخ اچک قوت شور و لک صمغ استفاخ اچک
 حرصن بیان ایلر بوعده اصلا دد بوا سیر و فایده ایز بوا سیر بیلن

تحليل البرطبيعت نرم البر اگر بوز قوز آنم حج قترکسا ابودز قيص
 دج تيزک اداز طبيعت حداد شنه قوم اولب انمهال او بچن که انمهال
 لدن استکرا که بکسیر قان چق احسا برنج ایش و نادانک که حبه الزمان
 خرد کت بسودا کی و ساق ایش که برز نفع قتل سقیر که نظیر الیک
 ابودز نادانک دج برز نفع ابوز سفر نفع کتک ساق برخلایه
 دج ابودز اگر انمهال اسحرادت عات ابوز سا قوز نسی اید اجوا
 بشراب اجمک کردگ اگر صندل شراب دج متور سا حج و ادا دوز دنج
 و کنگک و چل اقی یک دج ابودز و انمهال اولب حرادت او بچن لها
 صمه قوی او بچن کچی بکوی باغیلا دکه برنج بشراب یک ابودز قيص
 ایلر و هر عذراک مولود سودا اولا که بر مز قان کونید ایلک یا هر سنه
 که قان کینده ایش الکرب و ایش بکرب نیکه کردم و جویبر و روزه
 و سه صنف دز بکسیوره زیان اددیمک کردگ و قدیدن صغیر ایت
 و بیجرات و قاز ایت و ادا ک ایت دگر سودا اولن فنکار اندن و یک

و کوشان و کوشین اندن و سندن و بوز نندن و بیزردن و بیمندن
 فیلبه اداک استندن و بالقدن و دت ددلو و اگن کسنردن و صوا
 سر کلو کسنردن و آب کاهه دن و قاعدن و ساد کسنردن و صورا
 و سغیرک و سراج الا سحر که و سراج الهساده بشردن قون و در
 دالو و قوت و کراسکب اجتراد نخل ایلک کردگ انمهال اولر سا که
 ریح بکسیر نعت آلر سا که باطنده نچ و عدد اولو و بیزردن
 قوز و سخیان و اداک و سفتالو و ادا کچی برجهن ایلک کردگ حقی
 انمهال اولر سا و حرادت و عطش اولسا اگ اندن و بیزدن
 و کخیردن اوقات یک دوا دد و بدند سردت اولب انمهال اولر
 او بچن ضیا زیندن یک دبان ایلر خصوصاً که نبات شکو که ایلر
 طبیعت نرم و انمهال او بچن که باطنده ریح نچ اولسا اجله امرو د
 و اگه و اگه ایلک ابودز و انمهال نچ او بچن دتلو و اگن ادا بوشد
 رب یک ابودز خصوصاً که حرادت و صغیر غایب اولا حرادت

غالب اولت و صفرا عايت اولت و رسمت و رزسا شاق و نادانك
 ايش و رزساك ايش و قوق و اگنن الا ايش و قوقلا قوق ايش يئك فير مز
 خصوصالكة فوئشكوي بوز نغشاه و مضطربك بلا اصلاح ادر و الكوروز
 قوادم ح قوئزسا الكشيك بوز كوك ح يوك كوك و حركات و صفرا
 غالب اولت ايش قوق سويبا و لكه نارنج سويبا و يا بستمشي بيون سويبا
 بابت يئك فير مز اما هما امكان الكشيك سفقن يوك كوك و حوما
 يئك ريان ايلر قو و ايجير جوق يئك كوك و سوق سودن افر اوله
 ايجمك كوك كهام استنا يادم ساعت بجدن يئوخك سويجك
 كوك و سكون خصوصالكة قوتلو شراب ايجب استر مكدن سفقن كوك
 و مرچك و بگريشه و بادجان و دمك و قفاح سستلردن بويه يئك
 كوك صا عينا لاله سراج افضع افلا يئك كوك و كوي بيش ادر
 بندا ي ايشي كه قوتده به يودده نيشن اوله ديزي و حسيو نغشا اوله
 يئك اودد بفقده و نوح و بيبي و حسيو سوز ايشي يئك ايو دكلا ز

الملك حسيو بيو جني بوز سقر قفقن كوك اكن اودد و انسهال و اقع اولت
 كه كواسيو فار كجقن سوي قوشن دهم كه طغيت سويد سوسا جني اذن
 سويك يئك كوك و اقمع اسكذب سوين سوز نه ايجك اكن اودد بوز
 سوكه دكر ايلديك بو اسيوه فايدة ادر طبيعت فضض ايلر بو اسيوه قانق
 قطع ايلر هم قوت و در حصاء قوي ايلر درد يئك باب كه كواسيوه موصندن
 استجمال اولنوز نر نيلز كه بو اسيوه اودد ايشي بلداز ايجياز شربت
 امعاي قوت ايلر و اقوا عروق قانق و كواسيوه قار قطع ايلر طبيعت فضض
 ايلر بو حاصيت اكن شريف حاصيت درد وقت اولر كه طبيعت فضض
 اولت امعاده ثقل نابن تخيلن اولر و كواسيوه قانق افواه عروق
 قانق سيلان ادر بو حاصيت قانق شربت و دمك يوامر شراب ايجياز
 درمك كوك كه قان قطع ايلك طبيعت فضض ايلر سلاب ايجياز مزمن
 بو اسيوه اودد امعاي و عصايب قوت و در و كواسيوه قانق كسرو
 عطش ساكن ايلر و حصاء قوي ايلر و طبيعت فضض ايلر شراب صندل يئك

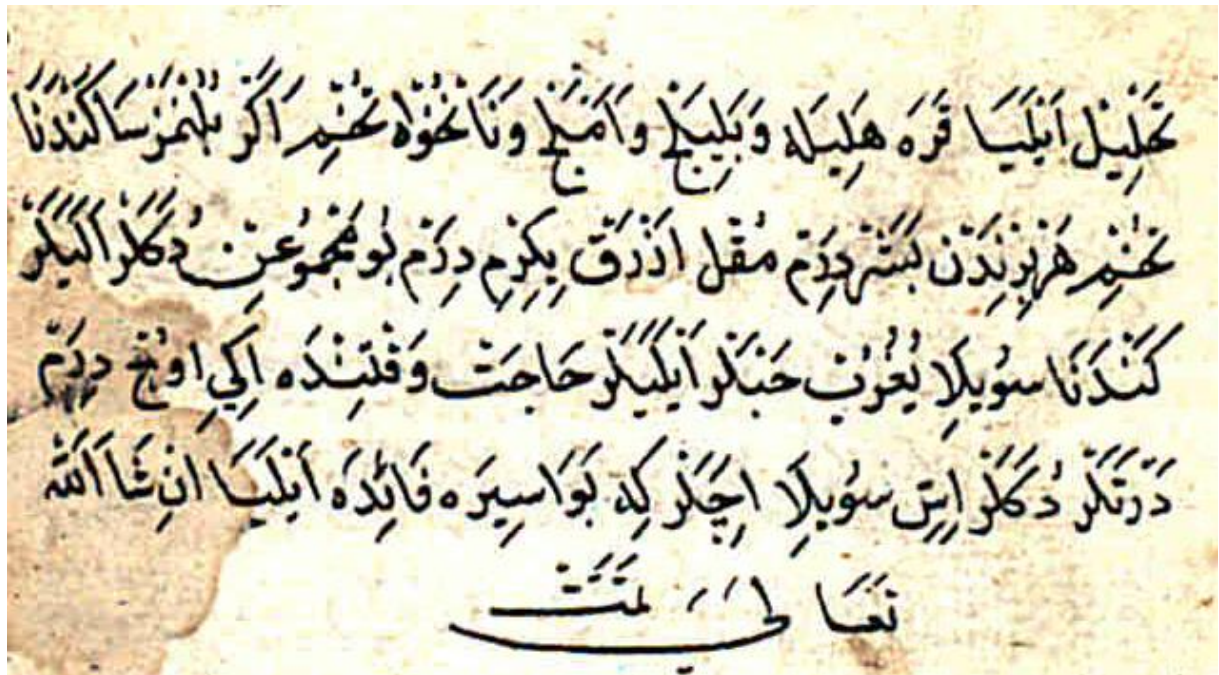
یعنی قرصند لادن واق مسند لادن فرسدوب شربت بشرت چمک کواستونان
 واقوه عوق قان واسهال دموی قطع ایله طبیعت قنص ایله شراب **حب**
اس طبیعت قنص ایله وسیلان دم قطع ایله **شراب لسان المل** یعنی
 سکر لوجه اوق شربت که انا بعا تبرع در قران قطع ایله و طبیعت
 قنص ایله **شراب مدثر** که طبیعت بلین الیا و بلغم و ستواری و صفرا
 (سهال اده دم بدم اجمک طبیعت قنص واقفا قنصا بستفاغ نیست
 دکطن ای دم اق ایو محوق تو ند که نیم کوفت دو طقس اول او
 درم فوره هیلله نیم کوفت دکطن بزم درم سنی مکی تبرع اولدین
 درم بقنصه انز درم بوجھوعن قنصه کو سکر سون الا کو اوج تو
 درم اق سکر که قوام کوا کو طبیعت قنص او حقی صلیح بو شربت دن
 او تر درم الحش نمیش خرم اری سوللا حل اذب اجمک اسهال ایله ک
 جلدنگ عدد قذرا ایا اجمک ناخیز ایله کوا کرو حاحت اولدین
 اول یا آمدن صکره کر اجمک **شیرینی باب** که کوا سیر و علق دین

ادویه مفوده بلدد زخار کب توبی کوا سیر کوا استنا بجمی کوا
 سیر دتس قطع ایله عقر بوری در که قنص زیت یاغ اجمک بوعب بو
 برنج قنص یعنی که عقر بوز کورت یا عدا جفا اول یاغ کوا سیر استن
 در عجم اوسن کس کوا سیر فردد سر ز سول و ز طو تلو کوا سیر ده در
 بجمک اغرسن کس و قورد در و قوجن اخلاد و قان کس **التبخی باب**
بولسیره فایده **ادنیوری** بلدد سغرا بجمی الا و اج اری زدا کوا
 بجمک ری یاغ و مقل ادرق هر بوسن کوا سیر ده در تک که دکطن فرسدوب
 در تک ایود ز اغرسن ساکن ایل و ماده سن تحلیل ادر
 و درق لهما و قنصه که انا کوا کوا جاد در و وسیر او در بجمک موم
 در دکطنبات که انا کوا کوا کوا کوا کوا کوا کوا کوا کوا کوا کوا
 طبیکی و سنگنک در لهر بوسن کوا سیر استنکه ارجن اغوز اجمک قان
 اقدرد **بو ادویگی** کب کوا سیر استن اجمک کوا سیر کیند ز طغنا
 قان کس که اکادم الا حوین دکور دین که انا بستد در ل و طنار
 و مریجان

76b-77a

مضوی و کل آدمی واقایا و ماژو و انجبار دکت هر بر بدن بالکوز
 دوتک و شددت کواستیر استنه ایگک قانی دوت و ارنجک اون
 دکوشان دویسنگ نوسن دنج بو استیر استن قیجق قانی بغلا دیندی
 صار و قسن که نادخان کلا هر که یکنمشند و کبره دپ قسن و ابلاان
 فون و شم خنظل و موز و مقل اذق و سوعان و کند نا تخ و مرسین
 یبرعزن و اذق و جوزن که کلا جوز استر و دژو هر بر سن بالکوز
 دوتک فربونه فرسندت جوز الگک بوسیزنک اعوشن ساکن ایتر و
 بجزن عجلیل ادر و قانی قطع ایتر فر دژ تلک بر زمان مداومت ایلب
 بخند جوز ایلیک کواستیر فر دژ شراز **بدیج یانف** که کواستیر **دک**
ریح علاجین بلددت دم الاخون و مصطکی و کل آدمی و انجبار و
 سندروس و طباشیر هندی و کلان مضوی و صمغ عربی هر بر بدن
 بوجزو و بوجوضن دوتک ایتر فرسندت کواجت و قننده اوج دین
 الگ انجبار سزایلا باسکان کل سزایلا باصندل سزایلا باسزین

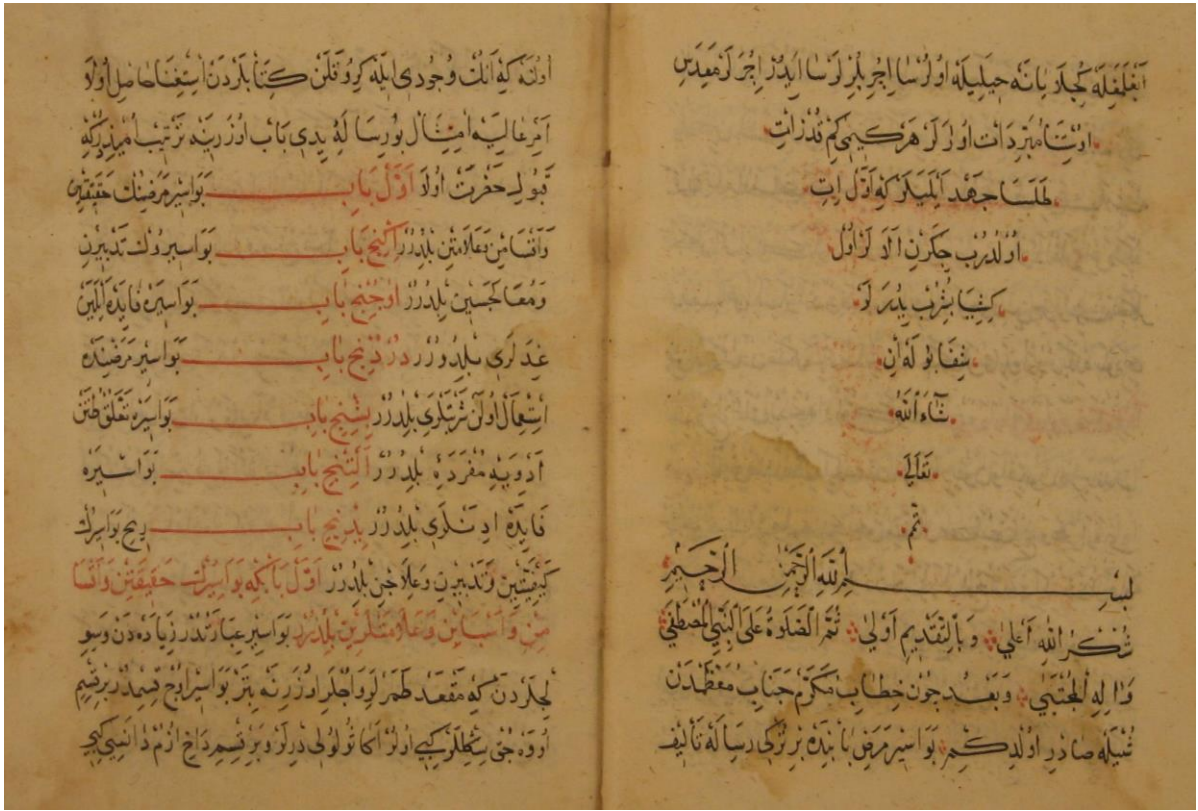
بیش سزایلا بغرب معکده خالی یکن بلیگ **علاج** که اسهال قطع ایلب
 و کواستیر و افوا و عروق قانی و اسهال دموی بغلیا فر و قزل کلین
 دیم تخمکان و طباشیر هندی و شخاش قب و کبره با اوج و کلندار
 مضوی و صمغ عربی جوزم نیشاشته و کبره و مصطکی ایسر دیم
 زعفران بودیم قزل صندل دوت دیم دم الاخون و انجبار اچر
 دیم صمغ عربی کیشیاری اول اسلدا ک نام اسلحق زعفران قنب
 شغلا جق فرسندت اناخل اولب بر بویله کویجک قزنا اذق
 صکره کوز قن اذویله دکت ایلب اول اسلحق صمغ و کینو ایلا و
 شدت کوهوان قنب عیون یعنی فوشمش اذویله دکل نام اذویله بو
 بویله قزنا اذق صکره و صکره ایلیک فرسنگ هر بوی ای جق دیم
 اول الگ استند و قوب کللد و فر دژ کواجت و قننده و فرسنگ
 برین دوتک سفوف اچون دژ ایلیک سزایلا ک بر سزایلا بغرب
 معکده خالی و بقی بلیگ که کواستیر و فایده ایلی قانی کسا و بیلین

EK 2: Tıpkıbasım (Diyarbakır İl Halk Kütüphanesi 1353/3) (İlk iki varak)

EK 3: Tıpkıbasım (Manisa İl Halk Kütüphanesinde 6516/2) (İlk iki varak)

EK 4: Tıpkıbasım (Konya İl Halk Küt. Feridun Nafiz Uzluk Kitaplığı 6834/1) (Tamamı)

